T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YEREL YÖNETİMLER ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE YÖNETİŞİM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Yüksek Lisans Tezi

MUHAMMET EMİN HORUZ

İstanbul, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YEREL YÖNETİMLER ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE YÖNETİŞİM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Yüksek Lisans Tezi

MUHAMMET EMİN HORUZ

Danışman: Prof. Dr. YÜKSEL DEMİRKAYA

İstanbul, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

YEREL YÖNETİMLER Anabilim Dalı MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi MUHAMMET EMİN HORUZ'nın TÜRKİYE'DE YÖNETİŞİM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 18.01.2018 tarih ve 2018-2/18 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 25/01/2018

Öğretim Üyesi Adı Soyadı			**İmzası**
1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. YÜKSEL DEMİRKAYA	
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. TARKAN OKTAY	
3.	Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. BURAK HAMZA ERYİĞİT	

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	: Muhammet Emin HORUZ
Anabilim Dalı	: Yerel Yönetimler
Programı	: Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Yüksel DEMİRKAYA
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans – Haziran 2017
Anahtar Kelimeler	:Yönetişim, Siyasal Katılım, Sivil Toplum Kuruluşları

ÖZET

TÜRKİYE'DE YÖNETİŞİM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Kamu yönetimi ve kamu yönetimine ilişkin kavramlar, küreselleşmenin etkilerinin artması ile yapısal olarak değişim sürecine girmiştir. Kamu ve kamuya dair süreçlerde gerçekleşen değişimlerin temelinde, kamu hizmetlerinde var olan devlet etkisinin minimize edilmesi yatmaktadır. Diğer bir ifade ile değişim, devletin etkisinin minimum düzeye çekilmesi ve yeni bir kamu yönetimi anlayışının benimsenmesi ile ilgilidir. Yeni kamu yönetim anlayışı beraberinde bazı kavramlarında daha fazla önem kazanmasını getirmiştir. Bu kavramların başında gelen yönetişimin kavramının temelleri katılım kavramına dayanmaktadır ve günümüz modern toplumları açısından değerlendirildiğinde son derece önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Yürütülen bu çalışmada, yönetişim kavramı ve yönetişim kavramının temel yapı taşı olan siyasal katılım kapsamında ülkemizdeki sivil toplum kuruluşlarının irdelenmesidir. Türkiye'de yönetişim süreçleri kapsamında siyasal katılım düzeyi ve siyasal katılım düzeyinde yaşanan sıkıntıları sivil toplum kuruluşları özelinde inceleyen bu araştırma kapsamında, araştırmaya dâhil olan on beş sivil toplum kuruluşunun görüşleri çerçevesinde, ülkemizdeki siyasal katılım düzeyinin, tarihsel süreç ile kıyaslandığında, pozitif yönde bir seyir izlediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca, araştırma kapsamında, siyasal katılım süreçlerinde toplumun tüm kesimlerinin

tamamen temsil edilemediği ancak temsil oranının her geçen yıl arttığı ve siyasal katılım düzeyinin ülkemizde gelişen eğitim düzeyi ile paralel bir şekilde yükseldiği sonuçlarına varılmıştır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Muhammet Emin HORUZ

Field : Local Administration And Local Goverments

Programme : Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim

Supervisor : Prof. Dr. Yüksel DEMİRKAYA

DegreeAwardedandDate : Master – January 2018

Keywords :Governance, Political Participation, Civil Soceity Organizations

ABSTRACT

GOVERNANCE IN TURKEY AND NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS

Public administration and the notions of the public administration have entered the process of structural change with the increasing influence of globalization. On the basis of changes in public and public processes, there is a need to minimize the state influence in public services. In other words, change is related to the minimization of the influence of the state and the adoption of a new concept of public administration. The new concept of public administration has made some notions more important than others. The concept of governance at the head of these notions which is based on the concept of participation, and when assessed from the point of view of modern societies today, it emerges as an extremely important. In this work, the concept of governance and the discussion of the civil society organizations in Turkey within the scope of political participation which is the basic building stone of these of governance. This research examines the problems of political participation and the level of these problems within the scope of the governance processes in Turkey. It is true that the level of political participation in Turkey is in a positive

direction compared to the historical process in the framework of the opinions of fifteen civil society organizations involved in the research. In addition, within the scope of the research, it has been concluded that the participation rate of all segments of the society is not fully represented in the political participation process but the level of representation has been increasing with each passing year and the level of political participation increases parallel to the level of education in Turkey.

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
KMYKK	: Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
Sy	: Sayı
TL	: Türk Lirası
Vb.	: Ve Benzeri

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Yönetim ve Yönetişim Kavramlarının Karşılaştırılması.....5
Tablo 2. Siyasal Katılım Davranışları 38
Tablo 3. Sivil Toplum Kuruluşları Kurumsal Yapıları.....50
Tablo 4. Sivil Toplum Kuruluşlarının İfadelere Katılım Düzeyleri 54
Tablo 5. Miting ve Toplantılara Katılım İle İlgili Görüşler 59
Tablo 6. Siyasi İçerikli Tartışma/Açık Oturum Makale Takibine İlişkin Görüşler62
Tablo 7. Siyasal Katılım Düzeyine İlişkin Genel Değerlendirme 66
Tablo 8. Siyasal Katılımın Yayılması ve Katılma Düzeyinin Artması 78

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kamu Denetçiliği Kurumu-Farklılaşan Özellikleri.....21
Şekil 2. Batı Uygarlığında Sivil Toplum Anlayışının Gelişme Evreleri 27

İÇİNDEKİLER

ÖZET ii

ABSTRACT iv

KISALTMALAR LİSTESİ vi

TABLOLAR LİSTESİ vii

ŞEKİLLER LİSTESİ viii

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM 4

1. KAVRAMSAL OLARAK YÖNETİŞİM 4

1.1. Yönetişim Kavramı ve Temel İlkeleri 4

1.1.1. Yönetişim Kavramının Genel Değerlendirmesi 4

1.1.2. Yönetişimin Temel İlkeleri 7

1.1.3 Yönetişimin Kuramsal Dayanakları 11

1.2. Yönetişimin Özelliklerive Temel Aktörleri 13

1.2.1. Yönetişimin Özellikleri 13

1.2.3. Yönetişim Sürecinin Temel Aktörleri 15

1.3. Türkiye'de Yönetişim 17

İKİNCİ BÖLÜM 24

2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE SİYASAL KATILIM 24

2.1. Kavramsal Olarak Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları 24

2.1.1. Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşu Tanımları 24

2.1.2. Sivil Toplum Anlayışının Tarihsel Gelişimi 25

2.1.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Temel Özellikleri ve İşlevleri 28

2.1.4. Sivil Toplum Kuruluşlarının Türleri....29
2.2. Sivil Toplum ve Yönetişim....31
2.2.1. Yönetişim Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolleri....32
2.2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Yönetişim Aktörleri ile İlişkileri....33
2.2.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Siyasi İktidar Üzerine Etki Yöntemleri..35
2.3. Kavramsal Olarak Siyasal Katılım....37
2.3.1. Siyasal Katılımın İşlevi, Amacı ve Faydaları....39
2.3.2. Bireysel ve Toplumsal Siyasal Katılım....40
2.4. Siyasal Katılım Üzerinde Etkili Olan Faktörler....41
2.4.1. Sosyo-Ekonomik Faktörler....41
2.4.2. Psikolojik Faktörler....43
2.4.3. Siyasal Faktörler....44
2.5. Sivil Toplum Kuruluşları ve Siyasal Katılım....45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM....46
3. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ SİYASAL KATILIM ZORLUKLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA....46
3.1. Araştırmanın Kapsamı ve Amacı....46
3.2. Araştırmanın Yöntemi ve Soruları....46
3.3. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları....47
3.4. Araştırmanın Örneklemi....47
3.5. Araştırmanın Bulguları ve Analizi....50
3.5.1. STK'ların Kurumsal Yapılarına İlişkin Bulgular....50
3.5.2. STK'ların Kurumsal Kapasitesine Yönelik Bulgular....54
3.5.3. STK'ların Siyasal Katılım Yaklaşımına İlişkin Bulgular....56

3.5.4. STK'ların Siyasal Katılım Düzeyine Yönelik Değerlendirmeleri.....75
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 86
KAYNAKÇA 90
EKLER 97

GİRİŞ

Tarihsel süreçte, yönetim şekli ne olursa olsun, tüm toplumlar için en temel yapı taşının insan olduğunu söylemek doğru bir yaklaşım olacaktır. İnsan ve insana dair olan toplum kavramı, devlet kavramının ortaya çıkması ile birlikte, insana "vatandaş" sıfatını yüklemiştir. Vatandaş ve vatandaşlık kavramlarının ortaya çıkmasına müteakip, tarihsel süreçte yaşanan gelişmeler ile birlikte, devletler için vatandaşlara hizmet sunmak, kamu yönetimi, kamu hizmet kavramları giderek önem kazanmıştır.

Küreselleşme ile kamu yönetiminde değişimi zorlayan etkenlerin kaynağının benzer hatta çoğu yerde aynı olduğu ve küreselleşmenin kamu yönetimi alanındaki dönüşümü daha da hızlandırdığı üzerinde durulmaktadır. *"Belirsizliklerin hâkim olduğu, siyasi, kültürel ve ekonomik ciddi değişimlerin yaşandığı, ulus devletlerin güç kaybettiği, uluslararası demokratik organizasyonların kurulduğu, demokrasi karşısında alternatif yönetim modellerinin ortadan kaybolduğu, bireysel ve yerel değerlerin ön plana çıktığı, kısacası hızla küreselleşerek küçülen dünyamızda her alanda özgürlüğün ve eşitliğin vurgulandığı bir dönemden geçiyoruz. Böylesine hızlı bir gidişatın olumlu etkilerinin yanında olumsuz yansımalarının da olacağı ve olduğu tartışılmaktadır*" (Demirkaya, 2006, s. 134). Görüldüğü gibi küreselleşme birçok farklı alanda olduğu gibi kamu yönetimi üzerinde de önemli etkiler oluşturmuştur. Kamu yönetimi küreselleşmenin sebep olduğu süreçlere uyum sağlayabilmek, bu doğrultuda vatandaşlara daha verimli hizmet sunabilmek ve sürdürülebilirliği sağlayabilmek için değişmeye ve dönüşmeye başlamıştır. Yeni yönetim anlayışı ile (new public management) kamu kurumlarının ve birlikte çalışmak zorunda olduğu başta sivil toplum kuruluşları olmak üzere paydaşlarının artık hesap verebilir, etkin bir performans sergileyerek vatandaş memmuniyetinin temel olacağı bir yönetsel strateji belirlemeleri esas alınmıştır. (Demirkaya, 2016, s. 207-8).

Bu değişim ve dönüşüm ile birlikte sosyal devlet anlayışının zayıflaması ve yerine devletin kamusal alandaki doğrudan hizmetlerinin minimize edilmesini amaçlayan yeni kamu yönetimi anlayışı kabul görmeye başlamıştır. Bu kabul ile birlikte hedeflenenler ise

kamuda etkin bir yönetim anlayışı, kamu hizmetlerinin esnekleşmesi, kamu hizmetlerinde verimlilik ve kalite olarak öne çıkmıştır. Bütün bu hedeflerin başarılması ancak katılımcı bir yönetim tarzıyla gerçekleştirilebilir olduğu için yönetişim kavramı haliyle çok tartışılan ve önemli etki oluşturan bir kavram olarak ortaya çıkmıştır (Demirkaya, 2016, s. 207-8).Temeli katılım olan yönetişim kavramı ve kavramın temelini oluşturan katılım olgusu çerçevesinde sivil toplum kuruluşları, yürütülen bu çalışmanın konusunu teşkil etmektedir. Yürütülen bu çalışmada, yönetişim, siyasal katılım ve sivil toplum kuruluşları kavramları çerçevesinde Türkiye'de faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının, siyasal katılım süreçlerine ilişkin mevcut durumlarını belirlemek ve ülkemizde siyasal katılım ile ilişkilendirilebilecek zorlukları tespit etmektir. Bu temel amaç doğrultusunda, 1çalışmanın uygulama kısmında elde edilen bulguların yorumlanabilmesine ışık tutması için yürütülen alan yazın çalışması kapsamında çalışmanın alan yazın bölümü iki temel başlık altında incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde yönetişim kavramı ele alınmıştır. Bu kapsamda, yönetişim kavramı ve temel ilkeleri, kuramsal dayanakları, yönetişim kavramının özellikleri ve yönetişim sürecinde rol alan temel aktörler detaylandırılmıştır. Bu bölümde son olarak ülkemizdeki yönetişim süreçleri detaylandırılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde sivil toplum kuruluşları ve siyasal katılım kavramları incelenmiştir. Öncelikle kavramsal olarak sivil toplum ve sivil toplum kuruluşlarının ne olduğuna ilişkin cevaplar aranmıştır. Takip eden başlıklarda, sivil toplum anlayışının tarihsel gelişim, sivil toplum kuruluşlarının sahip olduğu temel özellikler ve sivil toplum kuruluşlarının türleri irdelenmiştir.

Katılım, yönetişim kavramının temel aktörü olarak kabul edilmektedir. Siyasal katılımın sağlanması noktasında da sivil toplum kuruluşları en önemli faktörlerden bir tanesidir. Dolayısıyla, yönetişim ve sivil toplum kuruluşları arasında organik bir bağ bulunmaktadır. Bu bağa ilişkin çerçevenin netleştirilebilmesi noktasında, çalışmanın alan yazın bölümünde, yönetişim sürecinde sivil toplum kuruluşlarının yeri ve önemi

irdelenmiştir. Bu kapsamda, sivil toplum kuruluşlarının yönetişimin diğer aktörleri ile olan ilişkileri ve siyasal iktidar ile sivil toplum kuruluşları arasındaki iletişim süreçlerinin / etkileşim süreçlerinin ne şekilde vukuu bulduğu araştırılmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım üzerindeki etkisi ve bu iki kavram arasındaki ilişkinin irdelenmesi noktasında, siyasal katılım ve siyasal katılım üzerinde etkili olan diğer faktörler; sosyo-ekonomik faktörler, psikolojik faktörler, siyasal faktörler de çalışmanın alan yazın taraması bölümü kapsamında detaylandırılmıştır.

Yürütülen araştırmanın uygulama kısmında, ülkemizde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının ülkemizdeki siyasal katılım süreçlerine ilişkin mevcut durumlarını belirlemeyi ve ülkemizde siyasal katılıma ilişkin zorlukların tespit edilmesine yönelik bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışma kapsamında, siyasal katılım ve sivil toplum kuruluşları ile ilişkili olarak hazırlanan soruların yer aldığı bir anket hazırlanmıştır. Bu ankette yer alan soruların temel amacı, siyasal katılım düzeyinin ve siyasal katılıma ilişkin var olan sorunların belirlenmesidir. Konu ankete ilişkin birçok sivil toplum kuruluşu ile iletişime geçilmiştir. İletişime geçilen bazı sivil toplum kuruluşları ankete katılmaya ilişkin olumsuz görüş bildirmişlerdir, bazı sivil toplum kuruluşları ise herhangi bir dönüş yapmamıştır. Ankete katılıma ilişkin olumlu dönüş yapan ve anket sorularını yanıtlayarak araştırma için veri sağlayan on beş sivil toplum kuruluşu bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bu sivil toplum kuruluşlarından dört tanesi, çeşitli nedenlerden dolayı, isimlerinin araştırma kapsamında açık bir şekilde belirtilmesini tercih etmemiştir. Bu sivil toplum kuruluşlarının isimleri araştırma kapsamında kapatılarak kullanılmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri tarafından verilen cevaplar kapsamında, ülkemizdeki siyasal katılıma ve siyasal katılım süreçlerinde karşılaşılan zorluklara yönelik genel bir değerlendirme yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
1. KAVRAMSAL OLARAK YÖNETİŞİM

1.1. YÖNETİŞİM KAVRAMI VE TEMEL İLKELERİ

Küreselleşme ile birlikte tüm dünya üzerinde var olan sistemlerin yapısal değişimlere uğradığı ve bu değişimler sonucunda yeni kavramlar ortaya çıktığı bilinmektedir. Teknolojik, sosyal, siyasal ve iktisadi anlamda birçok disipline yeniden yön veren küreselleşme kavramı ile birlikte "yönetim" kavramı yerini "yönetişim" kavramına bırakmıştır. Yönetişim gerek demokrasi kuramı gerekse demokratikleşme süreçlerinin tartışılması noktasında önemli bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle, uluslararası kuruluşlarca 1990'lı yılların başından itibaren sıklıkla değinilen yönetişim kavramı, alan yazında da hızla yaygınlaşmış ve kuramsal tartışmalara konu olmuştur. Günümüz alan yazını ve küresel dünyası açısından önem arz eden yönetişim kavramının tanımı, temel ilkeleri, özellikleri, yönetişim sürecinde var olan aktörler ve yönetişimin türleri çalışmanın bu başlığında detaylandırılmıştır.

1.1.1. Yönetişim Kavramının Genel Değerlendirmesi

Yönetişim, sosyal bilimler alan yazınında diğer terimler ile kıyaslandığında görece daha yeni bir terimdir. Yönetişim terimi "hükümet etmek" anlamına gelen bir kavramdır ve kavramsal kökü antik Yunan'a kadar uzanmaktadır (Özer, 2006, s.62). Yönetişim kavramı günümüz alan yazınında genel olarak "yönetme tarzı" ve "toplumsal eşgüdümleme biçimi" anlamlarında kullanılan bir kavramdır (Bayramoğlu, 2014, s.33).

Yönetişim kavramı yönetim kavramı ile sıklıkla karıştırılan bir kavramdır ancak, yönetişim taşıdığı anlam ve sahip olduğu kavramsal boyut açısından yönetim kavramından oldukça geniş bir çerçeveye sahiptir. Yönetişim kavramının yönetim kavramından ayrıldığı temel nokta – ve bir anlamda kavramın temel faktörlerinden biri olan nokta – yönetişim kavramı kapsamındaki ilişkilerin heterarşik yapıya sahip olmasıdır. Yönetişim kavramının temel değişkenlerinden biri olarak kabul edilen heterarşi en temel anlamda; birbirleri ile

ilişki içerisinde olan ve birbirlerine bağımlı olan olayların, eşgüdümü ve olayların kendi kendine organize olma etkinlikleri anlamını taşımaktadır (Yüksel, 2000, s.146). Yönetim kavramı ile yönetişim kavramı arasındaki bu temel farkın haricinde de farklılıklar bulunmaktadır. Farklılıkların belirlenmesi, yönetişim kavramının çerçevesinin daha net çizilmesi ve anlaşılması hususunda yararlı olacaktır. Bu kapsamda aşağıda yer alan tabloda yönetim ve yönetişim kavramlarının karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo 1. Yönetim ve Yönetişim Kavramlarının Karşılaştırılması

Yönetim	Yönetişim
Dar kapsamlı ve yukarıdan aşağıya doğru yönlüdür	Geniş kapsamlıdır, gönüllü kuruluşları, sivil toplum kuruluşlarını kapsamaktadır
Basit sistemler ile ilişkilendirilmektedir	Karışık sistemleri yönlendirmekle ilişkilendirilmektedir
Önceden planlanan işlerin uygulanması ile ilgilidir	İşbirliği yapmak, değerlendirmek ve sonrasında planlamak ile ilgilidir
Hiyerarşik ilişkileri temel almaktadır	Yatay ilişkiler düzeni üzerine kurulmuştur

Kaynak: Kuruçayır, Siphai, 2004, s.47.

Yönetişim kavramının günümüz alan yazınına girmesi ve kavrama ilişkin birçok araştırmanın yürütülmesinin temeli, 1990'lı yıllara tekabül etmektedir. Bu yıllarda, Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından yayınlanan raporlarda yönetişim kelimesi sıklıkla kullanılmıştır. 1989 yılında Dünya Bankası tarafından yayımlanan "Afrika Raporu" yönetişim kavramının ilk olarak kullanıldığı uluslararası rapordur ve raporda yönetişim kavramının tanımı şu şekildedir (Özer, 2006, s.67);

> "*yönetişim, kamu yönetiminde ve kamu hizmetlerinin sunumunda katılımcılık, şeffaflık, yönetimde açıklık, hesap verme sorumluluğu, yönetimde ahlak, erdem ve liyakatin ön planda olduğu yeni kamu yönetim tarzıdır"*

OECD tarafından 1998 yılında yayımlanan kitapçıkta, yönetişim; bir ülkenin sahip olduğu ekonomik ve sosyal kaynakların yönetilmesi sürecinde elde tutulan gücün ve yetkilerin kullanılması olarak tanımlanmıştır (OECD, 1998).

Birleşmiş Milletler tarafından yapılan yönetişim tanımına göre ise yönetişim, bir devletin her seviyesindeki işlemlerin ve işlerin yönetilmesinde iktisadi, siyasi ve idari otorite kullanım şeklidir (Habitat II, 2000, s.1).

Yönetişime ilişkin bir diğer tanım yönetişimi; yönetimin daha iyi yönetebilme amacı ile yeniden yapılandırılması olarak tanımlamaktadır (Stoker, 1998, s.18).

Cope ve arkadaşları (1997) tarafından yapılan yönetişim tanımı kapsamında yönetişim; birbirlerine bağlı olan pozisyonların ve birbirleri ile çıkar çatışması içerisinde olan aktörlerin oluşturduğu, farklı yapıları koordine etme amacında olan bir süreçtir (Cope, vd., 1997, s.447).

Ülkemizde, yönetişim kavramına ilişkin en önemli araştırmacılardan bir tanesi olan İlhan Tekeli'nin yaptığı yönetişim tanımı kapsamında;

> *"Yönetişim, toplumu yönlendirmekte sorumluluk dengesinin devletten topluma doğru kaymasına işaret ediyor… Yönetişim ile bir yandan yönlendirme gücüne sahip hükümet dışı aktörleri de içeren bir yapılaşma kastedilirken, demokratiklik, açıklık, hesap verme, çoğulculuk, kararın ilgililere en yakın yerde üretilmesi (subsidiarity-yerindelik) gibi ilkelere de işaret edilmiş olmaktadır"*(Tekeli, 1999, s.235).

Farklı kurumlar ve farklı araştırmacılar tarafından yapılan yönetişim tanımlamalarına bakıldığında, alan yazında kavrama ilişkin genel kabul görmüş bir tanımın olmadığını söylemek mümkündür. Yönetişim kavramına ilişkin genel kabul görmüş tek bir tanımlama yapılamamasının nedeni; kavramın birçok farklı disiplin tarafından (kamu yönetimi, hukuk, uluslararası ilişkiler, vb.) ele alınan bir kavram olması ve içerisinde bölgesel, ulusal ve küresel birçok farklı ölçek barındırmasıdır (Bayramoğlu, 2005, s.35). Diğer bir ifade ile yönetişim kavramının çok boyutlu bir kavram olması (Demirel, 2010, s.66) da kavrama ilişkin yeknesak bir tanım olmamasının nedenidir. Ancak, tanımların ortak noktalarının olduğu görülmektedir ve bu ortak noktalar bir anlamda yönetişim kavramının sahip olduğu temel ilkelerdir.

1.1.2. Yönetişimin Temel İlkeleri

Bu temel ilkeler, yönetişimin temel amacı olan; toplumun yerel, bölgesel, ulusal ve küresel boyutlarda daha etkin, daha demokratik bir şekilde yönetilebilmesi için toplumsal aktörlerin koordine edilmesinin ve harekete geçirilmesinin sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından önem arz etmektedir (Kahraman, vd., 2012, s.121). Yönetişime ilişkin temel ilkeleri; şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık, etkinlik, cevap verebilirlik, hukukun üstünlüğü, stratejik vizyon ve eşitlik olarak sıralamak mümkündür.

Küreselleşme ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, bilgiye erişimi hızlandırmış ve kolaylaştırmıştır. Bilginin toplumun her kademesinde ve sürecinde önem kazanması, bilgiye erişimin kolaylaşması sonucunda bireylerin yönetimlerden olan beklentilerinin değişmesi sonucunda, süregelen "gizli / kapalı yönetim" anlayışından vaz geçilmesi zorunluluk olmuştur (Köseoğlu, vd., 2005, s.152). Küreselleşmeden önceki dönemlerdeki yönetim süreçleri gizliliği temel gereklilik olarak belirlemiş iken, günümüzde yönetişim süreçlerinin şeffaf olması çok önemli bir temel ilkedir. Yönetişimde şeffaflık bireylerin; iktisadi, politik ve sosyal konularda devlet tarafından verilen kararlara, özel sektörde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların finansal durumlarına ilişkin olarak, anlaşılır, nitelikli ve güvenilir bilgiye erişebilmesi anlamını taşımaktadır (Kuzey, 2003, s.1).

Yönetişimde şeffaflık ilkesi kamu görevini sürdüren çalışanların sorumluluk bilincinin gelişmesi üzerinde etkili olmanın yanı sıra, çalışanların kendilerini denetlemeleri üzerinde de etkilidir (Palabıyık, 2004, s.66). Şeffaflık ilkesine sahip olan yönetişim süreçleri sadece kamu görevlilerinin sorumluluk sahibi olması üzerinde etkili değildir. Aynı zamanda şeffaflık ilkesi beraberinde bilgi alma hakkı ve bilgi verme ödevi kavramlarını da getirmektedir. Şeffaflık ilkesi ile bir anlamda zorunluluk olarak ortaya çıkan bu iki kavramdan bilgi alma hakkı, toplum bireylerin yönetişimin eylemleri, işlevleri ve kararları hakkında bilgi sahibi olmasına ilişkindir (Eren, 2005, s.117). Bilgi verme ödevi de bilgi alma hakkına paralel olarak yönetişim süreçlerinin yönetsel düzeylerinin eylemlere, işlevlere ve kararlara ilişkin toplumu aydınlatması ile ilgilidir.

Şeffaflık ilkesi iyi yönetişimin bel kemiği olan bir ilkedir (Kondo, 2002, s.9) çünkü şeffaflık içerdiği "bilgiyi güvenilir ve doğru olarak paylaşma" prensibi kapsamında yönetişim süreçlerine dair hesap verebilir olmayı ve süreçlere ilişkin tartışılabilir olmayı beraberinde getirmektedir (Koçak, 2010, s.119). Sürdürülen eylemlere ve verilen kararlara ilişkin tartışma ortamının yaratılabilir olması, demokratikleşme ve demokrasinin tabana yayılması noktasında son derece önemli bir durumdur. İşte bu nedenle de şeffaflık ilkesinin gerçek anlamda uygulanıyor olması, etkin ve doğru yürütülen demokratik süreçleri de beraberinde getirmektedir (Gündoğan, 2010, s.45).

Günümüz modern toplumlarında yönetişim kavramının sahip olması gereken bir diğer temel ilke, hesap verebilirlik ilkesidir. Hesap verebilirlik, uygulanan tüm yönetişim süreçlerine ilişkin açıklamanın bulunması ve gelebilecek her türlü sorunun cevaplanabilmesi anlamını taşımaktadır (Koçdemir, 2013, s.2). Hesap verebilirlik bir anlamda, yapılan eylemin açıklanabilmesi, doğrulanabilmesine ilişkin zorunluluktur (Bovens, 2005, s.6).Hesap verebilirlik ilkesi, yönetişimin etkinliği ve iyi olarak kabul edilmesi noktasında kilit bir öneme sahiptir. Hesap verebilirlik, kamu tarafından yürütülen süreçlerde rol alan kamu yöneticilerinin görevleri ile ilgili olarak bir üst otoriteye hesap verme sorumluluğu yüklemektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarının haricinde, özel sektörde yer alan aktörlere ve sivil toplum kuruluşlarına da hesap verebilme zorunluluğunu yükleyen

bu temel ilkenin hayata geçirilmesi ancak yapılan eylemlerin şeffaf olması ve hukuk kurallarına uygun olması ile mümkün olabilmektedir (Yıldırım, 2004, s.233).

Yönetişim kavramının bir diğer temel ilkesi, katılımcılıktır. Katılımcılık ilkesi üç temel aşamayı içermektedir. Bu aşamalar; bilgilendirme aşaması, danışma aşaması ve aktif katılım aşaması olarak sınıflandırılmaktadır. Katılımcılığın bilgilendirme aşamasında, bireyler "ne yapılacağı" ve "nasıl yapılacağı" konularında bilgilendirilirler. Katılımcılığın ön şartı, bireylerin bilgilendirilmesidir. Bilgilendirilme aşamasından sonra danışma aşaması gelmektedir. Danışma aşamasında, toplumun bireylerinin süreçlere ilişkin fikirleri, toplantılar, anketler, vb. gibi farklı yöntemler ile toplanmakta ve geri bildirim yöntemi ile toplum bireylerinin görüş, öneri, şikâyetleri dinlenmektedir. Katılımcılığın son aşaması olan aktif katılım aşamasında ise, toplumun bireyleri politika oluşturma süreçlerine katılmakta ve karar alma süreçlerinde etkin rol oynamaktadırlar (Devlet Planlama Teşkilatı, 2007, s.15).

Yönetişimin bir diğer önemli ilkesi, kamusal hizmetlerin toplum bireyleri ile en verimli şekilde buluşturulması süreçlerini kapsayan etkinlik ilkesidir. Etkinlik ilkesi, en temel anlamda, yürütülen kamu hizmetlerinin, yönetim tarafından verimli bir şekilde kullanılabilme yeteneğidir (Palabıyık, 2004, s.67). Etkin olarak kabul edilebilecek yönetişimin üç önemli noktayı bünyesinde barındırıyor olması gerekmektedir. Bu önemli noktalardan birincisi, etkinliğin sağlanabilmesi için toplumda yaşayanların karar alma süreçlerine dâhil edilmesi gerekmektedir. Etkin bir yönetişim için ayrıca, toplumun kamu tarafından yapılan reform süreçlerine aktif olarak katılması ve üretilen yeni hizmetlere ilişkin çıktıların ölçülmesi süreçlerine dâhil olması gerekmektedir. Bu noktada altınının çizilmesi gereken en önemli husus "toplum" teriminin içerisinde sadece bireylerin değil aynı zamanda sivil toplum kuruluşlarının ve özel sektör kuruluşlarının yer alıyor olmasıdır (Epstein, vd., 2006, s. 4-5).

Yönetişim ile ilgili olarak değinilmesi gereken bir diğer temel ilke; cevap verebilirlik ilkesidir. Cevap verebilirlik ilkesi ile hesap verebilirlik ilkesi sıklıkla

karıştırılmaktadır. Cevap verebilirlikten kasıt, devletin yönetim kademesinde bulunanların, toplumu dinlemesi, toplumun istek, ihtiyaç, talep, beklentilerini sorması, analiz etmesi ve bu analizler sonucunda ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda beklentilere cevap vermesidir. Bilgi, cevap verebilirlik ilkesinin temel unsurudur. Vigoda (2002, s.529)'a göre, cevap verebilirlik ilkesinin bazı temel özellikleri bulunmaktadır. Bunlar (Vigoda, 2002, s.529);

- Kamu hizmetlerinden faydalanan bireylerin, duygularının ve davranışlarının incelenmesi gerekmektedir.
- Kamu hizmetlerinin üretimden değerlendirmeye kadar her sürecinde aktif rol oynayan aktörlerin sürece ilişkin algılarının incelenmesi gerekmektedir.
- Kamu hizmetlerinin hedeflenen sonuçları ile kamu hizmetlerinin mevcut sonuçları hız, verimlilik, kalite, yeterlilik yönlerinden karşılaştırılmalıdır.
- Kamu hizmetlerinin sunumunun etik ve ahlaki değerler çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yönetişim kavramına ilişkin bir diğer temel ilke hukukun üstünlüğü ilkesidir. Güçler ayrılığı ilkesi gereğince yasama ve yürütüme faaliyetlerinin üzerinde, son sözün söylendiği bir yargı organı bulunmaktadır. Yargı bir anlamda, kamu hizmetlerinin ve devletin hukuk sınırları ile sınırlandırılması anlamına gelmektedir. Bu sınırlandırma, hukukun üstünlüğü ilkesidir ve yönetişimin temel ilkelerinden biri olan hukukun üstünlüğü ilkesi sayesinde bireylerin temel hak ve özgürlükleri güvence altındadır (Aliefendioğlu, 2001, s.30).

Strateji kavramı yönetişim kapsamında önem arz eden bir kavramdır. Strateji en temel anlamda, kurumların yada devletlerin güttüğü siyaset doğrultusunda seçtiği hedefleri gerçekleştirmek amacıyla, her alandaki tedbirler ve her türlü aracın kullanılmasıdır(Güçlü, 2003, s.66).Stratejilerin önceden belirlenmesi, planlanması ve sonrasında uygulanması yönetişim için önemlidir. Diğer bir ifade ile stratejik yönetim ve stratejik vizyona sahip olmak yönetişimin bir diğer temel ilkesidir.

Stratejik yönetim, stratejilerin planlanması için gerekli araştırma, inceleme, değerlendirme ve seçim çabalarını planlama, bu stratejilerin uygulanabilmesi için kurum içi çeşitli yapısal ve motivasyonel önlemlerin alınarak yürürlüğe geçirilmesi, stratejilerin uygulanmaya başlamadan önce ve uygulandıktan sonra hedeflere uygunluğu açısından kontrolünün gerçekleştirilmesini kapsayan ve kurumun yönetici kadrolarının faaliyetlerini ilgilendiren süreçler bütünüdür(Eren, 2005, s.25).Diğer ifade ile stratejik yönetim stratejik rekabet gücü elde edebilmek ve ortalamanın üzerinde bir kâr sağlayabilmek amacıyla işletmeler tarafından kullanılan rasyonel bir yaklaşımdır(Hitt, Robert ve Hoskisson, 2008, s.24) Tanımlamalarından da anlaşılacağı gibi stratejik yönetim birçok süreci ve karar aşamasını içerisinde barındıran bir süreçtir ve yönetişimin etkin, verimli ve iyi olarak adlandırılabilmesi için önemi bir kavramdır.

Yönetişimin bir diğer temel ilkesi, eşitlik ilkesidir. Eşitlik ilkesinden kasıt; birbirleri ile benzer niteliğe sahip olayların, eylemlerin, benzer bir şekilde değerlendirilmesi ve tarafsız bir bakış açısı ile adil bir şekilde değerlendirilmesidir (Aşkın, 2003, s.94).

Yönetişimin sahip olduğu eşitlik ilkesi, topluma ilişkin olan yasal düzenlemelerin, toplumun bireyleri / kurumları arasında hiçbir ayrım gözetmeksizin (nitelik, unvan, yetki, vb.) her bireye / kuruma aynı şekilde uygulanması anlamına gelmektedir. Diğer bir ifade ile eşitlik ilkesi bir anlamda adaletin simgesidir.

Çalışmanın bu bölümünde yönetişim kavramına ve kavramın sahip olduğu temel ilkeler kapsamında bir çerçeve çizilmiştir. Çalışmanın bundan sonraki başlığında, yönetişim, sahip olduğu özellikler ve süreç kapsamında yer alan temel aktörler çerçevesinde değerlendirilecektir.

1.1.3 Yönetişimin Kuramsal Dayanakları

Yönetişim kavramının gelişmesinde ve küresel yönetişim kavramının ortaya çıkmasında etkili olan kuramlardan bir tanesi “yeni kurumsal iktisat” kuramıdır. Yeni kurumsal iktisat en temel anlamda, sistemlerin ve süreçlerin temelinde bireyleri değil,

kurumları ele almakta ve sistemdeki bireylerin kurumlardan ayrı olarak değerlendirilemeyeceğini savunan kuramdır (Levent, 2016, s.22). Yeni kurumsal iktisat yaklaşımının temel argümanlarından bir tanesi piyasa ve devlet ayrımını kabul etmemektir ve yaklaşım kapsamında piyasa, bütünüyle bağımsız bir aktör değildir (Güler, 2003, s.98). Diğer bir ifade ile piyasa, devletin ve toplumun ortak etkileri ile düzenlenen bir aktördür. Bu argümandan yola çıkarak yeni kurumsal iktisat yaklaşımının bireyler ve kurumlar arası etkileşime önem verdiğini söylemek mümkündür.

Yeni kurumsal iktisat yaklaşımı, toplumda var olan aktörler arasındaki ilişkiler ağının önemli olduğunu ve bu ağın düzeni korumak ve sürdürülebilir kılmak noktasında faydalı olduğunun altını çizmektedir (Bayramoğlu, 2010, s.120). Yeni kurumsal iktisat yaklaşımının bu temel argümanlarından yola çıkarak, yönetişim ile ilişkisini kurmak gerektiğinde, yeni kurumsal iktisat yaklaşımının yönetişime sağladığı katkı temel argümanı olan bireyler ve kurumlar arası etkileşimdir. Yönetişim süreçlerinin ticari birlikler ile sivil toplum kuruluşları ile girişimci gruplar ile etkileşim içerisinde olması yeni kurumsal iktisat yaklaşımının getirmiş olduğu bir etkidir (Jessop, 1998, s.31).

Yönetişim üzerinde etkili olan diğer bir kuramsal yaklaşım "yeni kamu yönetimi" anlayışıdır. Küreselleşmenin etkileri ve kapitalist dünya düzeninin etkisi ile kamu yönetim sistemlerinde yapısal değişim yaşanması kaçınılmaz olmuştur. Yeni kamu yönetimi yaklaşımı ile birlikte kamu yönetim süreçlerinin değerleri, teknikleri, normları, yönetim pratikleri değişime uğramıştır. Bu değişimin temelinde kamunun sahip olduğu insan kaynaklarının yönetsel anlamda öncelikle dikkate alınması yatmaktadır (Ömürgönülşen, 997, s. 520).

Yeni kamu yönetimi anlayışı ile birlikte, topluma dair yürütülen kamuya ilişkin süreçlerde geleneksel anlayışta olduğu gibi toplumsal uzlaşmanın aranmasından vaz geçilmiş ve rekabet koşulları gözetilerek istek / ihtiyaç tatmini ön planda tutulmuştur. Bir anlamda, yeni kamu yönetimi anlayışı ile kamu kurum ve kuruluşları özel sektör kuralları çerçevesinde yönetilmeye başlamıştır. Bu değişim ve dönüşüm süreçleri yönetişim

süreçlerine olumlu katkıda bulunan süreçler olarak kabul edilmektedir. Yeni kamu yönetimi yaklaşımı, merkeziyetçi, yüksek bürokrasiye sahip kamu hizmetlerinin yönetişim süreçlerine daha etkin ve esnek yapılarla dâhil olmasına olanak sağlamıştır.

1.2. YÖNETİŞİMİN ÖZELLİKLERİVE TEMEL AKTÖRLERİ

Yönetişim, toplumsal ilişkiler kapsamında ortaya çıkan aksaklıkların, oluşan sorunların ortadan kaldırılması ve toplumun içerisindeki tüm aktörlerin birbirleri ile olan ilişkilerinin etkin ve verimli sürdürülebilmesi açısından tüm yönetişim paydaşları arasında sinerji yaratmayı amaçlamaktadır. Diğer bir ifade ile yönetişimin temel amacı, toplum içerisinde var olan çıkar gruplarının çıkarlarını dengede tutmak ve tüm çıkar gruplarının hem kendilerini kontrol etmelerini sağlamak hem de bazı sınırlar dahilinde hareket etmelerini sağlamaktır (Bozkurt, vd., 1998). Sahip olduğu bu temel amaç doğrultusunda yönetişim süreçlerinin bazı özellikleri olduğu ve bu süreçlerde birbirleri ile etkileşim içerisinde olan aktörlerin olduğu bilinmektedir. Çalışmanın bu bölümünde yönetişimin özellikleriyle yönetişim sürecinin temel aktörleri irdelenecektir.

1.2.1. Yönetişimin Özellikleri

Yönetişimin temel özelliklerini (Özer, 2006, s.66-67);

- Ekonomik, sosyal ve politik öncelikler
- Seçilmiş görevlilerin değişen rolleri
- Katılımcılık
- Bürokratik şartlar
- Yeni liderlik anlayışı
- Demokratik sorumluluk

şeklinde sıralamak mümkündür.

Ekonomik, sosyal ve politik öncelikler:Küreselleşme ile birlikte geleneksel yönetişim süreçleri, toplumun istek ve ihtiyaçlarının karşılanması noktasında yetersiz

kalmıştır. Diğer bir ifade ile özellikle kamu tarafından sunulan hizmetler, gerek kalite, gerek miktar açısından, küresel toplumun bireylerini memnun etmekten çok uzaktır. Toplumun değişen, ekonomik, sosyal ve politik taleplerini karşılayabilmek için geleneksel yönetişim süreçleri yerini modern yönetişim süreçlerine bırakmıştır. Bu değişim beraberinde, kamu hizmetlerinin siyasi kararlar kapsamında değil, toplum talepleri kapsamında belirlenmesine olanak sağlamıştır ve bu sayede toplum kamu hizmetlerini etkileyebilme gücünü eline almıştır (Peters-Pierre, 1998, s.225).

Seçilmiş görevlilerin değişen rolleri:Küreselleşme ile birlikte devletin sahip olduğu rol değişime uğramıştır. Devletin toplum üzerindeki ve iktisadi faaliyetler üzerindeki etkisi farklılaşmıştır ve bu farklılaşma beraberinde kamusal süreçlerdeki işleyişin değişmesini beraberinde getirmiştir. Kamusal süreçlerin değişimi, kamu kurumlarının ve kamu kuruluşlarının yapısal değişim süreci içerisine girmesine neden olmuştur ve geleneksel kamu yönetim süreçleri, yönetişim anlayışını benimseyen kurum ve kuruluşlar halini almıştır.

Katılımcılık:Katılımcılık yönetişim açısından önemli bir unsurdur. Katılımcılık devlet tekelinde toplanmış yetkilerin devir edilmesi anlamına gelmektedir. Yetki devirlerinin etkin ve aktif bir şekilde uygulanması yönetişim süreçlerini etkinliği ve verimliliği üzerinde etki sahibidir. Etkin olarak işleyen bir kamu sektörünün merkeziyetçi olması, yetki devrini gerçekleştirmemiş olması beklenmemektedir (Habitat II, 2000, s.1). Dolayısıyla, yetkinin devredilmesi, toplumun devlet haricindeki diğer aktörlerinin – özellikle sivil toplum kuruluşlarının – kamusal süreçlere katılımının sağlanması etkin ve verimli yönetişim için önemli bir özelliktir.

Bürokratik şartlar: Demokrasi ile yönetilen toplumlarda, ortaya çıkan sorunların / çıkar çatışmalarının çözümlenmesi noktasında bürokratik denetim önemli bir role sahiptir. Bu noktada altını çizmek gereken husus, bürokrasinin "ideal bürokrasi / ideal tip" kavramı ile örtüşür olmasıdır. İdeal tip bürokrasi; hiyerarşik yapı, görevsel uzmanlaşma, tanımlanmış yetki ve sorumluluklar, tahmin edilebilirliği sağlayan kayıtlar ve davranış

kuralları olmak üzere beş temel unsura sahiptir (Bursalıoğlu, 2000, s.20). Bu beş temel unsura sahip olarak yürütülen bürokratik denetim süreçleri, disiplini, kamusal işlemlerde etkinliği ve kamu çalışanlarının verimliliğini beraberinde getirmektedir ve dolayısıyla yönetişim açısından önemli bir temel özelliktir.

Yeni Liderlik Anlayışı: Küreselleşme ile birlikte gelişen ve değişen günümüz modern toplumlarında "lider" ve "liderlik" kavramlarına yüklenen anlam da farklılaşmıştır. Günümüz modern toplumlarında iyi yönetişimin sağlanabilmesi için, süreçlerde yeni liderlik anlayışının benimsenmiş olması şarttır. Yeni liderlik anlayışından kasıt, yönetsel olarak iki taraflı liderliği kabul etmek ve toplumdaki çıkar grupları arasında diyalog, işbirliği, denge oluşturabilmektir (Özer, 2006, s.67).

Demokratik Sorumluluk: Demokratik sorumluluk, yönetişim süreçlerinin en temel özelliklerinden bir tanesidir. Demokratik sorumluluğun sağlanması yönetişimin özelliklerinden biri olmanın yanı sıra aynı zamanda ulaşmayı hedeflediği amaçlarından bir tanesidir (Kettl, 2000, s.494). Her ne kadar temel özelliklerden bir tanesi de olsa, demokratik sorumluluğun sağlanabilmesi, karmaşık, çok aktörlü, çatışma içeren bir süreçtir. Temel amaç, kamu kesiminin, elinde tuttuğu erk kapsamında, toplumun diğer kesimleri ile çıkar çatışmasına girmemesi, aksine, tüm kesimlerin yönetişim süreçlerine katılımını kolaylaştırmasıdır.

1.2.3. Yönetişim Sürecinin Temel Aktörleri

Yönetişim süreçlerinin etkinliğinden ve verimliliğinden bahsedilebilmesi için, yönetişim süreçlerine dâhil olan aktörlerin bilinmesi ve bu aktörlerin süreçler içerisindeki rollerinin ve yükümlülüklerinin çerçevesinin çizilmesi gerekmektedir. Daha önce belirtilmiş olduğu gibi, yönetişim, toplum içerisinde var olan aktörlerin arasında gelişen karşılıklı ilişkilerin etkileşim boyutları ile ilgilidir. Dolayısıyla, yönetişimin tam anlamı ile anlaşılabilmesi, toplum içerisinde var olan aktörlerin detaylandırılmasında geçmektedir.

Yönetişim süreçlerinin temel aktörlerinin başında devlet gelmektedir. Devlet, tarihsel süreç kapsamında ele alındığında insanlık kadar eski bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, tarihsel süreçteki devlet olgusu ile günümüz modern devlet olgusu farklılaşmaktadır. Günümüzde devlet; sınırları belirlenmiş bir toprak parçası üzerinde egemenlik haklarının kullanılmasına ilişkin yetkiyi devir etme ve yönetme görevlerine sahip olan, yönetimsel anlayışı bünyesinde barındıran soyut ve kurumsal otorite olarak tanımlanmaktadır (Ateş, Nohutçu, 2006, s. 273).

Devlet, yönetişim için önemli bir düzeydir. Yönetişimin etkin ve iyi olarak tanımlanması açısından bir anlamda devlet olgusu en önemli aktördür. Devlet, sahip olduğu anlam itibariyle, siyasal anlamda söz hakkı ve statü kavramlarını ifade etmektedir ki bu durum da devletin bir anlamda toplumsal bütün açısından yapılabileceklerin sorumluluğunu taşıması anlamına gelmektedir (Özel, 2001, s.192).

Günümüz yönetişim süreçleri ele alındığında, devletin sahip olduğu rol farklılaşmaktadır. Devlet günümüz yönetişim süreçlerinde kamusal karar alma mekanizması olmaktan ziyade daha çok danışman ve uygulamaya yönelik bir aktör olarak yer almaktadır (Nohutçu, 2003, s.7). Örneğin, günümüzde devletlerin genel yaklaşımı ekonomik krizlerde direkt olarak piyasaya devlet eli ile müdahale etmemekte bunun yerine piyasanın liberalleşmesine olanak sağlamakta ve krize ilişkin müdahalelerin serbest piyasa ekonomisi çerçevesinde olmasını tercih etmektedir (Kalfa, Ataay, 2008 & Uzel, 2006, s. 64).

Yönetişim süreçlerinde rol alan bir diğer aktör özel sektördür. Özel sektörde faaliyet gösteren işletmeler milli gelirin arttırılması ve toplumsal refah düzeyinin arttırılması noktasında önemlidir.Özel sektör, ekonomik olarak ve toplumsal olarak kararların alınması sürecinde, politikaların ve prosedürlerin belirlenmesi açısından etkili bir aktördür (Öner, 2011, s.63).

Yönetişimin özel sektör düzeyi kamu dışında kalan bir sektördür ve fakat iyi yönetilmesi hususunda oldukça çaba gösterilmektedir. Özel sektör, kurumsal yönetişim

ilkeleri doğrultusunda yönetilmeli ve şeffaf, hesap verebilir, etkin ve verimli olmalıdır. Bunun yanı sıra, özel sektörün, faaliyet büyüklükleri ve sahip oldukları imkânlar doğrultusunda sosyal sorumluluk projeleri gerçekleştirmesi ve sivil toplu kuruluşları ile entegre çalışmaları toplumsal yönetişim sürecinin etkin ve iyi olarak tanımlanabilmesi için gereklidir.

Yönetişim sürecinde bir diğer ve çok önemli aktör sivil toplum kuruluşlarıdır. Günümüz yönetişim modellerinde sivil toplum kuruluşları öne çıkan aktörlerdir. Sivil toplum kuruluşları temsili demokrasi ile ortaya çıkan sınırlılıkların ortadan kaldırılması ve çoğulcu ve demokratik ortamın sağlanması ve sürdürülebilir kılınması noktasında önemli aktörlerdir.

Sivil toplum kuruluşları, devlet tarafından ulaşılamayan noktalara ulaşarak, hizmet götüren ve bu süreçte kâr amacı gütmedikleri için özel sektörden farklılaşan, topluma faydalı yasal topluluklardır ve yönetişim sürecinin etkinliği üzerinde direkt olarak etki sahibidirler. Yönetişim süreçlerinde bu denli etkin role sahip sivil toplum kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım ile olan ilişkisi çalışmanın ikinci bölümünde detaylandırılacaktır.

1.3. TÜRKİYE'DE YÖNETİŞİM

Ülkemizde, yönetişim süreçleri özellikle küreselleşmenin etkileri ile önemli ölçüde yeniden yapılanmıştır. Küresel anlamda rekabetin artması, iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimi sonucunda bilgiye olan ihtiyacın ve bilgiye ulaşmanın kolaylaşması, ortaya çıkan ekonomik krizlerin küresel anlamda etkileri, ülkemiz yönetişim süreçlerinin yapısal olarak değişimi üzerinde oldukça etkili olmuştur (Balcı, 2005, s.23). Türkiye'deki yönetişim süreçleri, sayılan bu nedenlerden dolayı ve Avrupa Birliği (AB) tam üyelik sürecinin gereklilikleri kapsamında değişmiş ve gelişmiştir.

1990'lı yılların başında ortaya çıkan ve üzerinde çalışmalar yürütülen yönetişim kavramının ülkemizde faal olarak uygulanmasına ilişkin ilk öneri İstanbul'da gerçekleşen

Habitat II konferansında sunulmuştur (Devlet Planlama Teşkilatı, 2007, s.16). Bu öneri, ülkemizde süregelen demokratikleşme sürecinin önemli bir çıktısı olarak da değerlendirilebilir. Gerek ulusal anlamda gerekse küresel boyutta var olan ilişkilerin daha etkin ve verimli sürdürülebilmesi açısından uygulamaya konulan yönetişim süreçleri (Çukurçayır, 2003, s.271) sadece demokratikleşme yolunda değil aynı zamanda yolsuzlukların önlenmesi çabalarında da önemli ve etkilidir.

Yolsuzlukların ortadan kaldırılması, demokrasinin tabana tam anlamıyla yayılması, şeffaflığın sağlanabilmesi noktalarında önemli etkileri olan yönetişimin Türkiye'de etkin kılınması noktasında bazı uygulamaların hayata geçirildiği bilinmektedir. İyi yönetişimin tüm kamu süreçlerinde benimsenmesi ve sürdürülebilir kılınması noktasında 2001 ve 2023 yıllarını kapsayan uzun vadeli plan önemli bir yol haritasıdır. 2001- 2023 yıllarını kapsayan uzun vadeli plan; Türkiye'nin küresel boyutta rekabet edebilir güce sahip olmasını, bilgi toplumu hizmetlerinin her alana yayılmasını ve gelir dağılımının adaletli olmasını hedefleyen bir plandır (DPT, 2006, s.10). Uzun vadeli plan tarafından belirlenen bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi noktasında da atılması gereken en temel adım ülkemizde iyi yönetişim süreçlerinin oluşturulması ve devamlılığının sağlanmasıdır (T.C. Maliye Bakanlığı, 2003, s.132). Bu kapsamda, ülkemizde iyi yönetişim süreçlerinin oluşturulması ve sürdürülebilir kılınması noktasında bir takım düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Bunlar; "Kamu Yönetimi Temel Kanunu", "Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu", "5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu", "Kamu Denetçiliği Kurumu" ve "Bilgi Edinme Hakkı Kanunu" şeklinde sıralanabilir. Bu düzenlemelerin bazılarının ülke düzeyinde bazılarının ise yerel düzeyde olduğu görülmektedir.

Kamu Yönetimi Kanun Tasarısı, merkezi yönetimler ve yerel yönetimler arasındaki iş birliğinin ve iş bölümünün arttırılması temel amacı ile oluşturulan Kanun ile Türkiye kamu yönetiminde meydana gelen temel ve en önemli değişiklikler aşağıdaki gibidir (Dinçer ve Yılmaz, 2003, s.140-141);

- Bu kanun ile birlikte Türkiye Cumhuriyet tarihinde ilk defa, bütün kamu kurumlarının uyması gereken temel ilkeler ve prensipler belirlenmiştir.
- Kanun, kamu yönetim süreçlerinde iyi yönetişimin temel ilkeleri; şeffaflık, hesap verebilirlik, etkinlik, cevap verebilirlik, stratejik vizyon ve eşitlik uygulanması zorunlu hale getirmektedir.
- Kanun vasıtası ile kamu işlemlerinin sadeleşmesinin ve kamu süreçlerinde bilgi teknolojilerinden yararlanılma oranının artması sağlanacaktır.
- Kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat şemalarının yatay düzleme getirilmesi sağlanacaktır.
- Kamu kurum ve kuruluşları ile bakanlıklar arasındaki görev dağılımının sınırları daha net bir şekilde ortaya konacaktır.
- İşlevselliğini yitirmiş kamu kuruluşları tasfiye edilmiş veya daha faal ve görev alanı uygun bir kamu kuruluşu altına birleştirilmiştir.
- Kanun sayesinde, merkezi yönetimler ile yerel yönetimler arasındaki yetkilerin ve görevlerin sınırı net bir şekilde belirlenmiştir ve merkezi yönetimlerin stratejik önemi arttırılmıştır.
- Kanun vasıtası ile yerel yönetim birimlerinin güçlendirilmesi sağlanmıştır. Bu hususta, merkezi yönetimin asli hizmetleri haricinde taşra teşkilatı hizmetlerinin tamamı belediyelere devredilmiştir.
- Kamu yönetim sistemine stratejik yönetim bakış açısının yerleştirilmesi amaçlanmıştır.
- Kanun, kamu yönetim süreçlerinde denetim sisteminin etkin ve verimli olarak işlemesi noktasında iç denetim fonksiyonlarını güçlendirmiştir.

Türkiye'de iyi yönetişimin uygulanması noktasında, önem arz eden bir diğer düzenleme, "Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu" olarak adlandırılan kanundur. 5018 sayılı kanunun temel amacı kanunun birinci maddesinde aşağıdaki gibi açıklanmaktadır;

> *" KMYKK Madde 1: kalkınma planlarında programlarda yer alan politika ve hedefler doğrultusunda kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli*

bir şekilde kullanılmasını, hesap verebilirliği ve malî saydamlığı sağlamak üzere, kamu malî yönetiminin yapısını ve işleyişini, kamu bütçelerinin hazırlanmasını, uygulanmasını, tüm malî işlemlerin muhasebeleştirilmesini, raporlanmasını ve malî kontrolü düzenlemektir."(*http://www.mevzuat.gov.tr*)

Kanunun belirlenmiş amacı kapsamında ve Kanun içerisinde yer alan maddeler çerçevesinde, Kanunun iyi yönetişim ilkeleri ile paralel bir şekilde mali yönetim ve kontrolü sağlamayı hedeflediğini söylemek mümkündür. Kanun, mali saydamlığı, hesap verme sorumluluğunu temel alan bir Kanun olmanın yanı sıra aynı zamanda, iyi yönetişimin gerçekleşebilmesi noktasında, stratejik planlamanın önemine de değinmektedir.

Daha öncede belirtilmiş olduğu gibi, iyi yönetişimin en önemli unsurlarından biri olan ve hatta kilit unsur olarak kabul edilen şeffaflık ilkesi kapsamında bilgi edinme hakkı ve bilgi verme ödevi son derece önemli iki kavramdır. Bu önemin bilinci ile Türkiye'de iyi yönetişimin sağlanması noktasında "Bilgi Edinme Hakkı Kanunu" yürürlüğe sokulmuştur.

Bilgi Edinme Hakkı Kanununun temel amacı, şeffaf yönetimin ve demokratik düzenin gereği olarak, eşit, tarafsız ve açık bir şekilde toplum bireylerinin en temel haklarından biri olan bilgi edinme haklarının kullanılmasına ilişkin esasları ve usulleri düzenlemek olarak belirlenmiştir (Resmi Gazete, 2003, Sy. 25269).

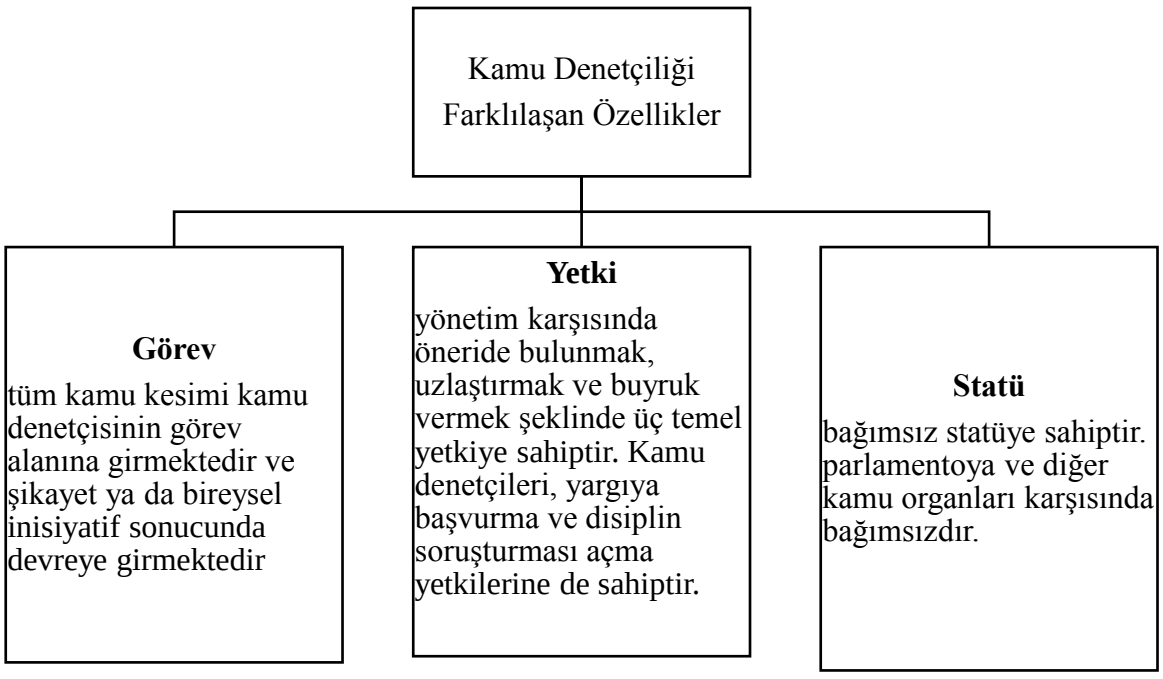
İyi yönetişimin temel ilkelerinin hayata geçirilmesi noktasında Bilgi Edinme Hakkı Kanunu önemli bir adım olarak kabul edilmektedir. Özellikle, süregelen kamu yönetim süreçlerinde var olan gizliliğin ortadan kaldırılması ve Türk kamu sisteminin iyi yönetişim ilkeleri ile uyumlaştırılması için Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çok önemli bir düzenleme olarak kabul edilmektedir (Şengül,2005, s.232).

Türk kamu sisteminin iyi yönetişim ilkeleri çerçevesinde yeniden yapılandırılması sürecinde "Kamu Denetçiliği Kurumu" uygulamasının hayata geçirilmesi de son derece önemli bir uygulamadır. Bu uygulama ile birlikte, kamu hizmetlerine ve kamu yönetimine

ilişkin, vatandaşların var olan ya da ortaya çıkan sorunlarının, şikâyetlerinin değerlendirilmesinin önü açılmıştır. Diğer bir ifade ile kamu denetçiliği kurumu ile kamu yönetişim süreçlerinin vatandaşların şikâyetleri çerçevesinde denetlenmesi mümkün kılınmaktadır (Sobacı ve Nargeleçekenler, 2008, s.375).

Kamu denetçiliği kurumu, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve eşitlik gibi özellikle küreselleşmeden sonra ayrıca önem kazanan kavramlara yönelik olan bir kurumdur. Yöneldiği kavramlar ve kanunlar ile yüklenen statü çerçevesinde kamu denetçiliğinin diğer denetçi türlerinden ayrıştığı noktaları üç temel başlık ile özetlemek mümkündür.

Şekil 1. Kamu Denetçiliği Kurumu-Farklılaşan Özellikleri

Kaynak: 6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kanunu ve Büyükavcı, 2008'den derlenmiştir.

Ülkemizde iyi yönetişimin sağlanabilmesi noktasında yerel yönetimlere ilişkin yapılan düzenlemeler, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu kapsamında yer almaktadır. 5216 sayılı kanun beraberinde bazı yenilikleri (özellikle yönetişim alanında) getirmiştir. Bu yenilikler;

- Büyükşehir belediyelerine ilk defa danışmanlık sistemini getiren 5216 sayılı kanun, uzmanlaşmış kişilerin belediye faaliyetlerine ve yönetsel süreçlerine dâhil olması ile alınacak kararların etkinliğini hedeflemektedir (Alıcı, 2007, s.13).
- Kanunun getirdiği önemli düzenlemelerden bir tanesi norm kadro uygulamasıdır. Norm kadro en temel anlamda, bir örgüt kapsamında yürütülen eş görev ve pozisyonların analiz edilmesi, analiz sonucunda birbirleri ile benzer nitelikleri taşıyan görev ve sorumlulukların "bir kadro" olarak tanımlanması ve bu tanımlama kapsamında da belirlenen kadroların hangi ölçütlere göre değerlendirileceği ve ücretlendirileceğine ilişkindir (Güler, 2005, s.230). Diğer bir tanımlamaya göre norm kadro, bir örgütün önceden belirlemiş olduğu amaç ve hedefine ulaşabilmesi noktasında ihtiyaç duyulan insan kaynağı sayısının nitelikleri detayında belirlenmesi, bu belirlemelere uygun insan kaynağının temin edilmesi ve muhafaza edilmesini içermektedir (Akçakaya, 2010, s.199). Belediyelerde norm kadro sistemine geçilmesi bir anlamda, belediyelerin personel yönetim sistemlerini bırakarak insan kaynakları yönetim sistemlerini kuruluşlarına entegre etmesi anlamına gelmektedir. Bu entegrasyon ile birlikte iyi yönetişimin etkinlik, dürüstlük ve eşitlik ilkelerinin uygulanmasına olanak sağlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM
2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE SİYASAL KATILIM

2.1. KAVRAMSAL OLARAK SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Sivil toplum kavramı, kökenleri "Batı" dünyasına dayanan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kavramın kökünde yer alan sivil kelimesi, Latince kökenli bir kelimedir ve "yurttaş" anlamını taşımaktadır. "Yurttaş" kelimesini kökünde barındıran sivil toplum kavramı ise, Aristoteles'e kadar uzanan tarihsel geçmişe sahip bir kavramdır (Yıldırım, 2003, s.227). Çalışmanın ikinci bölümünde kavramsal olarak sivil toplum, sivil toplum kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım ile olan ilişkisi ele alınacaktır.

2.1.1. Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşu Tanımları

Sivil toplum kavramı günümüzde yaygın olarak kullanılan ve fakat genel kabul görmüş bir tanımlaması olmamasından dolayı, üzerinde tartışmalar yapılan bir kavramdır. Sivil toplum kavramına ilişkin yaygın kanılardan bir tanesi, kavramın "askeri" toplumun zıttı bir kavram olduğu yönündedir. Ancak, Mardin (1992, s.9) tarafından belirtilmiş olduğu gibi, kavramın "sivil" tarafının temel vurgusu şehir hayatının beraberinde getirdiği haklar ve yükümlülüklerdir. Diğer bir ifade ile kavramın kökünde yer alan sivil kelimesi askeri kelimesinin zıt anlamını ifade etmemekte "şehir adabını" ifade etmektedir.

Sivil toplum en temel anlamda, gönüllülük esasını içerisinde barındıran, kâr amacı taşımayan, devletten özerk, devlet ve bireyler arasındaki müzakere ve birleşme sürecinin zorlama ve kısıtlama olmadan gerçekleştiği ara alan olarak tanımlanmaktadır (Aslan, 2010, s.360). Diğer bir tanımlamaya göre ise sivil toplum herhangi bir üst kimliğe sahip olmaksızın, kendi kendini geliştirebilen, gelişmesi için gerekli olan dinamikleri kendi içerisinde barındıran ve gelişmesi sürdürülebilir olan örgütlü bir topluluktur (Yıldırım, 2004, s.47). Günümüz çağdaş yaklaşımında sivil toplum, devletten ayrı olarak kabul edilen

devlet içerisinde yaşayan ancak devlet ile aynı olmayan fakat devlet ile ilişki içerisinde olan toplumdur.

Sivil topluma ilişkin tanımlar incelendiğinde kavramın temelinde örgütlü olmanın yer aldığı görülmektedir. Bu noktada, sivil toplum kavramını sivil toplum kuruluşu kavramı ile ilişkilendirmek gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşu kavramına ilişkin alan yazında birçok farklı tanımlamanın olduğu bilinmektedir. En geniş anlamda ele alındığında sivil toplum alanında çalışan / faaliyet gösteren örgütler sivil toplum kuruluşları olarak adlandırılmaktadır. Diğer bir ifade ile sivil toplum kuruluşları, belirli bir hukuki çerçevesi olan, ortak amaca hizmet eden ve doğrudan fayda sağlamaya yönelik olmayan, kâr amacı taşımayan örgütlerdir (Yıldırım, 2004, 52). Sivil toplum kuruluşlarına ilişkin bu tanımlama kapsamında, sivil toplum kuruluşlarının ortak bir amaç çevresinde toplanan insanlardan oluştuğu söylenebilir. Ancak bu nokta da sivil toplum kuruluşlarının sadece ortak bir amacı benimsemiş insanlar topluluğu olmadığının altını çizmek gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşları; ortak amaç haricinde, ortak çıkar, ortak duyarlılık, ortak talep kavramlarını kapsamaktadırlar ve var oldukları devletin organları haricinde kalan alanlarda oluşmaktadırlar (Akatay, Yelkikılan, 2007, s.9).

Sivil toplum ve sivil toplum kuruluşlarının günümüzde oldukça önem arz eden kavramlar olduğu bilinmektedir. Kavramların günümüz modern toplumlarındaki öneminin tam anlamı ile anlaşılması için, sivil toplum anlayışının tarihsel süreçteki gelişiminin incelenmesi ve tarihsel süreçte sivil toplum, sivil toplum kuruluşu kavramlarının ne şekilde geliştiğinin açıklanması yararlı olacaktır.

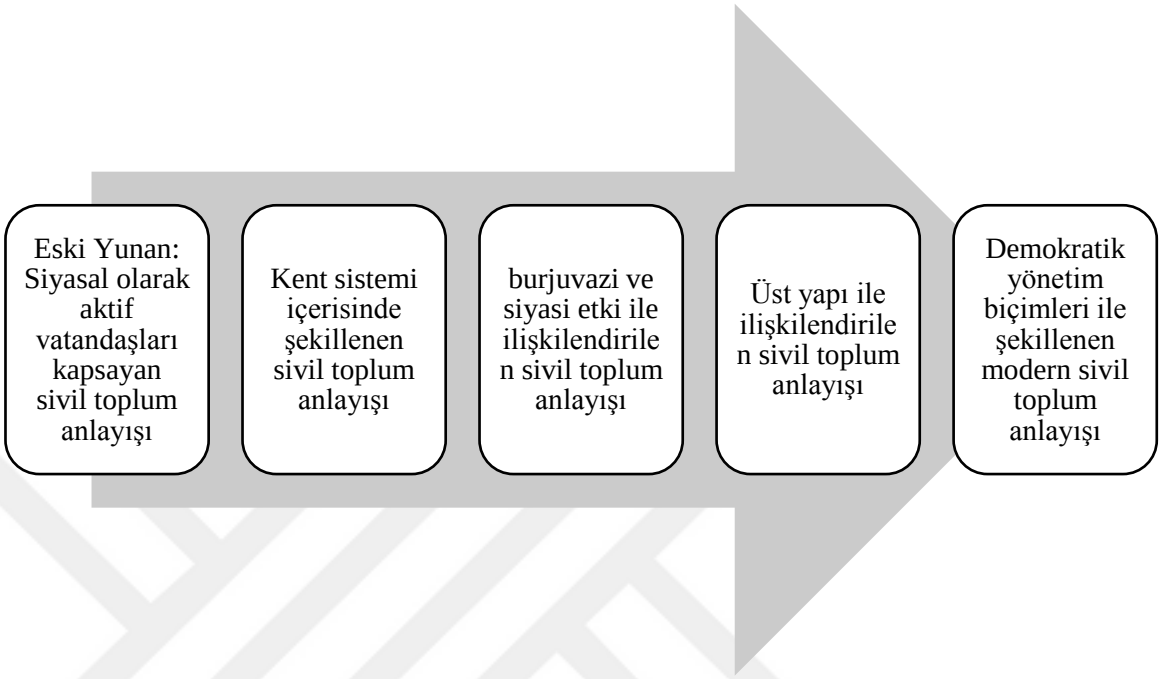
2.1.2. Sivil Toplum Anlayışının Tarihsel Gelişimi

Kökenleri Aristotales dönemine kadar ulaşan sivil toplum kavramı ilk olarak ele alındığında, günümüzde sahip olduğu anlamdan oldukça farklı bir şekilde tanımlanmıştır. Sivil toplum kavramı günümüzdeki anlamına yakın olarak ilk defa Eski Yunan zamanında kullanılmıştır. Eski Yunan medeniyetinde var olan polis devlet yapısında, siyaset yapabilmek ancak belirli bir kesim içerisindeki vatandaşlara verilmiş bir hak idi. Bu

ayrışma, sivil toplum kavramının farklılaşması yönünde tarihte atılan ilk adım olarak kabul edilmektedir. Daha sonraları, on ikinci yüzyıl ve on dokuzuncu yüzyıl arasında geçen sürede özellikle şehir yaşamında gerçekleşen değişim ve dönüşümler ile birlikte, sivil toplum kavramı orta sınıfa şehir yaşamında sağlanan sivil özgürlükler temelinde gelişmiştir (Duman, 2003, s.348). Dolayısıyla sivil toplum kavramının gelişmesini kentsel gelişme ile bağdaştırmak mümkündür. Çünkü kentsel gelişmenin ve dönüşmenin var olmadığı dönemlerde, sivil toplum ile devlet erkini kullanan toplum birbirlerinden ayrıştırılmamaktadır (Gençoğlu, 2005, s.13). Sivil toplumun devlet erkinde ayrışmasını kentsel dönüşümün yanı sıra burjuva sınıfının ortaya çıkması ile bağdaştıran Marx'a göre (Çaha, 1998, s.29), sivil toplum anlayışı on sekizinci yüzyılda burjuvazinin ortaya çıkması ile gelişmiştir ve sivil toplum siyasal yaşamın temel belirleyicisidir.

Sivil toplum kavramının kuramsal olarak derinleştirilmesi noktasında Gramski'nin önemli bir yeri bulunmaktadır. Gramski, sivil toplumu üst yapı ile ilişkilendiren ilk düşünürdür (Caniklioğlu, 2007, s.18). Gramski, sivil toplum kavramını devlet ile devlet tarafından sağlanan ekonomik alan arasında bir yerde konumlandırmıştır ve bu alanda konumlanan sivil toplumun, uzlaşmacı bir yapıya sahip olduğunu savunmuştur. On dokuzuncu yüzyılda özellikle Marx ve Gramski tarafından farklı anlamlar yüklenerek tanımlanan sivil toplum anlayışının günümüzdeki modern sivil toplum anlayışına ulaşması, Batı ülkelerinde tarihsel süreçte hüküm süren yönetim süreçlerinin yerlerini demokratik yönetim süreçlerine bırakması ile gerçekleşmiştir. Demokrasi ile birlikte sivil toplum kavramı günümüzdeki modern sivil toplum anlayışına doğru değişmiş ve giderek daha fazla önem kazanmıştır.

Kavramsal kökeni Batı uygarlıklarına dayanan sivil toplum anlayışının Türk dünyasındaki gelişmesi ve değişmesi süreci incelenmeden önce, sivil toplum anlayışının Batı uygarlıklarındaki gelişim ve değişim sürecini bir şekilde yardımı ile özetlemekte fayda vardır.

Şekil 2. Batı Uygarlığında Sivil Toplum Anlayışının Gelişme Evreleri

Kaynak: Muukkonen, 2000 Avcı, 2007 s.19'dan alıntı.

Batı dünyasında sivil toplum anlayışının gelişme ve değişim süreci incelendikten sonra, Türk dünyasında kavramın ortaya çıkışını ve gelişmesini incelemek yararlı olacaktır. Türk dünyası açısından sivil toplum anlayışının tarihsel gelişimi noktasında Osmanlı Dönemi öncelikle incelenmelidir. İmparatorluk sistemi ile yönetilen Osmanlı, sahip olduğu geniş sınırlar nedeni ile oldukça kozmopolit bir yapıya sahiptir. Etnik köken, mensup olunan dil, konuşulan dil gibi birçok alanda oldukça farklı sınıfları bünyesinde barındıran Osmanlı'da "vakıf" kavramı oldukça gelişmiş bir kavramdır. Günümüzde sivil toplum kuruluşlarının bir türü olarak kabul edilen vakıflar, Osmanlı'da oldukça önemli yapılardır. Ancak, her ne kadar günümüzde sivil toplum kuruluşu kapsamında değerlendirilseler de Osmanlı döneminde bu kuruluşlar merkeze bağlıdır / bağımlıdır. Dolayısıyla, Osmanlı döneminde tam anlamı ile gelişmiş bir sivil toplum anlayışından bahsetmek mümkün değildir.

2.1.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Temel Özellikleri ve İşlevleri

Sivil toplum kuruluşları, belirlemiş oldukları hedefleri ve amaçlarını topluma açıklamak, onay almak ve bu kapsamda toplumdaki bireylerin kuruluşlarına katılmalarını sağlamak çabasındadır. Bu yönü ile bir anlamda sivil toplum kuruluşları bireyleri demokratik süreçler içerisine katmayı amaçlamaktadır. Demokratik süreçlerin ancak ve ancak demokrasi içerisinde var olabileceği savından yola çıkarak sivil toplum kuruluşlarının ancak demokratik ortamlarda var olabilecek tarzda örgütler olduğunu söylemek mümkündür. Bireyler ve toplum arasındaki ilişkiler açısından ele alındığında sivil toplum kuruluşlarının ara fonksiyonel yapılar olduğunu söylemek doğru bir yaklaşım olacaktır. Sivil toplum kuruluşları toplumsal düzende birey-devlet arasındaki ilişkide ikincil ve fakat koruyucu birer aktördür ve bu koruyucu aktörlerin devlet mekanizmalarında oluşan aksaklıklara karşı toplum bireylerini koruyabilme yetileri bulunmaktadır (Akın, 2008, s.68).

Yerel, ulusal, küresel ölçekte ortaya çıkan krizlerde sivil toplum kuruluşları, kendi yetki alanlarına dayanarak hem yapıcı işlevleri hem de ara bulucu birtakım görevleri üstlenmektedirler. Örgütlenerek bir araya gelmiş eğitimli insan kaynağını toplumsal açıdan değerlendirerek sorunları çözümlemede özellikle toplumun alt sistemlerindeki sorunları eğitim, politika, ekonomi, din, kültür gibi kavramları örgütlerle besleyerek işlevlerini uzun vadede toplumsal kalkınma olarak gerçekleştirebilirler (Yıldırım, 2004, s.208). Yerel anlamda oluşturulan sivil toplum örgütlenmeleri, artık bölgenin her kararında yer alan, her sorun çözümlemesinde bekleyen, belediye yönetimi yerine kendi fikir ve taleplerini dile getiren diğer bağımsız örgütlerin de içinde olduğu ortak bir yönetim (yönetişim) anlayışı beklemektedir. Böyle bir yönetimde, yöneticilik yapan başkanlar toplumda, ülke genelinde değişik grupların ve projelerin oluşturulmasında özendirici bir konumdadır ve tüm bunların uygulanmasında kendi başarısını ön planda gören, farklılıklara hoşgörü ile bakan anlayışlı bir yapıyı oluşturarak, himayecilikten ziyade çoğulculukla belirli bir model, geliştirmek zorundadır (Bulut, 2003, s.116–117).

Günümüzde ülkemiz açısından bakıldığında vatandaşların tümünün bireysel yollarla yönetime katılması ve yönetimle ilgilenmesi mümkün olmamaktadır diyebiliriz. Ayrıca bireysel olarak vatandaşların sivil toplum kuruluşları aracılığıyla etkili olabilmesini sağlayabilecek bir alt yapının zor hazırlanması ve seslerinin duyurulmasındaki bir takım zorunluluklar ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşlarının fazlalığı ve etkinliği her ne kadar önemli gibi görünse de halkla iletişim oranının fazla olması gerekmektedir böylelikle halkın istekleri yerine getirilebilir. Son iki yüzyıllık zaman dilimini içerisinde sivil toplum kavramının büyüyerek küresel örgütlerin oluşması, vatandaşların tüm olan olayları nasıl kendi inisiyatifleri içerisine alarak değerlendirdiklerini, gerekli oldukları zaman fikirlerini açıkça ifade ettiklerini, hükümetlerin nasıl hesap vermeye zorunda bıraktıklarını ve uzmanlar tarafından özellikle kararlar alındığında bir kez daha düşünmeye sevk ettiklerini açıkça göstermektedir (Kızılcık, 2003, s.185).

Kısacası sivil toplum kuruluşlarının en temel özelliklerinin başında karar alma mekanizmalarındaki katılım şeklinin açık oluşu ve bireysel oranların belli oluşu gelmektedir. Tüm bu özellikler bir ülkedeki demokrasi standartlarının seviyesini belirlerken sivil toplum örgütlerinin etkinliğinde de önemli olmaktadır. Bu durum bir yandan, farklı grupların ve örgütlerin seslerini duyurabilmelerini sağlarken diğer bir taraftan ise zıtlıkları doğurmaktadır. Bu 'katılımcı demokrasi' anlayışını güçlendirir fakat bir yandan da sivil toplum örgütlerinin yaygınlaşarak meşrutiyet sağlanmasının zorunluluğunu da göstermektedir.

2.1.4. Sivil Toplum Kuruluşlarının Türleri

Yürütülen bu tez çalışmasının uygulama kısmında yer alan sivil toplum kuruluşlarına ilişkin alan yazın incelemesi bu başlık kapsamında yürütülmüştür. Dolayısıyla, bu başlık altında yer alan sivil toplum kuruluşu türlerinden farklı olan çok çeşitli sivil toplum kuruluşu türü de bulunmaktadır. Ancak bu başlık kapsamında sadece

uygulama kısmında anket sorularına cevap veren sivil toplum kuruluşlarının türleri irdelenmiştir. Ele alınacak sivil toplum kuruluşu türleri; dernekler, vakıflar, sendikalardır.

Dernekler, sivil toplum kuruluşları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Dernekler, sivil toplumun önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir (Ergür, 2006, s.29). Dernek kavramı, ülkemiz mevzuatı kapsamında aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır;

> *"kazanç paylaşmaktan hariç olmak üzere, kanunlar ile yasaklı olmayan ortak ve belirlenmiş bir amacı gerçekleştirmek için bilgi ve çalışmaları birleştirmek için kurulan tüzel kişiliğe haiz kuruluşlardır"* (5253 Sayılı Dernekler Kanunu, Madde: 2).

Türk mevzuatı kapsamında dernekler, gerçek kişiler tarafından kurulabileceği gibi, tüzel kişiler tarafından da kurulmaktadır. Dernekler, sivil toplum düzeyinde sahip oldukları önem nedeni ile AB uyum sürecinde de devlet önünde değer kazanan kuruluşlar halini almıştır.

Vakıf kavramının tarihsel gelişimi incelendiğinde kavramın köklerinin ülkemiz coğrafyasında, Osmanlı İmparatorluğu'na kadar dayandığı görülmektedir. Tarihsel gelişim sürecinde, vakıfların önemli bir dönem, zengin bireylerin meydana getirdiği tüzel kişilikler olduğu görülmektedir. Sadece zengin bireylerin katılım sağladığı dönemin vakıflarının sivil toplum olarak adlandırılması hatalıdır. Vakıfların tam anlamı ile sivil toplum olarak değerlendirilmesi 1980'li yılların başına tekabül etmektedir (Yıldırm, 2003).

Sendikalara ilişkin düzenlemeler Türk mevzuat sisteminde 6356 sayılı kanun kapsamında düzenlenmiştir. Konu kanunda sendika;

> *"İşçilerin veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve çıkarlarını korumak ve geliştirmek için en az yedi işçi veya işverenin bir araya gelerek bir işkolunda faaliyette bulunmak üzere oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır."*

Yürütülen bu tez çalışmasında yer alan sivil toplum kuruluşu türlerine ilişkin yapılan alan yazın çalışması kapsamında, sivil toplum kuruluşlarının sivil halkın iradesi olduğu sonucuna varmak mümkündür.

2.2. SİVİL TOPLUM VE YÖNETİŞİM

Yönetişim kavramının mutlaka içermesi gereken bazı unsurlar olduğu bilinmektedir. Bu unsurlar, hukukun üstünlüğü, katılımın taban yayılması, şeffaf olma, sorumluluk sahibi olma, uzmanlaşma, adalet gibi unsurlardır. Bu unsurların var olmadığı ya da eksik ve yetersiz olarak var olduğu yönetişim süreçlerinin etkin ve verimli olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu unsurların haricinde yönetişim süreçlerinde olmazsa olmaz bazı aktörlerden de bahsetmek gerekmektedir. Bu aktörlerin başında da sivil toplum kuruluşları yer almaktadır. Sivil toplum kuruluşları, yönetişim süreçlerinde toplumun her kesiminin temsil edilmesinin sağlanması noktasında önemlidir ve toplumun her kesiminin yönetişim anlayışına ilişkin üretim gerçekleştirmediği durumlarda yönetişim anlamında başarılı sonuçlar alınması mümkün olunmamaktadır (Çukurçayır ve Sipahi, 2003, s.35).

Yönetişimin en önemli unsurlarından biri olan demokrasi ve siyasal katılımın tabana yani halka yayılması noktasında sivil toplum kuruluşları önemli bir role sahiptir. Siyasal katılımın halka yayılması noktasında, vakıflar, dernekler, sendikalar gibi örneklendirilebilecek sivil toplum kuruluşlarının önemi büyüktür.

Demokratik düzenin sürdürülebilir kılınması ve siyasal katılımın tabana yayılması noktasında ve de özgürlük kavramının içselleştirilmesi noktasında sivil toplum kuruluşu kavramının toplum tarafından benimsenmiş olması ve toplum geneline yayılmış bir sivil toplum ağının olması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile eğer sivil toplum kuruluşları, toplum geneline yayılmış ise, o ülkede gelişmiş ve tabana yayılmış güçlü bir demokrasiden bahsetmek mümkündür (Yıldırım, 2004, s.113).

Bir toplumda yönetime ilişkin karar verme süreçleri nihai olarak toplumun geneli ile yani sivil toplum ile ilgilidir. Dolayısıyla, toplum için karar alan mekanizmalar, sivil

toplumun kararlara katılımını sağladığı noktada demokratik anlamda üstün toplumların oluşması beklenen bir sonuçtur. Burada önemli olan nokta, sivil toplumun demokratik süreçlere gerçek anlamda katılımının sağlanıyor olmasıdır. Diğer bir ifade ile sivil toplumun çoğulcu yönetim sistemlerinde gerçek anlamda katılım sağlamalı ve birçok kurum ve kuruluş arasında etkileşim sağlanmasına ve demokrasinin dinamik bir süreç olmasına katkı sağlaması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile yönetenlerden daha fazla alınan kararlardan etkilenen yönetilenler, demokratik sisteme ilişkin yapılması gereken düzenlemelere ilişkin yönetsel düzeylerin farkındalığını arttırmalı, iyileştirme çabalarına yönelik katılımlarını sağlamalıdırlar. Bu noktada, sivil toplum kuruluşları, sivil toplumun yönetişim süreçlerine dahil olması hususunda önemli bir role sahiptir. Çalışmanın takip eden başlığında, yönetişim sürecinde sivil toplum kuruluşlarının rolleri irdelenmiştir.

2.2.1. Yönetişim Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolleri

Yenidünyanın şekillenmesinde sivil toplum kuruluşları oldukça önemli bir kavram olarak kabul edilmektedir. İnsan haklarına verilen önemin giderek artması ve demokratikleşme çabalarının üst düzeye çıkması ile paralel olarak, sivil toplum kuruluşlarının da önemi artmıştır (Acaar, 2003, s.76).

Küreselleşme ile birlikte merkezi ve otokratik yapılar, yerlerini desantralize ve esnek yapılara bırakmışlardır. Merkezi ve otokratik yapılar dış çevreye kapalı yapılar iken, yenidünya düzeninde merkezi yapıların yerini alan esnek yapılar tüm paydaşlar ile etkileşimde olan yapılardır. Bu etkileşimin temelinde karar verme aşamalarına paydaş katılımın arttırılması amacı yatmaktadır. Diğer bir ifade ile yenidünya düzenine hâkim olan anlayış, yönetişim süreçlerinde karar alma mekanizmalarına paydaşları yani sivil toplumu dâhil etmektedir. İşte bu noktada, sivil toplum kuruluşlarının önemi büyüktür. Sivil toplum kuruluşları, yönetişim süreçlerinin önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir.

Sivil toplum kuruluşları, merkezi ve yerel yönetimler açısından önemlidir. Çünkü sivil toplum kuruluşları hem merkezi hem de yerel yönetimlerin yönetsel süreçlerine yönelik etki sahibidir. Sivil toplum kuruluşları tüm yönetim düzeylerinde, karar verme

aşamalarına dâhil olmakta ve karar vericilerin görüşleri üzerinde etki sahibi olmaktadır (Başaran, 2008, s.48).

Yönetime ilişkin karar verme süreçlerine sivil toplum kuruluşlarının görüşlerine bildirmek sureti ile dâhil olması bir anlamda yönetimsel anlamda, karar vericiler (yönetenler) ile sivil toplum kuruluşları arasında bir ortaklığın oluşmasını sağlamıştır. Bu ortaklık ile toplumun karar verme süreçlerine katılımı sağlanmıştır ve pasif bir yöneten – yönetilen ilişkisi yerini karşılıklı iletişim ve etkileşimin olduğu bir yöneten – yönetilen ilişkisine bırakmıştır.

Sivil toplum kuruluşları sadece devlet ve toplum arasındaki etkileşimin artması noktasında önemli olan kuruluşlar değillerdir. Sivil toplum kuruluşları aynı zamanda, vatandaşların devlet yönetimine önemli bir paydaş olarak katılmasına da büyük kitleleri organize etmek sureti ile katkı sağlamaktadırlar (Özer, 2006, s.66). Vatandaşın yönetişim süreçlerine katılmasını sağlamasıyla sivil toplum kuruluşları; dolaylı olarak devletin yönetişim mekanizmalarının daha etkin, daha yeterli, kamu hizmetine daha çok yönelik olmasına olumlu katkı sağlamıştır.

Sonuç olarak sivil toplum kuruluşları, vatandaşların yönetişim süreçlerinde değerli bir paydaş haline gelmesine, temel siyasi karar alıcı konumunu almasına, hükümetlerin sivil toplumun / vatandaşların istek, ihtiyaç ve taleplerine yönelik duyarlılık düzeyinin artmasına, demokrasilerin gerçek anlamda sivil toplum rızasına dayanmasına ilişkin farkındalığın artmasına olumlu katkılar sağlamaktadır (Kalfa, Ataay, 2008, s.230). Tüm bu katkıları nedeni ile de sivil toplum kuruluşları gerçek anlamda bir yönetişimden bahsedebilmek noktasında olmazsa olmaz bir aktördür.

2.2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Yönetişim Aktörleri ile İlişkileri

Sivil toplum kuruluşlarının yönetişimin aktörleri ile ilişkileri temel olarak, sivil toplum kuruluşlarının temsil ettikleri sivil toplumun istek ve ihtiyaçlarını yönetsel kademelere aktarmaları ve baskı grubu olarak hareket etmeleri ile ilişkilidir (Özalp, 2008).

Sivil toplum kuruluşları öncelikle, temsilcisi oldukları sivil toplumların istek, ihtiyaç ve taleplerini ilgili yönetsel kademelere aktarmalı ve konu taleplere ilişkin arzın yaratılması hususunda etkin rol oynamalıdır. Diğer bir ifade ile sivil toplum kuruluşları, yönetsel anlamda, sivil toplumun aleyhine bir karar sürecinin gerçekleşmesini engellemelidir.

Sivil toplum kuruluşları, sivil topluma ilişkin yöneticileri bilgilendirirken bu bilgilendirmeyi tek yönlü olarak yaparlar. Tek yönlü olarak sürdürülen bilgilendirme işlevinin temeli, sivil toplum kuruluşlarının, temsil ettikleri halkın istek ve fikirlerine, çıkarlarına ilişkin diğer yönetişim aktörlerini bilgilendirmektir. Bu süreçte, görüş alışverişi, fikir istişaresi gibi çift yönlü eylemler yer almamaktadır. Bilgilendirme kapsamında, sivil toplum kuruluşları sivil toplumun istek ve ihtiyaçlarına ilişkin aktarım yaparken, eş zamanlı olarak da kendi kuruluşlarının yapabileceği eylem ve faaliyetlere ilişkin de bilgilendirme yaparlar.

Sivil toplum kuruluşlarının yönetişimin aktörleri ile diğer bir ilişki yolu, istişare ya da diğer bir ifade ile karşılıklı etkileşimdir. Sivil toplum kuruluşları, istişare sürecinde, yönetsel kademeler ile fikir alışverişi yapmaktadır ve bilgilendirme sürecinde farklı olarak bu süreçte sivil toplum kuruluşları ile sivil halkın istek ile ihtiyaçlarının muhatabı konumunda olan yönetsel kademe arasında iki yönlü bir etkileşim söz konusudur.

Sivil toplum kuruluşları ile yönetişim aktörleri arasında gerçekleştirilen istişare etkileşimi, genel olarak, kamu yönetim düzeylerinin, halkın istek ve ihtiyaçlarına yönelik düzenledikleri ya da konjonktürel değişimler nedeni ile uygulamayı planladığı bir değişime, yeniliğe, yapısal dönüşüme ilişkin sivil toplum kuruluşları vasıtası ile sivil toplumun fikir ve görüşlerini öğrenmeye yönelik olmaktadır (Kıvanç, 2011, s.23).

Sivil toplum kuruluşları ile yönetişimin diğer aktörleri arasındaki bir diğer ilişki yöntemi ortaklıktır. Ortaklık, en temel olarak, sivil toplum kuruluşları ile yönetişimin aktörlerinden bir tanesinin beraber hareket etmesi olarak kabul edilmektedir. Sivil toplum kuruluşları ile yönetişimin aktörlerinin ortak hareket etmesi genel olarak, bu iki taraf arasında yürütülen istişare süreçlerinin beklenen şekilde iki tarafın rızası ile olumlu

sonuçlanması kapsamında ortaya çıkmaktadır. Ortaklık, eğer ortaklığın iki tarafınca, etkin ve verimli bir şekilde yönetilirse, sonucunda sivil toplum için faydalı çıktıların ortaya konulduğu bir süreç haline gelmektedir.

Sonuç olarak, sivil toplum kuruluşlarının yönetişimin diğer aktörleri ile olan ilişkilerinde (bilgilendirme, istişare ve ortaklık) temel husus işbirliği, dayanışma ve sivil toplumun çıkarlarının birincil planda olmasının sağlanmasıdır (Kıvanç, 2011, s.24).

2.2.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Siyasi İktidar Üzerine Etki Yöntemleri

Sivil toplum kuruluşlarının temel amaçlarından bir tanesi temsilcisi olduğu toplum kesiminin haklarını, fikirlerini, düşüncelerini, siyasi erk karşısında savunmak ve siyasi karar süreçlerinde temsil ettiği topluluğun lehine karar çıkmasını sağlamaktır. Diğer bir ifade ile sivil toplum kuruluşlarının, yönetişim süreçlerindeki temel ve en önemli rolü, temsil ettiği sivil kesimin, istek, ihtiyaç ve fikirleri çerçevesinde kamu otoritesine baskı kurmak ve bu istek, ihtiyaç ve fikirleri kamu otoritesine ileterek, çözüm ve mutabakat sağlamaktır. Bu temel amaç doğrultusunda sivil toplum kuruluşları, siyasi iktidarı etkileme çabasındadır. Bu çabanın demokratik yollar ile yapılıyor olması temel esastır. Ancak, realitede kimi zaman sivil toplum kuruluşlarının anti-demokratik yollar ile de siyasi erki etkilemeye yönelik çabalara girdiği bilinmektedir.

Siyasi iktidar üzerinde etki sağlamaya ilişkin olarak sivil toplum kuruluşları tarafından kullanılan yöntemler aşağıdaki gibidir (Özalp, 2008; Doğan, 2011);

- Direkt Görüşme
- Rapor Sunma
- Kulis Yapma
- Toplantılar Düzenleme
- İmza Toplama
- Bildiri Yayınlama
- Kitle İletişim Araçları ile Yayın Yapma

- Gösteri Düzenleme, Boykot Yapma, Grev Düzenleme
- İcraatı Baltalama
- Uluslararası Kuruluşlara Şikâyet

Sivil toplum kuruluşlarının siyasi iktidarları etkilemek üzere kullandıkları birinci yöntem direkt görüşme yöntemidir. Sivil toplum kuruluşları, siyasi otoriteye aktarmak istedikleri konulara ilişkin görüşme ortamı sağlamak ve taleplerini siyasi iktidara aktarmak için direkt görüşmeler gerçekleştirmektedirler. Bu noktada altını çizmek gereken önemli nokta, direkt görüşme talebinin kimi zamanda siyasi iktidarlar tarafından sivil toplum kuruluşlarına aktarıldığı noktasıdır. Siyasi iktidarlar genellikle, sivil toplumu ilgilendiren değişim, dönüşüm, reform süreçlerinde toplumun nabzını tutabilmek için toplumun en etkin temsilcileri olan sivil toplum kuruluşları ile direkt olarak görüşme yoluna giderler.

Sivil toplum kuruluşlarının siyasi iktidar üzerinde etki sağlamaya yönelik bir diğer eylemi, siyasi otoritelere yazılı rapor sunmaktır. Bu raporlar, sivil toplumun istek, ihtiyaç, beklenti, fikirlerini içermekte ve kimi zaman mevcut sorunlara yönelik gerçekleştirilebilecek çözüm önerilerini kapsamaktadır. Sivil toplum kuruluşları siyasi otoritelere rapor sunmayı direkt görüşme imkânı elde edemediklerinde tercih ettikleri gibi, direkt görüşme esnasında detaylı bir şekilde aktarılamayan konuların da aktarılmasına yönelik kullanabilmektedir.

Kulis yapma eylemi, bazı ülkelerde "lobicilik" olarak da adlandırılmaktadır. Lobicilik ve kulis yapmanın arasındaki en önemli fark, bazı ülkelerde kulis yapma eyleminin yasal temellere dayanmasıdır. Yasal dayanağı olan kulis yapma eylemleri lobicilik olarak adlandırılırken, yasal dayanağı olmayan bu tip eylemler kulis yapma olarak adlandırılmaktadır. Kulis yapma en temel anlamda, sivil toplum kuruluşundaki bireylerin sahip oldukları arkadaşlık ilişkileri kapsamında, siyasi otoritenin temsilcisi konumundaki bireyleri gayri resmi ilişkiler kapsamında etkilemeye çalışması olarak tanımlanmaktadır ve bu ilişkiler yazılı olmayan birtakım kurallar ve normlar kapsamında sürdürülmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının bir diğer etki yöntemi olan toplantı düzenleme, sivil halkın taleplerine yönelik olarak siyasi iktidarın dikkatinin çekilmesi, ikna edilmesi gibi nedenler ile paneller, sempozyumlar, organizasyonlar düzenlenmesi eylemlerini kapsamaktadır ve diğer tüm yöntemler içerisinde katılıma açıklık düzeyi en yüksek olan etki yöntemidir.

İmza toplama, bildiri yayınlama, kitle iletişim araçları ile sivil toplumun taleplerine, ihtiyaçlarına, fikirlerine yönelik yayın yapma gibi eylemlerin haricinde, sivil toplum kuruluşları bu noktaya kadar sayılan eylemlerden görece daha olumsuz bir içeriğe sahip olan boykot-grev-gösteri düzenleme / icraatı baltalama gibi iki yöntemle siyasi iktidar üzerinde etki kurmaya çabalamaktadırlar.

Sivil toplum kuruluşları kitlesel eylemler olarak da adlandırılan boykot-grev-gösteri düzenleme eylemlerini gerçekleştirebilmektedirler. Bu eylemlere sivil halk tarafından katılımın fazlalığı, eylemlerin siyasi iktidarın dikkatini çekmesi ve eyleme konu olaya daha dikkatle yaklaşması noktasında önem arz etmektedir. Boykot-grev-eylem-gösteri gibi düzenlemeler temelinde bir olumsuzluğu barındırmaktadır. Bu tip eylemler, sivil toplum kuruluşları tarafından, siyasi iktidarın önüne koyulan bir talebin karşılanmaması ya da beklentilerin gerçekleşmemesi durumlarında başvurulan yöntemler olarak kabul edilmektedir.

Sivil toplum kuruluşları, siyasi iktidarı etkilemeye yönelik olarak iktidarı uluslararası kuruluşlara şikâyet ederek te etkilemeye çalışmaktadır. Sivil halkın istek, ihtiyaç ve beklentileri ile ilgili siyasi iktidara hiçbir yöntem ile etki edilemediği ve ulusal hukuk kurallarının yetersiz kaldığı durumlarda, sivil toplum kuruluşları, siyasi iktidarı uluslararası kuruluşlara şikâyet etme yöntemi ile etkilemeye çalışırlar.

2.3. KAVRAMSAL OLARAK SİYASAL KATILIM

Siyasal katılım kavramı en temel olarak bir topluma üye olan bireylerin var olan siyasal sisteme ilişkin takındıkları tavırlar, tutumlar ve davranışlardır. Diğer bir ifade ile

siyasal katılım, oy kullanmaktan çok öte bir kavramdır ve esasında siyasal düzene ilişkin merakı, parti üyeliğini, kuruluşlara üye olmayı, aktif olarak siyasi hayata müdahil olmayı içermektedir.

Siyasal katılım, toplumsal hedefleri ve belirlenmiş olan bu toplumsal hedefleri gerçekleştirme noktasında kullanılacak tüm yolları belirleyen süreçtir (Uztuğ, 1999, s.17). Yani, siyasal katılım bir davranıştır. Toplum bireylerinin takındığı tutumlar bütünü olarak da adlandırılabilen siyasal katılım özellikle siyasal sorunlara ilişkin davranış sergilemek ile ilgilidir (Yavaşgel, 1997, s.221). Dolayısıyla siyasal katılım, toplum bireylerinin siyasal sisteme ilişkin destekleri, eleştirileri, siyasal sisteme ilişkin yürüttükleri faaliyetler, eylemler, tutumlar ve davranışların bütünüdür (Turan, 1977, s.91). Alan yazında yer alan bir diğer tanımlamaya göre siyasal katılım, toplumun her bireyinin toplumsal karar alma mekanizmasını belirlemek, denetlemek, teşvik etmek ve temsil edilmek için gerçekleştirdiği davranışlar bütünüdür (Aydın, 2002: 172).

Siyasal katılım ile ilgili tanımlamalar kapsamında siyasal katılımın siyasete ilişkin tutumlar, davranışlar bütünü olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bu noktada altını çizmek gereken temel nokta, siyaset içeren her davranışın siyasal katılım olarak tanımlanmayacak olması noktasıdır. Bireyler tarafından gerçekleştirilen davranışların siyasal katılım kavramı kapsamında değerlendirilmesi için gerçekleştirilen davranışın siyasal topluluklar / bireyler tarafından tasarlanmasıdır. Hangi davranışların / tutumların / eylemlerin siyasal katılım olarak kabul edilebileceği ve hangi davranışların / tutumların / eylemlerin siyasal katılım olarak kabul edilemeyeceği noktasında Verba ve Neil (1972) tarafından geliştirilen siyasal katılım davranışlarının sınıflandırılmasını incelemek yararlı olacaktır.

Tablo 2. Siyasal Katılım Davranışları

Siyasal Katılım Davranışı	**Açıklama**
Siyasal sürece hiç katılmayanlar	Siyasal süreçlerle hiç ilgilenmezler ve hatta oy dahi

	kullanmazlar.
Salt oy kullananlar	Genel olarak oy kullanmak yani seçimden seçime oy verme işlemini gerçekleştirmek en sık rastlanan siyasal katılım davranışıdır.
Kişisel sınırlı katılımcılar	Oy kullanma işlemine ek olarak, bireysel sorunlarını çözmek amacı ile siyasal katılım gerçekleştirenler.
Topluluk düzeyinde katılımcılar	Gruplar, örgütler, kuruluşlar amacı ile siyasal süreçlere dâhil olmak ve belirlenen amaçlarda siyasal sistemi etkilemeye çalışmaktadırlar.

2.3.1. Siyasal Katılımın İşlevi, Amacı ve Faydaları

Siyasal katılımın sahip olduğu işleve ilişkin olarak alan yazında farklı görüşler olduğu bilinmektedir. Siyasal katılım, bir karar oluşturma, mevcut çıkar çatışmalarını önleyebilecek nitelikte uzlaşma sağlama (Çukurçayır, 2006, s.213) işlevlerine sahiptir ve eş zamanlı olarak siyasal katılım topluma etkin hizmet verebilen, adil bir yönetim sisteminin kurulmasına olanak sağlamaktadır. Diğer bir ifade ile siyasal katılım sayesinde toplumda oluşan ve oluşması muhtemel çıkar çatışmalarının önüne geçilebilmektedir.

Siyasal katılım; toplumun, geleceği ile ilgili kararların verilme sürecindeki tüm yolların katılıma açık bulunması, toplumsal kararların verilme aşamasında toplumdaki gerilim düzeyinin azaltılması ve toplumda vatandaşlık duygularının arttırılmasına olumlu katkı sağlanması noktasında hizmet veren bir olgudur (Kışlalı, 1998, s.183).

Siyasal katılım, bireylerin demokratik süreçlerde eşit olması hususunda işlevsel bir aktördür. Siyasal katılımın tüm bireyler için gerçekleştirilebilen bir eylem olması, bir anlamda, tüm bireylerin var olan siyasi fikirlerini, siyasi süreçler kapsamında beyan

edebilmesine eşitlik sağlamaktadır ve vatandaşlar arasındaki eşitliğin sağlanmasına fayda sağlamaktadır.

Siyasal katılımın eşitlik işlevi dışında önemli bir işlevi de siyasal katılım bir anlamda siyasi otoritenin denetlenmesine fayda sağlamaktadır. Bireylerin, siyasi süreçlerdeki karar alma süreçlerine katılması, bireysel anlamda çıkarların korunması ve buna paralel olarak da toplum yararına karar alınması yönünde pozitif etki sağlamaktadır.

Siyasal katılım ayrıca, bireylerin sahip oldukları hakları korumaları hususunda da önemlidir. Siyasal katılım sayesinde, karar alma süreçlerine entegre olabilen bireyler, toplum ve dolayısıyla da kendileri ile ilgili olan süreçler hakkında bilgi sahibi olabilmekte ve hakları ile örtüşmeyen kararlara ilişkin olumsuz geri bildirimde bulunarak, haklarını koruyabilmektedirler.

2.3.2. Bireysel ve Toplumsal Siyasal Katılım

Siyasal katılım bireysel ve toplumsal olarak gerçekleştirilebilen ve farklı biçimlerde vukuu bulabilen bir kavramdır. Diğer bir ifade ile bireysel veya toplumsal siyasal katılım eyleminin farklı yöntemleri bulunmaktadır. Çukurçayır (2000, s.58) siyasal katılım eylemini üç temel kategori altında incelemektedir. Bunlar (Çukurçayır, 2000, s.58);

- Gladyatör eylemler: bu eylemler bir partinin üyesi olmak, siyasi nitelikli bir organa yönelik adaylık ortaya koymak yani özetle, siyasal eylemlerin içerisinde aktif olarak rol almak ile ilgilidir. Siyasal hayat kapsamında aktif olarak rol üstlenmeyi tercih eden toplum bireylerinin gerçekleştirdikleri eylemler gladyatör eylemler içerisinde sınıflandırılmaktadır.
- Geçiş eylemler: bu eylemler düzenlenen bir toplantıya katılmak ya da parasal anlamda katkı sağlamak şeklinde özetlenmektedir ve bir anlamda, siyasal anlamda tam katılım göstermekten ziyade, siyasal eyleme destek vermek niteliğindedir. Geçiş eylemleri, bireylerin siyasal katılıma ilişkin gladyatör eylemler göstermesinden önceki eylem aşamasıdır.

- İzleyici eylemler: bu eylemler, bir siyasi partinin rozetini taşımak ya da vatandaşlık temel hakkı olan oy kullanma işlemini gerçekleştirmek siyasi açıdan bilgilendirmeyi içeren eylemler olarak kabul edilmektedir.

Siyasal katılım konusunda yürütülen araştırmalar kapsamında, demokrasileri en yüksek düzeyde gelişmiş ülkeler olarak tanımladığımız ülkelerde dahi, siyasi katılım düzeyinin beklendiği kadar yüksek olmadığını söylemek mümkündür. Avrupa ülkeleri genelinde yapılan bir araştırmada, toplam ülke nüfuslarının neredeyse yarısının siyaset ile hiç ilgilenmediği, seçmenlik hakkını kazanan kişilerin sadece 4/5'inin oy kullandığı, aktif siyasal katılım gösteren bireylerin oranının ise % 10 düzeyinde kaldığı görülmektedir (Eroğul, 1991, s.188).

2.4. SİYASAL KATILIM ÜZERİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

Siyasal katılım üzerinde etkili olan faktörlere ilişkin yapılan alan yazın taramasında, faktörlerin üç temel başlıkta incelendiği görülmüştür. Siyasal katılım üzerinde etkili olan faktörler; sosyo-ekonomik faktörler, psikolojik faktörler ve siyasal faktörler olarak sınıflandırılmaktadır (Damlapınar ve Balcı, 2005, s.76).

2.4.1. Sosyo-Ekonomik Faktörler

Siyasal katılım üzerinde etkili olan sosyo-ekonomik faktörler; gelir durumu, yaş, meslek, eğitim, cinsiyet, sahip olunan toplumsal statü gibi, siyasal katılım düzeyi üzerinde etki sahibi olan tüm demografik değişkenleri kapsayan faktör grubudur.

Siyasete ilgi duymak, siyasal katılım göstermek, sosyo-ekonomik faktörler ile ilişkilidir. Siyasal katılım ve bireyin cinsiyeti arasındaki ilişkiye yönelik olarak sürdürülen araştırmalarda, kadınların –kendilerine yüklenen toplumsal rolden kaynaklı olarak – siyasete ilişkin katılımlarının erkeklere göre görece daha düşük olduğu gözlenmiştir ve temel olarak siyasal katılım davranışında kadınların oy vermek gibi, zamanı ve eforu diğer

siyasal katılım davranışlarından daha az kullanan aktivitelere, bürokrasi ile ilgili işlerden daha fazla zaman ayırdıkları görülmüştür (Çukurçayır, 2006, s.213).

Siyasal katılım ve sosyo-ekonomik faktörler arasındaki ilişkinin incelenmesi kapsamında, yaş kavramının da önemli bir unsur olduğu bilinmektedir. Bireylerin var oldukları zaman diliminde etkisini sürdüren siyasi konjonktür, bireylerin siyasi katılımları üzerinde etki sahibidir. Siyasi konjonktür haricinde, bireylerin yaş aldıkça edindikleri hayat tecrübesi, birikim, statü gibi faktörler kapsamında da yaş değişkeni, siyasi katılım üzerinde etki etmektedir. Yaşa bağlı olarak farklılaşan beklenti düzeyleri de (yaşlılıkta bir beklentinin kalmaması, gençlikte hayata dair beklenti düzeyinin yüksek olması gibi) siyasi katılım düzeyi üzerinde yaşın etkili olması noktasında önemlidir.

Sosyo-ekonomik faktörler kapsamında ele alınması gereken bir diğer faktör, eğitim faktörüdür. Eğitim, bireylerin ülkelerinin siyasi tarihine ilişkin bilgi edinmelerine olanak sağlayan en temel olgulardan bir tanesidir. Eğitim, bireylerin siyasi tarihe ilişkin bilgi düzeylerini arttırmanın yanı sıra, bireylerin üretkenlik düzeyleri ve topluma ilişkin bakış açılarına yönelik de etki sahibidir. Dolayısıyla, eğitim düzeyinin artmasına paralel olarak, siyasi hayata dâhil olma ve siyasi platformda toplum yararına olumlu çıktılar ortaya koyma isteği artmaktadır ve buna bağlı olarak da eğitim düzeyi ile siyasal katılım anlamlı pozitif yönlü bir ilişkiye sahiptir.

Aile ve içerisinde yaşanan aile ortamı da eğitim gibi siyasal katılım üzerinde etkili olan bir faktördür. Eğitimin temel taşları aile ortamında atılmaktadır ve aile, bireylerin topluma ilişkin davranışlarının geliştiği ve şekillendiği ilk odaktır. Özellikle ülkemiz özelinde, ailenin bireylerin siyasi düşünceleri üzerinde ve siyasal katılım düzeyleri üzerinde önemli bir odak olduğu bilinmektedir. Türkiye' de yürütülmüş bir araştırma sonucunda, Türk toplumundaki bireylerin büyük bir kısmının siyasete ilişkin bir katılım sergilerken, temel olarak rasyonel adımlar atmadığını, rasyonaliteden ziyade, aile geleneğini devam ettirici bir siyasal katılım gösterdiği sonucuna varmıştır.

Siyasal katılım düzeyi üzerinde etki sahibi olan bir diğer sosyo-ekonomik faktör, bireyin yaşadığı çevre ve yerleşim yeri olarak kabul edilmektedir. Bireylerin, kırsal alanlarda yaşaması ile kentsel mekânlarda yaşaması bireylerin siyasi davranışları üzerinde direkt olarak etki sahibidir. Kırsal kesimlerde yaşayan bireylerin siyasal katılımlarının kentsel kesimde yaşayan bireylere göre daha "*güdümlü"* olduğu kabul edilmektedir (Kışlalı, 2010).

Meslek, bir bireyin toplum içerisinde var olan sosyal statüsünün belirlenmesi noktasında son derece önemli bir ölçüt olarak kabul edilmektedir. Diğer bir ifade ile sahip olunan meslek bireyler için statü göstergesidir ve dolayısıyla, siyasal katılım üzerinde etki sahibi olduğu kabul edilmektedir. Statü olarak diğer meslekler ile kıyaslandığında görece daha yüksek bir statüye sahip meslek grubunda olan bireylerin, siyasal katılım düzeylerinin diğer meslek grupları ile kıyaslandığında daha yüksek olduğu görülmektedir (Kalaycıoğlu, 1984, s.26).

2.4.2. Psikolojik Faktörler

Siyasal katılıma etki eden psikolojik faktörler kapsamında öncelikle etkenlik duygusunu ele almak gerekmektedir. Siyasal katılım süreçleri üzerinde etki sahibi olan en önemli psikolojik faktör olarak da kabul edilen etkenlik duygusu, temel anlamda, bir bireyin çevresinde gerçekleşen olayları / olguları kontrol etmesi noktasında sahip olduğu yüksek bilinç düzeyi ile ilgilidir. Bir bireyin sahip olduğu etkenlik duygusunun yüksek olması, bireyin siyasal katılım düzeyinin de yüksek olması anlamına gelmektedir (Baykal, 1970, s.98). Diğer bir ifade ile etkenlik duygusu ile siyasal katılım düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Etkenlik duygusu yüksek olan bireyler, çevrelerindeki diğer bireyleri ve toplulukları etkileyebileceklerini ve bu çevrede gerçekleşen olaylara ilişkin denetim sağlayabileceklerini düşünmektedirler. Bu nedenle de, etkenlik duygusuna sahip olan bireylerin, siyasal katılım sağlayarak, çevresinde olan biten olaylar üzerinde etki sahibi

olmaya duydukları istek nedeni ile bu bireylerin siyasal katılım düzeyleri yüksek olmaktadır.

Siyasal katılım üzerinde etki sahibi olan bir diğer psikolojik faktör, bireyin sahip olduğu vatandaşlık duygusudur. Vatandaşlık ya da yurttaşlık duygusu, bir bireyin siyasal süreçlerde anlamlı etki yapıp yapmayacağı sonucunu irdelemeden, siyasal katılım göstermesi ile ilgilidir. Vatandaşlık duygusu gelişmiş bireyler siyasal süreçlere oy vermek gibi temel vatandaşlık görevlerini düzenli yerine getirmekle katılabildikleri gibi, siyasal katılımın diğer türlerine de etkin bir şekilde dâhil olmayı tercih ederler.

Siyasal katılım üzerinde etkili olan ve psikolojik bir faktör olarak değerlendirilebilecek diğer faktör; siyasal ilgi faktörüdür. Siyasal ilgi, bireylerin, siyaset ile ilişkili olaylar, olgular, işleyişler ile ilgili sahip olduğu merak ve bu meraktan kaynaklı olarak siyasete dair süreçleri takip etme eğilimi ile ilgilidir. Siyasete ilişkin sahip olduğu meraktan kaynaklı olarak siyasal sürecin daha aktif bir şekilde kullanılmasına yönelik olumlu etki yapan siyasi ilgi faktörü, bireylerin siyasal farkındalıklarının ve siyaset bilinçlerinin de daha yüksek olmasına etki etmektedir (Çukurçayır, 2012, s.56).

Siyasal katılıma etki eden psikolojik faktörler kapsamında son olarak, sosyal girişkenlik faktörünü incelemekte yarar vardır. Sosyal anlamda girişken olarak kabul edilen bireyler, çevrelerindeki diğer bireylere göre görece daha aktif bir yapıya sahip olmaktadırlar ve çevrelerinde olan biten olaylara ilişkin daha girişkendirler. Liderlik özellikleri de yüksek olan bu tip bireylerin, siyasal süreçlere diğer bireylerden daha aktif bir şekilde katıldığı bilinmektedir (Baykal, 1970, s.100).

2.4.3. Siyasal Faktörler

Siyasal katılım üzerinde etkisi olan bir diğer faktör, bireylerin var oldukları toplum içerisindeki siyasi konjonktürdür. Topluma hâkim olan siyasal ve hukuki yapı, bireylerin siyasal katılım düzeyleri üzerinde etkilidir. Toplum bireylerinin, siyasete dair fikir, görüş, düşüncelerini, özgür iradeleri ile beyan edebilmeleri ve hukuki sınırlar içerisindeki bu

beyanları nedeni ile cezai müeyyide ile karşılaşmamalarının sağlandığı bir siyasal yapının varlığı, bireylerin siyasal katılım düzeyleri üzerinde pozitif yönde etkilidir. Gerçek anlamda tabana yayılmış bir siyasal katılımdan bahsedilebilmesi için, hukuk tarafından koruma altına alınmış, belirli normlar ile düzenlenmiş, siyasal katılım süreçlerinin siyasi otorite tarafından sağlanması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile en temel hak ve özgürlüklerden biri olan düşünce hürriyetinin, siyasal düzeyde de kanunlar tarafından koruma altına alınmış olması gerekmektedir. Kanunlar tarafından koruma altına alınmamış fikir hürriyetinden bahsedilen bir toplumda, bireylerin, özgür iradeleri ile kendi siyasi düşüncelerini beyan etmeleri ve siyasal katılım göstermeleri mümkün kılınmamaktadır. Tıpkı en temel vatandaşlık görevi olarak kabul edilen seçme ve seçilme hakkının belirli sınırlara bağlanmış olması (Dursun, 2006) gibi, siyasi iradeyi beyan etme hakkı da aynı şekilde hukuk tarafından korunmalı ve sınırlandırılmalıdır.

2.5. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE SİYASAL KATILIM

Sivil toplum kuruluşları bir toplumdaki siyasal katılım üzerindeki en önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Sivil toplum kuruluşları, toplumu oluşturan bireylerin, siyasi iradelerini örgütlü bir şekilde siyasi otoriteye aktarılması noktasında önemli aktörler olarak kabul edilmektedir. Sivil toplum kuruluşları, gerek siyasi otoritenin karar alma sürecinde baskı grubu olarak, gerekse de siyasi otoritenin halkı ilgilendiren, yapısal değişim ve yenilik süreçlerinde siyasi otorite ile halk arasında iletişimin sağlanmasına yönelik katkı sağlayan aktör olarak siyasal katılım süreçlerinde son derece önemlidir.

Sivil toplum kuruluşları, temsilcisi oldukları, sivil toplumun isteklerini, ihtiyaçlarını, taleplerini ve var olan sisteme ilişkin değişim taleplerini, örgütlü bir şekilde siyasi otoritenin bilgisine sunmaktadır. Bir anlamda, sivil toplum kuruluşları siyasal katılım süreçlerinde toplum ve otorite arasında bir iletişim ağı, bir köprü görevi görmektedir (Çukurçayır, 2012, s.16).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
3. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ SİYASAL KATILIM ZORLUKLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE AMACI

Yürütülen bu araştırmanın temel amacı, Türkiye'de faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım süreçlerine ilişkin mevcut durumlarını belirlemek ve siyasal katılım zorluklarını tespit etmektir.

Yürütülen bu araştırma, hazırlanmış olan anket sorularına cevap vermeyi kabul eden sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım zorluklarının tespitini kapsamaktadır

3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE SORULARI

Yürütülen araştırma nicel nitelikli ve deneysel modelli bir araştırmadır. Araştırma amacı doğrultusunda hazırlanan anket (Bkz Ek: 1) soruları Türkiye'de (oluşturulan örneklem kapsamında seçilmiş olan) faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerine gönderilmiş ve bu soruların sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri tarafından cevaplanması sağlanmıştır. Uygulanan anket içerisinde açık uçlu sorular, çoktan seçmeli sorular ve 5'li Likert Ölçeği kullanılarak hazırlanan sorular bir arada yer almaktadır.

Anketin giriş bölümünde, anketin uygulandığı sivil toplum kuruluşuna ilişkin kurumsal kapasite bilgilerinin elde edilmesine yönelik sorular yer almaktadır. Bu sorular aşağıda sıralanmıştır;

- Sivil toplum kuruluşu kaç yılında kuruldu?
- 2015 yılı itibariyle sivil toplum kuruluşunuzun üye sayısı nedir?
- Sivil toplum kuruluşunuzun 2015 yılı için planlanan bütçesi idi?
- Sivil toplum kuruluşunuzun amacı nedir?
- Sivil toplum kuruluşunuzun hedef kitlesini belirtir misiniz?

Bu sorular ile amaçlanan, uygulamanın yapıldığı sivil toplum kuruluşuna ilişkin genel bilgilerin birincil ağızdan elde edilmesidir. Demografik sorulardan sonra anketin takip eden bölümlerinde sivil toplum kuruluşlarının, siyasal katılıma yönelik olan tavırları ve siyasal katılım süreçlerinde karşılaştıkları zorluk düzeylerini tespit etmeye yönelik sorular yer almaktadır. Ayrıca, anket kapsamında, sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım düzeyi noktasındaki önemi belirlenmeye çalışılmış ve siyasal katılım düzeyinin arttırılmasına yönelik olarak öneri ve değerlendirmeleri tespit etmek hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda katılımcılardan, sivil toplum kuruluşunun kurumsal kapasitelerine yönelik değerlendirme yapmaları da istenmiştir. Bu değerlendirmeye ilişkin sorular 5'li Likert ölçeği kapsamında hazırlanmış olan toplam sekiz ifadeden oluşmaktadır. Katılımcıların mevcut ifadelere ilişkin vermiş oldukları cevaplar, SPSS 22.0 İstatistik analiz programı kapsamında katılımcılara sorulan soruların bazıları analiz edilmiştir.

3.3. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI VE SINIRLILIKLARI

Yürütülen araştırmanın varsayımları;

- Araştırmanın örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır,
- Araştırma kapsamında uygulanan anket sorularına cevap veren sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin sorulara gerçek durumu yansıtacak şekilde cevap verdikleri varsayılmıştır.

Yürütülen araştırmanın sınırlılıkları;

- Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, araştırma anketi kapsamında yer alan sorular ile sınırlıdır,
- Araştırmadan elde edilen bulgular kapsamında varılan sonuç ve bu sonuçlara ilişkin ortaya konulan öneriler araştırma evreni ile sınırlıdır.

3.4. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın örneklemi; hazırlanan anket sorularına cevap vermeyi kabul eden sivil toplum kuruluşlarıdır. Araştırmaya ilişkin örneklem seçilme çalışmaları yapılırken,

siyasi katılım ile ilgili her kesime ilişkin fikir sahibi olabilmek adına, kadın çalışmalarına yönelik faaliyetlerini sürdüren sivil toplum kuruluşlarının, siyasi katılım ile ilgili hukuki bakış açısına yönelik bilgi elde edebilmek için hukuk ile ilgili faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının ve fikir, özgürlük, bilim ve demokrasi gibi siyasal katılımın temellerini oluşturan temel değerleri sivil toplum hareketlerinin içerisinde barındıran sivil toplum kuruluşlarının içerisinden örneklem seçimi yapılmaya karar verilmiştir.

Hazırlanan anket sorularına verilecek cevaplar kapsamında ülkemizdeki sivil toplum kuruluşları, siyasal katılım hususlarında tüme varabilmek ve araştırmanın temel amacına ulaşabilmek için, ülkemizde faal olarak görev yapan ve toplumun farklı kesimlerini temsil ettiği düşünülen sivil toplum kuruluşlarının neler olduğuna ilişkin bir ön çalışma yapılmıştır. Yürütülen bu ön çalışma kapsamında farklı sivil toplum kesimlerini temsil eden farklı hedef kitleleri olan ve farklı faaliyet alanlarına sahip, hedef kitleleri belirlenmiş sivil toplum kuruluşları içerisinden bir liste oluşturulmuştur. Hedef listede yer alan sivil toplum kuruluşlarının internet sitelerinden iletişim bilgileri elde edilmiş, elde edilen iletişim bilgilerine çalışmanın amacını ve anket sorularının bir kopyasını içeren bilgilendirme yazısı ulaştırılmıştır. Bu yazı kapsamında araştırmaya katılmaya yönelik olarak cevaplarını paylaşan sivil toplum kuruluşlarından anketleri mümkün olan en eksiksiz şekilde doldurmaları talep edilmiş, elde edilen bilgilerin bilimsel bir çalışmada kullanılacağına ilişkin teyit verilmiştir. Ankete katılmaları için talepte bulunulan sivil toplum kuruluşlarının birçoğu, ankete katılmayı ret emişlerdir. Bazı sivil toplum kuruluşları, ankete katılım ile ilgili olarak olumlu ya da olumsuz cevap vermeyi ret etmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden ve araştırma sorularını doldurarak geri göndererek çalışmaya katkı sağlayan sivil toplum kuruluşları ile araştırma yürütülmüştür.

Araştırma kapsamında yer alan ve soruları temsilcileri vasıtası ile yanıtlayan sivil toplum kuruluşları aşağıdaki gibidir;

- Erbakan Vakfı
- Aşağı Maden Köyü Derneği

- Yıldız Teşkilatı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- Hukukçular Derneği
- Genç Birlik Derneği
- İlim Kültür Eğitim Vakfı
- Hukukçular Kulübü
- Özgür Düşünce ve Eğitim Hakları Derneği
- Yedi Hilal Derneği
- Bem-Bir-Sen Sendikası
- Doğu Türkistan Gençlik Derneği
- İsmini Vermek İstemeyen Cemiyet
- İsmini Vermek İstemeyen Kadın Derneği I
- İsmini Vermek İstemeyen Kadın Derneği II
- İsmini Vermek İstemeyen İnsan Hakları Derneği

Toplam 15 sivil toplum kuruluşunun temsilcilerinden hazırlanmış olan anket sorularının cevaplanması istenmiştir. Temsilciler tarafından verilen cevaplara ilişkin olarak elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin analiz ve yorumlar çalışmanın takip eden bölümünde yer almaktadır.

Araştırmaya ilişkin bulgular, ankete katılmaya yönelik olumlu dönüş yapan sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri tarafından doldurulan anket sorularının cevapları olarak tanımlanabilir. Cevap elde edilmesi sürecinde, sivil toplum kuruluşlarından üç tanesi, sivil toplum kuruluşlarının isimlerinin çalışmada yer almamasına yönelik görüş bildirmiştir. Bulguların toplanmasına ilişkin süreçte, kurumsal yönetim ilkelerini benimsediklerine yönelik görüş sahibi olduğumuz, toplum tarafından bilinirliği yüksek ve eş zamanlı olarak da üye sayısı yüksek sivil toplum kuruluşlarından daha yararlı, kapsamlı cevaplar aldığımı düşünmekteyim. Bunun yanı sıra, sivil toplum hareketine yönelik geçmiş tecrübeye sahip olan bu dernekler, siyasal katılıma yönelik yürütülen bilimsel çalışmamıza daha yoğun ilgi göstermiş ve anket sorularının cevaplanması sürecinde olumlu çaba göstermişlerdir.

3.5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE ANALİZİ

3.5.1. STK'ların Kurumsal Yapılarına İlişkin Bulgular[1]

Sivil toplum kuruluşlarının kurumsal yapılarının belirlenmesine yönelik olarak dört soru sorulmuştur. Kurumsal Yapının belirlenmesine yönelik olarak sorulan sorular aşağıdaki gibidir;

- Sivil toplum kuruluşunuz kaç yılında kuruldu?
- 2015 yılı itibariyle sivil toplum kuruluşunuzun üye sayısı nedir?
- Sivil toplum kuruluşunuzun 2015 yılı için planlanan bütçesi nedir?
- Sivil toplum kuruluşunuzun amacı nedir?
- Sivil toplum kuruluşunuzun hedef kitlesi nedir?

Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşlarının kurumsal yapılarına ilişkin elde edilen bulgular aşağıda yer alan tablo yardımı ile özetlenmektedir.

Tablo 3. Sivil Toplum Kuruluşları Kurumsal Yapıları

STK	Kuruluş Yılı	2015 Yılı İtibariyle Üye Sayısı	2015 Yılı Planlanan Bütçe	Hedef Kitle
Erbakan Vakfı	2013	114.550 Kişi	5.000.000.- TL	Tüm insanlık
Aşağı Maden Köyü Vakfı	1990	284 Kişi	35.000.-TL	Aynı köyde yaşayanlar
Yıldız Teşkilatı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	2015	100 Kişi	Net bütçe yoktur.	Öncelikle gençler ve yardımlaşmaya gönül veren tüm insanlar
Hukukçular Derneği	1970	1.700 Kişi	500.000.-TL	Hukukçular ve hukuk fakültesi öğrencileri
Genç Birlik Derneği	2000	750 Kişi	2.500.000.-TL	Öğrenciliğinin tamamlamış 35 yaşına kadar olan

[1]Araştırmaya katılan dernek temsilcileri tarafından verilen cevaplar, akademik yazım kurallarına uygun şekilde derlenerek tezde kullanılmıştır.

				gençler
İlim Kültür Eğitim Vakfı	1992	78 Kişi	10.000.000.-TL	Gençler, Öğrenciler ve Akademisyenler
Hukukçular Kulübü	2008	400 Kişi	Net bütçe yoktur	Öncelikle hukuk fakültesi öğrencileri ve tüm diğer öğrenciler
Özgür Düşünce ve Eğitim Hakları Derneği	1997	5.000 Kişi	Net bütçe yoktur	Müslüman ve vicdanlı bireyler
Yedi Hilal Derneği	2012	45 Kişi	50.000.-TL	Gençler
Bem-Bir-Sen Sendikası	2010	3.085 Kişi	250.000.- TL	Belediyede çalışan itfaiye personeli
Doğu Türkistan Gençlik Derneği	2006	725 Kişi	250.000.-TL	Genç nesil
İsmini Vermek İstemeyen Cemiyet	1975	63 Kişi	178.000.-TL	Üniversite öğrencileri, imam hatip öğrencileri
İsmini Vermek İstemeyen Kadın Derneği	2003	55 Kişi	Net bütçe yoktur	Tüm kadınlar
İsmini Vermek İstemeyen Kadın Derneği II	2005	724 Kişi	Net bütçe yoktur	Şiddete maruz kalan kadınlar
İsmini Vermek İstemeyen İnsan Hakları Derneği	2001	88 Kişi	Net bütçe yoktur	Tüm insanlık

Sivil toplum kuruluşlarının kuruluş amaçlarına yönelik olan soruya ilişkin verilen cevaplar aşağıdaki gibidir;

- Erbakan Vakfı'nın temel amacı, "Milli Görüş" prensibinin korunması ve bu prensip doğrultusunda yürütülecek olan çalışmalar yardımıyla tüm insanlığa, Necmettin Erbakan Hocanın fikir, düşünce ve ideallerini anlatmak olarak ifade edilmiştir.

- Aşağı Maden Köyü Vakfı'nın temel amacı, köylüler arasında dayanışmanın ve yardımlaşmanın sağlanması şeklinde ifade edilmiştir.
- Genç Birlik Deneğinin temel amacı, birliğe mensup olan gençlerin, sosyal, kültürel alanlarda kendilerini yetiştirebilmelerine katkı sağlamak ve arkadaşlık bağlarının kuvvetlendirilmesi ile gençleri geleceğe hazırlamak şeklinde ifade edilmiştir.
- İlim Kültür Eğitim Vakfının temel amacı, milli ve manevi değerlere bağlı milletine, devletine ve tüm insanlığa faydalı nesiller yetiştirmek şeklinde ifade edilmiştir.
- Doğu Türkistan Gençlik ve Kültür Derneği temel amacını, dil ve ırk ayrımı gözetmeksizin, her Müslüman'ın yaşayabileceği bir toplumun oluşturulması ve bu toplum içerisinde örf ve ananelere zarar verilmeden İslam kardeşliği altında yaşayabilmeyi sağlamak şeklinde ifade etmiştir.
- Bem-Bir-Sen Sendikasının temel amacı, belediyede görev yapan itfaiye personelinin özlük haklarının geliştirilmesi olarak ifade edilmiştir.
- Özgür Düşünce ve Eğitim Hakları Derneği, ihlal edilen insanlık hakları ve eğitim haklarını ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar yürütmek amacı ile kurulmuştur.
- Yedi Hilal Derneği temel amacını, yaşantısı ile topluma örnek teşkil eden, sorumluluk sahibi kuşaklar yetiştirilmesine katkı sağlamak şeklinde ifade etmiştir.
- Hukukçular Kulübü amacını, üniversite eğitimiyle yetinmeyip ülke ve dünya gündemini yakından takip eden, problemler karşısında düşünen, çözüm üreten, ilgi duyduğu alanlarda çalışmalar yaparak kendini geliştiren çevresine ve topluma faydalı olmayı amaçlayan, imana ve aksiyona sahip bir gençlik yetiştirmek şeklinde ifade etmiştir.
- Yıldız Teşkilatı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği temel amacını yardımlaşmanın ve dayanışmanın geliştirilmesi ve yaygın hale getirilmesi olarak ifade etmiştir.

- Hukukçular Derneği temel amacını; evrensel insan haklarını temel alarak çoğulcu, özgürlükçü, katılımcı hukuk düzeninin oluşması, hukukun üstünlüğünün ve insan hak ve özgürlüklerinin mücadelesini özgürlükçü ve demokrat bir barı ideali kapsamında gerçekleştirmek şeklinde ifade etmiştir.
- İsmini Vermek İstemeyen Cemiyet temel amacını; ülkemizin kalkınmasına; milli, ahlaki, dini, manevi ve kültürel değerleri benimseyen, koruyan, geliştiren, vatanını ve milletini seven bir toplumun yetişmesine katkı sağlayacak eğitim ve kültür faaliyetlerinde bulunmak şeklinde ifade etmiştir.
- İsmini Vermek İstemeyen Kadın Derneklerinden I incisi, kuruluş amacını; siyasal, sosyal ve toplumsal alanda kadınların daha fazla söz sahibi olmasını sağlayacak faaliyetlerde bulunmak olarak belirtmiştir.
- İsmini Vermek İstemeyen Kadın Derneklerinden II. si, kuruluş amacını, her türlü şiddet gören (fiziksel, psikolojik) kadınlara destek olmak ve hayata kazandırmak olarak belirtmiştir.
- İsmini Vermek İstemeyen İnsan Hakları Derneği, kuruluş amacını, öncelikle hukuk önünde, sonrasında tüm platformlarda insan haklarını korumak ve insan hakkına ilişkin toplumsal bilinci geliştirmek olarak belirtmiştir.

Sivil toplum kuruluşlarının kuramsal yapılarına ilişkin araştırma bulguları kapsamında, tüm sivil toplum kuruluşlarının belirlenmiş bir amacı olduğunu söylemek mümkündür. Sivil toplum kuruluşlarının, belirlenmiş bir amaca sahip olması, faaliyetlerinin etkin ve verimli olarak sürdürülmesi hususunda önem arz etmektedir. Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarının cevapları kapsamında, bazı sivil toplum kuruluşlarının diğerlerine nazaran daha belirli bir hedef kitlesi olduğunu söylemek mümkündür.

3.5.2. STK'ların Kurumsal Kapasitesine Yönelik Bulgular

Katılımcıların, mensubu oldukları sivil toplum kuruluşlarının kurumsal kapasitelerini yönlendirmelerine yönelik olarak sekiz ifadeyi cevaplamaları istenmiştir. Bu ifadelerin cevaplanması kapsamında kullanılan 5'li Likert Ölçeği;

- 1 : Oldukça Kötü
- 2 : Kötü
- 3 : Ortalama
- 4 : İyi
- 5 : Oldukça İyi

Şeklindedir ve katılımcıların dokuz ifadeye katılım durumlarını cevaplarken bu ölçek kapsamında değerlendirme yapmaları istenmiştir. Katılımcılara yöneltilen ve beşli likert ölçeğinden yararlanılarak hazırlanan anket sorularına verilen cevaplara ilişkin analiz bulgularından ilki aşağıdaki tabloda yer alan sivil toplum kuruluşlarının ilgili ifadelere katılım düzeyleri ile ilgili özet bulgularıdır.

Tablo 4. Sivil Toplum Kuruluşlarının İfadelere Katılım Düzeyleri

İfade	**Cevap Sayısı**	Minimum Katılım Düzeyi	Maksimum Katılım Düzeyi	Katılım Düzeyi Ortalaması
Kuruluş amacına uygun olarak sunulan hizmet	15	1	5	4,28
Liderlik (Kurumu sahiplenen, aktif yönetim kurulu)	15	1	5	4,39
İnsan kaynağı kapasitesi (kurumun amacını gerçekleştirmek için ihtiyaç duyulan insan gücünü yönetecek sistemlere sahip olunup olunmadığı)	15	1	5	3,69

Finansal sürdürülebilirlik	15	1	5	3,32
Çalıştığı alanda karar alma mekanizmalarına etkisi	15	2	5	3,71
Diğer STK'larla işbirliği	15	1	5	3,38
Hedef grupları ile ilişkisi	15	1	5	4,09
İletişim araçlarını kullanma kapasitesi (basın, televizyon, radyo, sosyal medya gibi iletişim araçlarını kullanma kapasitesi)	15	2	5	3,47

Yukarıdaki tablo kapsamında, katılımcıların tüm ifadeleri cevapladığı diğer bir ifade ile cevaplanmayan boş ifade olmadığı görülmektedir. Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşlarının;

- Kuruluşlarının kuruluş amacına göre hizmet sunmalarına ilişkin ortalama katılım düzeyleri 4,28 olarak ortaya çıkmıştır. Diğer bir ifade ile araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşlarının tamamına yakını, kuruluş amaçlarına uygun olarak hizmet sundukları görüşündedir.
- Sivil toplum kuruluşları, genel olarak kuruluşları sahiplenen ve aktif olarak görev alan yönetim kurullarına sahip olduğu görüşündedir. Liderliğe yönelik olarak yöneltilen soruya ilişkin araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşlarının cevaplarının ortalama katılım düzeyleri 4,39 olarak ortaya çıkmıştır ki bu katılım düzeyi "iyi" ve "çok iyi" katılım düzeylerinin arası ile ifade edilebilmektedir.
- Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşlarının insan kaynağı kapasitesine yönelik değerlendirmeleri "ortalama" düzeyde; 3,71 olarak gerçekleşmiştir. Diğer bir ifade ile soruları cevaplayan sivil toplum kuruluşu temsilcileri, kuruluş amaçlarına yönelik insan kaynağını temin edecek ve bu insan

kaynağını yönetecek sistemsel süreçlere tam anlamı ile sahip olmadıklarını düşünmektedir.

- Katılımcılara yöneltilen sorular kapsamında en olumsuz cevap tablosu finansal sürdürülebilirlik ile ilgili olan ifadeye ilişkin ortaya çıkmıştır. Sivil toplum kuruluşları genel olarak finansal sürdürülebilirliklerinin ortalama (3,32) düzeyde değerlendirmiştir.
- Sivil toplum kuruluşları, faaliyet alanlarında var olan karar mekanizmalarına etki edebilmeli ve karar mekanizmalarında söz sahibi olabilmelidir. Ve fakat araştırma bulgularına göre, sivil toplum kuruluşlarının karar mekanizmalarında yer alabilmelerine ilişkin değerlendirmeleri 3,69 ortalama ile "ortalama" düzeyde ortaya çıkmıştır.
- Sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğine yönelik algıya ilişkin ifadeye dair katılımcıların ortalama bir katılım düzeyi olduğu görülmektedir. 3,38 olarak gerçekleşen grup ortalaması bir anlamda, sivil toplum kuruluşlarının diğer sivil toplum kuruluşları ile tam anlamı ile bir işbirliği içerisinde olmadığını göstermektedir.
- Katılımcılar, sivil toplum kuruluşlarının kendi hedef kitleleri ile ilişkisinin "iyi" olarak değerlendirdikleri görülmektedir. İfadeye ilişkin verilen cevapların grup ortalaması 4,09 düzeyinde oluşmuştur.
- Kurumsal kapasiteyle ilişkili olan son ifade; iletişim araçlarının kullanılma kapasitesi ile ilgilidir. Bu ifadeye ilişkin cevapların ortalamasının 3,47 düzeyinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların, sivil toplum kuruluşlarının iletişim araçlarını tam kapasite ile kullanmadığını düşündüklerini söylemek mümkündür.

3.5.3. STK'ların Siyasal Katılım Yaklaşımına İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu başlığında, sivil toplum kuruluşlarının, Türkiye'deki siyasal katılım olgusuna yönelik olarak yaklaşımlarının ne olduğunun belirlenmesi amacı ile sorulan sorulara ilişkin sivil toplum kuruluşlarının vermiş olduğu cevaplar yorumlanmıştır.

Siyasal katılıma yönelik olarak öncelikle sivil toplum kuruluşlarının Türkiye vatandaşlarının kamusal görevlerde ve / veya siyasal partiler özelinde görev sahibi olmalarına ilişkin görüşleri sorulmuştur. *Doğu Türkistan Gençlik Derneği* temsilcisi; her vatandaşın, mutlak surette siyasal görüş sahibi olduğu, ülkemiz vatandaşlarının kamuda ve/veya siyasal partide inançları yönünde mutlak surette görev aldığı yönünde fikir belirtmiştir.

Araştırmaya katılan diğer sivil toplum kuruluşları ile kıyaslandığında görece daha yerel ve küçük çaplı bir sivil toplum kuruluşu olan *Aşağı Maden Köyü Derneği* Türk vatandaşlarının kendilerine ait fikirleri ve değerleri savunmak için kamusal görevlerde ya da siyasal partiler içerisinde faaliyet gösterdiklerine inandıklarını belirtmiştir. *Bem-Bir-Sen*'in konu soruya yaklaşımı, vatandaşların sivil toplum kuruluşları ve / veya siyasal partiler içerisinde özellikle son 15 yıl içerisinde yoğun bir şekilde yer aldığı şeklinde olmuştur.

Çalışmaya katılan sivil toplum kuruluşları içerisinde gerek sahip olduğu üye sayısı, gerekse finansal bütçesi anlamında en büyük kuruluş olarak kabul edilebilecek *Erbakan Vakfı* Türkiye'de vatandaşların kamusal görevlere ve/veya siyasal partilere katılımını olumlu bulduklarını belirtmiştir. *Erbakan Vakfına* göre, vatandaşların bu tip oluşumlar içerisinde yer alması, yaşanılan her durumun siyaset mekanizması ile ilgili ve ilişkili olduğu noktasında önem arz etmektedir.

Hukukçular Derneği ve Hukukçular Kulübü, vatandaşların kamusal görevlerde bulunmalarının toplum açsısından faydalı olduğu görüşüne sahip iken, siyasal partilere katılımı ile ilgili olarak farklı bir görüşe sahiptir. *Hukukçular Kulübü* temsilcisi, vatandaşların siyasal partiler içerisinde görev alması, diğer bir ifade ile siyasette aktif rol oynaması toplumsal açıdan faydalı bir hareket olarak kabul edilebilmektedir. Ancak burada önemli olan noktanın siyasal partiler aracılığı ile kutuplaşma yaratılmıyor olması olduğu STK temsilcisi tarafından özellikle belirtilmiştir.

Özgür Düşünce ve Eğitim Hakları Derneği tarafından verilen cevapta, kamusal alanlarda görev almanın ve /veya bir siyasal partiye üye olmanın bir hak olduğunun altı çizilmiştir. Derneğe göre bu noktada önemli olan ilkeli davranılması ve bu davranışın özenle sürdürülmesidir.

İsmini Vermek İstemeyen Cemiyet ve *Yıldız Teşkilatı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği* kamusal görevlerde ve/veya siyasal partiler içerisinde görev almanın gerekliliğine inandıklarını belirtilmiştir. *Yedi Hilal Derneği*, vatandaşların kamusal alanda ve/veya siyasal parti platformlarında görev almasının doğal bir süreç olduğuna inandıklarını belirtmiştir.

İlim Kültür Eğitim Vakfı ise siyasal partilerde görev almanın ve/veya kamusal görevlerde yer almanın devlete yönetimine yardımcı olmak noktasında önemli olduğunun altını çizmiştir.

Genç Birlik Derneği bu soruya verdiği cevabı, STK'sının temel hedefleri ile ilişkilendirerek cevaplamıştır. *Genç Birlik Derneği*'nin hedeflerinden bir tanesi, kişisel yeteneklerine güvenen, girişimci, özgür, pozitif düşünen, fikirlerini ortaya sunmaktan çekinmeyen ve her tip platformda fikirlerini savunabilen dinamik genç kadrolar oluşturmak olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla, siyasal partilerde ya da kamusal alanlarda görev sahibi olmak dernek tarafından desteklenmektedir.

İsmini Vermek İstemeyen I. Kadın Hakları Derneği, ülkemizde, siyasi görüş sahibi olduğunu savunan birçok kişinin kulaktan dolma bilgiler sonucunda siyasi görüşe sahibi olduklarını ve bu nedenle siyasal partilere katılımın toplumu tam olarak yansıtmadığı yönünde görüş bildirmiştir.

İsmini Vermek İstemeyen II. Kadın Hakları Derneği, ülkemizde, her bireyin ve özellikle toplumun temel yapı taşlarından biri olan kadınların siyasal partiler içerisinde aktif görev almaları gerektiğini düşünmektedir.

İsmini Vermek İstemeyen İnsan Hakları Derneği, Türkiye'de her vatandaşın siyasi fikrini söyleyecek platformlarda yer almasının en temel hak olduğunu savunmaktadır ve bu nedenle, her bireyin gerek kamuda gerekse siyasal partiler içerisinde görev almaları gerektiğini savunduklarını belirtmiştir.

Sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılıma ilişkin cevapları kapsamında, sivil toplum kuruluşlarının cevaplarının genel olarak, ülkemizde siyasi görüş sahibi bir topluluğun olduğunun altının çizildiği görülmektedir. Sivil toplum kuruluşları her ne kadar siyasi görüş sahibi olan toplumdan bahsediyor olsalar da, bazı sivil toplum kuruluşlarının, bu siyasi görüşe sahip topluluğun sadece belirli bir kısmının sahip olduğu siyasi görüşe ilişkin yeterli bilgi ve birikime sahip olduğunu belirttiğini söylemek mümkündür. Sivil toplum kuruluşları ile yapılan görüşmeler çerçevesinde, ülkemizde siyasal katılım artması noktasında, toplumun siyasi görüşe ilişkin bilgi, birikim ve kültürü geliştirmesi gerektiği fikrindeyiz.

Bu noktada, sivil toplum kuruluşlarının siyasal parti üyeliğine ve kamusal alanda görev yüklenmeye ilişkin olumlu ve destekleyici bir yaklaşımları olduğunu söylemek mümkündür.

Siyasal katılım ile ilişkili olarak STK'lara yöneltilen bir diğer soru; siyasal partiler tarafından düzenlenen miting ve toplantılara katılım ile ilgilidir. Bu soruya ilişkin verilen cevaplar kapsamında sivil toplum kuruluşlarının yaklaşımları aşağıdaki tablo kapsamında özetlenmektedir.

Tablo 5. Miting ve Toplantılara Katılım İle İlgili Görüşler

STK	Cevap
Erbakan Vakfı	Vatandaşların parti projelerini dinlemesi, bireysel siyasal fikirlerini bu kapsamda geliştirmesi gereklidir. Bu nedenle, miting ve toplantılara önemli düzeyde halk katılımı olması şarttır.

Aşağı Maden Köyü Vakfı	Ülke sorunları hakkında fikir sahibi olmak ve siyasal partinin fikir ve hedeflerini dinlemek için katılım gereklidir.
Yıldız Teşkilatı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	Son zamanlarda yaşanan darbe girişimi ve benzeri olaylarla birlikte halkın mitinglere ilişkin duyarlılık düzeyi artmıştır. Mitingler demokratik düzenin temel figürlerinden bir tanesidir ve katılım düzeyi her kesim halk tarafından gerçekleştirilmelidir.
Hukukçular Derneği	Ülkemizde vatandaşların büyük çoğunluğu seçimlerde oy kullanarak tarafını seçmektedir. Bu nedenle siyasi partilerin düzenledikleri mitinglere, toplantılara vatandaşların ilgisi ve katılımı yüksektir.
Genç Birlik Derneği	Genç Birlik Derneği ülkemizin menfaatlerine hizmet eden toplantı ve mitinglere katılımın engellenmemesini savunmaktadır.
İlim Kültür Eğitim Vakfı	Türkiye'de yapılan miting ve gösteriler ideolojik temellere dayanılmaktadır. Bu bağlamda yapılan etkinlikler belirli zümreye hitap eder, kapsayıcı ve kucaklayıcı değildir
Hukukçular Kulübü	Mitinglere katılım özellikle son yıllarda yaşanan siyasi konjonktürel değişimlerden sonra artarak devam etmektedir.
Özgür Düşünce ve Eğitim Hakları Derneği	Mitingler siyasal kavramlarda bir olarak görülür. İnsanların fikirlerini bu ortamlarda belirtmeleri olumlu bir tavır olmakla beraber belli ilkelere de dikkat etmek gerekir
Yedi Hilal Derneği	Siyasal görüş farklılığı dahi olsa, eğer bir siyasal parti,

	yürüttüğü mitingde ülkenin genel sorunlarına değinecek ise ve yürütülecek miting manevi değerlere aykırı değilse katılım gerçekleştirilmelidir.
Bem-Bir-Sen Sendikası	Her STK kendi ideolojisine yakın olan siyasi partiyi artık açık açık desteklemektedir. Bu sebeple siyasal partilerin düzenlemiş olduğu miting vs. programlara katılım olmaktadır.
Doğu Türkistan Gençlik Derneği	Türkiye de yaşayan bireyler savundukları siyasi partilerin miting seminer vs. içtimai faaliyetlerine yeterli seviyede katılım sağlanmaktadır.
İsmini Vermek İstemeyen Cemiyet	Görüş ve fikirlerimizi temsil edecek siyasi partilerin düzenlediği miting ve toplantılara katılım sağlanması gerekir. Bir yönden de katılım sayısına bakarak insanlar değerlendirmektedir.
İsmini Vermek İstemeyen Kadın Derneği I	Her vatandaşın miting ve toplantılara katılması gerekli ve önemlidir. Bu katılım ile toplumun siyasi anlamda bilinci artacaktır.
İsmini Vermek İstemeyen Kadın Derneği II	Her vatandaşın siyasi fikirlerini temsil eden siyasi partilerin düzenlediği mitinglere katılması gerektiğini düşünüyoruz.
İsmini Vermek İstemeyen İnsan Hakları Derneği	Siyasi katılım her vatandaşın en temel haklarından biri olduğu için, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin her vatandaşın mitinglere ve toplantılara katılmasının önemli olduğunu düşünüyoruz.

Yukarıda yer alan tablo kapsamında, STK'ların yaşanan son siyasal gelişmelerden sonra mitinglere katılımın arttığı ve halkın mitinglere ilişkin farkındalık seviyesinin istenilen seviyeye ulaştığını söylemek mümkündür. Sivil toplum kuruluşları, ülkemizde düzenlenen gösterilere, mitinglere, siyasi içerikli toplantılara katılımın ne denli önemli olduğu konusunda hem fikirlerdir. Görüşmeler kapsamında varılan sonuç, sivil toplum kuruluşlarının, mitinglere, toplantılara, panellere katılımın ülkemizde belirli bir oranda gerçekleştiğine yönelik fikir belirttikleridir.

Anket kapsamında, sivil toplum kuruluşlarına, siyasal tartışmalara/açık oturumlara/siyasal içerikli makalelere yönelik ilgi durumuna ilişkin görüşleri sorulmuştur. Bu kapsamda verilen cevapları aşağıdaki tablo yardımı ile takip etmek mümkündür;

Tablo 6. Siyasi İçerikli Tartışma/Açık Oturum Makale Takibine İlişkin Görüşler

STK	Cevap
Erbakan Vakfı	Siyasi içerikli tartışma, açık oturum ve makalelerin her kesim tarafından takip edildiğini düşünmüyoruz. Konu içeriklerin takip edenlerin toplumun küçük bir kesimi olduğunu düşünüyoruz.
Aşağı Maden Köyü Vakfı	Siyasi içerikli tartışma, açık oturum ve makalelerin takip edilmediğini düşünüyoruz.
Yıldız Teşkilatı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	Toplumun büyük bir kısmının ilgili olduğunu düşünüyor ve toplum tarafından takip edildiği yönünde değerlendirme yapıyoruz.
Hukukçular Derneği	Siyasi tartışmaların, açık oturumların ve siyasi içerikli makalelerin toplumun her kesimi tarafından takip edildiğini düşünmüyoruz. Bu durum az olmamakla birlikte toplumun bir kesimi için geçerlidir.
Genç Birlik Derneği	Siyasi içerikli toplantıların ve yazıların, belirli bir kitle tarafından takip edildiğini düşünmektedir. Siyasi içerikli toplantıların ve yazıların takipçisi olan belirli kitle haricinde bazı

	vakıf ve derneklerin de bir takım bağımsız gruplar tarafından takip edildiği düşünülmektedir.
İlim Kültür Eğitim Vakfı	Türkiye'de siyasi düşünceler kapsayıcı değildir. Her siyasi oluşumun sadece kendi taraftarları tarafından takip edilmesi esastır. Bir anlamda bu noktada fanatizm vardır ve bu nedenle siyasal içerikler sadece belirli kesimler tarafından takip edilmektedir.
Özgür Düşünce ve Eğitim Hakları Derneği	Siyasal meselelerin toplumun her kesimi tarafından özellikle son yıllarda özellikle önemsendiğini düşünüyoruz. Ancak, okuma – yazma düzeyinin düşük olması nedeni ile siyasal içerikli makalelerin belirli kesimler tarafından okunduğunu düşünüyoruz.
Yedi Hilal Derneği	Konu içeriklerin ülkemizdeki her insan kitlesi tarafından ilgi ile takip edildiğini düşünüyoruz.
Bem-Bir-Sen Sendikası	Siyasal içerikli makalelerin, tartışma programlarının, açık oturumların toplumun her kesimi tarafından takip edildiğini düşünmüyoruz. Bu içeriklerin sadece aktüel gelişmeleri takip etmeyi tercih eden ve bilgi sahibi olmayı isteyen belirli bir kesim tarafından takip edildiğini düşünüyoruz.
Doğu Türkistan Gençlik Derneği	Bizatihi takip edilmiyor olsa da toplumun ekseriyeti bu gibi oturumları ve içeriğini takip etmelidir.
İsmini Vermek İstemeyen Cemiyet	Sadece toplumun belirli bir kesimi tarafından takip edildiğini ve tüm toplumun bu içeriklere iştirak etmemesinin bıkkınlık olduğunu düşünüyoruz.
İsmini Vermek İstemeyen Kadın Derneği I	Özellikle, Türkiye'de yaşanan son siyasi gelişmelerden sonra her vatandaşın siyasal içerikli yazıları okuduğunu ve siyasi içerikli televizyon programlarını takip ettiğini düşünüyoruz.

İsmini Vermek İstemeyen Kadın Derneği II	Kadınların, erkeklere nazaran, siyasal tartışmaları, açık oturumları ve siyasal içerikli makaleleri daha etkin olarak takip ettiğini düşünmekteyiz.
İsmini Vermek İstemeyen İnsan Hakları Derneği	Ülkemiz, her dönemde farklı siyasal hareketliliklerin yaşandığı politik bir yapıya sahiptir. Her dönem karmaşık politik yapısı olan ülkemizde, özelikle günümüzde var olan siyasal içeriklerin toplumun her kesimi tarafından takip edildiğini düşünmemekteyiz.

Yukarıda yer alan tablo sonucunda, *Yedi Hilal Derneği* ve *Yıldız Teşkilatı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği* haricinde tüm derneklerin, siyasal içerikli tartışma, açık oturum ve makalelerin takibi noktasında toplumun yetersiz olduğu konusunda görüş birliğine vardığını söylemek mümkündür.

Siyasi içerikli yayınların toplum tarafından takip edilip edilmediğine ilişkin yöneltilen soruya *İsmini Vermek İstemeyen Kadın Derneği I* ve *İsmini Vermek İstemeyen İnsan Hakları Derneği* tarafından verilen cevaplarda, altı çizilen nokta, ülkemizde yaşanan siyasi gelişmelerin her dönem oldukça karmaşık ve çeşitli olduğudur. Bu iki dernek siyasi ve politik konjonktürdeki farklılaşmanın siyasi içerikli haberlerin takibi noktasında farklı etki yaptığını düşünmektedir. *İsmini Vermek İstemeyen Kadın Derneği I*, karmaşık siyasi konjonktürün siyasal içerikli yazıların takibini arttırdığını düşünürken, *İsmini Vermek İstemeyen İnsan Hakları Derneği*, karmaşık siyasi konjonktürün siyasal içerikli yazıların, tartışma programlarının, açık oturumlarının daha az takip edilmesine etki ettiğini düşünmektedir.

İsmini Vermek İstemeyen Kadın Derneği II, siyasi içeriklere ilişkin takibi cinsiyet değişkeni üzerinden değerlendirmiştir. Derneğin görüşü, siyasi içeriklerin kadınlar tarafından erkeklere kıyasla daha sık takip edildiği yönündedir.

Sivil toplum kuruluşlarına, anket kapsamında yerel / genel seçimlere katılım konusundaki görüşleri sorulmuştur. *Aşağı Maden Köyü Vakfı*, yerel ve genel seçimlere katılımın çok iyi olduğunu belirtmiştir.

Yedi Hilal Derneği, yerel / genel seçimlere katılım hususunda herkesin mutlaka oyunu kullanması gerektiğini belirtmiş ve katılım düzeyinin yeterli ve bilinçli olduğunu eklemiştir.

Yıldız Teşkilatı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, seçimlere katılımın özellikle son zamanlarda bilgi toplumunun getirdiği bir özellik olarak artış gösterdiğini ve seçim süreçlerine katılımın yeterli olduğunu belirtmiştir.

Doğu Türkistan Gençlik Derneği, yerel ve genel seçimlere katılım oranının 2010 yılı ve sonrası dönemler için yeterli olduğu görüşündedir.

Erbakan Vakfı, yerel ve genel seçimlere katılım düzeyini yeterli bulmaktadır. Yerel geçimlerin ve genel seçimlerin öneminin halk tarafından farkında olunduğunun altını çizen derneğe göre maksimum katılım için her bireyin gereken gayreti göstermesi gerekmektedir.

Hukukçular Derneği, ülkemizdeki genel ve yerel seçim katılım oranlarının diğer ülkelere göre daha yüksek olduğunun altını çizmiş ve seçim süreçlerindeki katılım düzeyinin yeterli olsa dahi daha da artması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir.

İlim Kültür Derneği, yerel ve genel seçimlere katılımın genel olarak gelir düzeyi düşük veya orta seviyede olan halk tabanı tarafından gerçekleştirildiğini söylemektedir. Bu nedenle de yerel ve genel seçimlere katılım oranının yüksek olduğunu savunmaktadır.

Genç Birlik Derneği, yerel ve genel seçimlere katılım oranlarının arttırılmasına yönelik olarak bazı iyileştirmeler olabileceğini düşünmektedir. Katılım özelinde değerlendirildiğinde, birçok gelişmiş ülkeden daha yüksek katılım oranına sahip ülkemizde, genel seçimlere ve yerel seçimlere katılım yeterli bulunmaktadır.

İsmini Vermek İstemeyen Cemiyet, yerel ve genel seçimlere katılım düzeyinin az olduğunu belirtmiştir ki bu düşüncenin diğer dernekler kapsamında genel ile kıyaslandığında farklılaştığı görülmektedir.

Bem-Bir-Sen Sendikası yerel ve genel seçimlere katılım oranlarını makul bulmakta ve artan bir seyir izlediğini düşünmektedir.

Yerel / genel seçimlere ilişkin olarak *İsmini Vermek İstemeyen Kadın Hakları Derneği I*, son yıllarda ülkemizdeki yerel ve genel seçimlere katılım bilincinin arttığını düşünmektedir.

İsmini Vermek İstemeyen Kadın Hakları Derneği II, kadınların siyasi seçimlere katılım oranının yıllar itibariyle arttığını savunmaktadır. Kadına yönelik şiddetin azaltılması ile ilişkili politika çalışmalarının arttırılması ve kadının siyasi güç tarafından pozitif ayrımcılığa tabi tutulması noktasında söz sahibi olmak isteyen kadınların, genel / yerel seçimlere katılımlarının arttığını düşünmektedir.

İsmini Vermek İstemeyen İnsan Hakları Derneği, yerel ve genel seçimlere katılımın, özellikle sosyal medya platformlarında yayınlanan içeriklerden etkilenerek geçmişe göre daha çok olduğunu düşünmektedir. *İsmini Vermek İstemeyen İnsan Hakları Derneği*, her tip siyasi seçime katılım sağlamanın vatandaşlık görevi olduğunu savunmaktadır.

Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşlarından ülkemizde siyasal katılım düzeyinin genel bir değerlendirmesini yapmaları talep edilmiştir. Bu kapsamda sorular araştırmanın beşinci soru kapsamında sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım düzeyine ilişkin genel değerlendirmeleri aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 7. Siyasal Katılım Düzeyine İlişkin Genel Değerlendirme

STK	Cevap
Erbakan Vakfı	Siyasal katılım topluluk düzeyindedir. Genel olarak çevresel ya da belirli toplumsal

	sorunların çözümü için belirli gruplar aracılığı ile siyasal katılım gerçekleşmektedir.
Aşağı Maden Köyü Vakfı	Vakıf, ülkemizde siyasal katılımın iki türü olduğunu belirtmektedir. Birinci katılım türü; bireylerin siyasal süreçlere oy kullanmak ve kişisel sıkıntılarını çözmeyi amaçlayarak katılmaları diğer ise topluluk düzeyinde katılmalarıdır.
Yıldız Teşkilatı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	Derneğe göre, toplumun geneli kişisel sınırlı olarak siyasal katılım sergilemektedir. Kolektif sıkıntıların dile getirilmesine çaba sarf etmek yerine kişisel sorunların çözülmesi nedeni ile siyasal katılım davranışı sergilendiğini düşünmekteyiz.
Hukukçular Derneği	Siyasal katılım topluluk düzeyinde gerçekleşmektedir. Ülkenin geneli yönlendirme ile siyasal katılımda bulunmaktadır.
İlim Kültür Eğitim Vakfı	Ülke genelinde siyasal katılımın salt oy kullanmaktan ibaret olduğunu düşünmekteyiz.
Özgür Düşünce ve Eğitim Hakları Derneği	Toplumun büyük bir kesimi salt oy kullanmakta ve oy kullanma işleminde sonra siyasal katılım davranışı sergilememektedir. Sadece parti bünyesindeki bireylerin topluluk düzeyinde siyasal katılıma dahil olduğu görülmektedir.
Yedi Hilal Derneği	Toplumun bir kesimi sadece salt oy kullanmaktadır ve oy kullanma haricinde herhangi bir siyasal katılım sergilemezler. Bireylerin kişisel sorunlarına çözüm bekleme nedeni ile

	siyasal süreçlere katılması son derece olağan bir durumdur ve genel olarak siyasal katılımda kişiselliğin ön plana çıktığını düşünmekteyiz.
Bem-Bir-Sen Sendikası	Siyasal katılım salt oy kullanmak sureti ile gerçekleştirilmektedir.
Doğu Türkistan Gençlik Derneği	Derneğe göre, ülkemizde genel olarak toplumun ekseriyetini kapsayan bir şekilde kısmen de olsa yönlendirilerek oy kullanmaktadır.
İsmini Vermek İstemeyen Cemiyet	Siyasal katılım süreçlerinde toplu katılımların gerçekleştiğini bilmekteyiz. Özellikle aşiretler, ağalar vasıtası ile doğru bölgesinde emri vaki olarak oy kullanmak zorunda kalan kesim yadsınamayacak büyüklüktedir.
İsmini Vermek İstemeyen Kadın Hakları Derneği I	Ülkemizin önemli bir kısmı muhafazakâr olarak tanımlanabilecek özellikleri barındırmaktadır. Ülkemizde önemli bir kesim için din tandanslı referansların önemli olduğunu düşünmekteyiz. Dolayısıyla, dini değerlere verdiği değeri her platformda çekinmeden ortaya koyan ve ülkemizi son 15 yıldır yöneten siyasi partinin toplumda önemli bir kesim tarafından desteklendiğini düşünmekteyiz. Bu kesim, kendilerinden talep edildiği her noktada siyasal katılım gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla talep nedenleri irdelenmeksizin ülkemizde siyasal katılımın önemli bir düzeye sahip olduğunu düşünmekteyiz.

İsmini Vermek İstemeyen Kadın Hakları Derneği II	Kadınların eğitim düzeylerinin artması ve toplumsal bilinç düzeylerinin gelişmesi ile birlikte, birçok alanda süregelen sıkıntıların aşılması ve aksaklıkların düzeltilmesi noktasında siyasi süreçlere daha fazla katılım sağladığını düşünmekteyiz. Sağduyu sahibi ülkemiz kadınlarının siyasi katılım düzeylerinin artmasının ülkemizin politik geleceği açısından değerli ve önemli olduğunu düşünmekteyiz.
İsmini Vermek İstemeyen İnsan Hakları Derneği	Siyasi katılım düzeyinin son yıllarda arttığını düşünmekteyiz. Bu artışın temel nedeni olarak, toplumsal anlamda yaşanan kutuplaşmalardır. Diğer bir ifade ile ülkemizde farklı nedenler ile oluşan kutuplaşmalar sonucunda, her birey kendi siyasi düşüncesini savunmak için önceki dönemlere kıyasla çok daha fazla sandık başına gitmektedir ve oy vermek, siyasi katılım sergilemek için şartlarını zorlamaktadır.

Siyasal katılıma ilişkin genel değerlendirmeler kapsamında sivil toplum kuruluşlarının farklı bakış açılarına sahip olduğu görülmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının bir kısmı, siyasal katılım düzeyinin özelikle son yıllarda artarak devam ettiği görüşündedir. Uzun süredir süregelen siyasi istikrarın, özgürlük ortamını arttırdığı ve halkın siyasal katılıma yönelik halkın cesaretini arttıran sivil toplum kuruluşları var olduğu gibi, ülkemizdeki siyasal katılım düzeyini, gelişmiş ülkeler ile kıyasladığında yeterli bulmayan sivil toplum kuruluşları olduğunu da belirtmek gerekmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının cevapları kapsamında varılan sonuç, ülkemizde belirli düzeyde bir siyasal katılım olduğudur. Şahsi kanaatim kapsamında, var olan siyasal katılım düzeyinin, ülkemizde belirli bir kesim tarafından gerçekleştirildiği yönündedir. Diğer bir ifade ile siyasal katılımın tam anlamı ile toplumun tüm kesimlerine yayılma noktasında halen eksiklikler olduğunu düşünmekteyim. Bu eksikliklerin giderilmesi noktasında, sivil toplum kurulularına ve siyasi iktidara önemli görevler düşmektedir. Tüm kesimleri kapsayacak politikalar ile toplumun tüm kesimlerinin, fikir ve düşüncelerini özgürce belirtebilecekleri siyasi ortamın geliştirilmesi önemli bir gerekliliktir.

Bu farklı bakış açılarını anket soruları kapsamında farklı içerikli sorulara verilmiş olan cevaplar ışığında dernek bazında irdelemek yararlı olacaktır.

Aşağı Maden Köyü Vakfı ülkemizde siyasal olaylara karşı vatandaşların bir tavır takındığını belirtmektedir. Ancak bu tavır noktasında sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım noktasında yeterince aktif olmadığının altını çizmektedir. *Aşağıda Maden Köyü Vakfı* temsilcisi, sivil toplum kuruluşlarının özellikle belirli amaçlar etrafında toplanabilmesi noktasında siyasal katılımda güçlü olduğunu düşünmektedir.

Yedi Hilal Derneği, siyasal olayların ideolojik olan ve ideolojik olmayan diye ayrılmasının siyasal katılım süreçlerinin değerlendirilmesi hususunda önemli olduğunu belirtmektedir. İdeoloji içeren siyasal katılımların ve katılımcıların ülke genelinde oldukça az olduğunu belirten *Yedi Hilal Derneği*, genel olarak "memleket meselesi" olarak adlandırılan ve ülke genelini etkileyen olaylarda siyasal katılım düzeyinin arttığını düşünmektedir.

Yedi Hilal Derneği, siyasal katılım noktasında sivil toplum kuruluşlarının son derece yetersiz olduğunun altını çizmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının ya iktidar odaklı olduğunun ya da tamamen karşıt yaklaşımlar sergilemekte olduğunu belirten derneğe göre siyasal katılımın sınırlı olmasının temel nedeni budur. Sivil toplum kuruluşlarının sahip olduğu mevzuat kaynaklı gücün ve sivil toplum kuruluşlarının belli bir amaç etrafında toplanarak kurulması noktasında siyasal katılım süreçlerinde etkin ve aktif olması

gerektiğini savunan *Yedi Hilal Derneği*, genel olarak ülkemizde siyasal katılım konusunda eksikliklerin olduğunu belirtmektedir. *Yeni Hilal Derneği'*ne göre siyasal katılımın yetersiz düzeyde olmasının nedenleri;

- Yasal düzenlemelerin yetersiz olması
- Bürokratik engellerin fazla olması,
- Siyaset kurumlarının sivil toplum kuruluşlarının taraftar derneği olarak algılaması,

Şeklinde sıralanmaktadır. Bu yetersizliklere yönelik olarak geleneksel Türk toplum yapısının bir etkisinin olmadığını düşünen *Yedi Hilal Derneği* sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım düzeyinde güç arttırması gerektiğini düşünmektedir.

Yıldız Teşkilatı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, toplum olarak Türk toplumunun özellikle son yıllarda gerçekleşen siyasal olaylara karşı önemli bir tavır takındığını düşünmektedir. Derneğe göre, günümüz Türk toplumu yeri geldiği zaman demokratik yollar aracılığı ile tepkisini göstermektedir. Her ne kadar toplum siyasal katılım noktasında bir aşama kaydetmiş olsa da derneğe göre siyasal katılım noktasında sivil toplum kuruluşları oldukça yetersizdir. Bu yetersizliğin nedeni de derneğe göre; sivil toplum kuruluşlarının önemli bir çoğunluğunun ideolojik Saikler gereğiyle bir cephede yer alması ve toplum genelinden soyutlanmasıdır. Sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım yetersizliğine rağmen sahip oldukları üye sayısı ve belirli amaç etrafında toplanma avantajlarının olduğunun altını çizmektedir.

Yıldız Teşkilatı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, siyasal katılım düzeyindeki eksikliğin Türk değer yargılarından etkilenebileceğini düşünmektedir. Derneğe göre, değer yargılar birçok farklı şey üzerinde etkilidir ve dolayısıyla siyasal katılımı da etkileyebilecek bir faktördür. Özellikle toplumun bazı kesimleri yer yer değerlerine aykırı olduğunu iddia ederek seçimleri protesto etmektedir.

Doğu Türkistan Gençlik Derneği sivil toplum kuruluşlarının siyasal olarak faaliyet gösterenler ve göstermeyenler olarak sınıflandırılabileceğini belirtmektedir. Siyasal olarak

faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarının pek yeterli olmadığını belirten derneğe göre siyasal amaç etrafında kurulmamış sivil toplum kuruluşlarının siyasete ilişkin çalışmalar yapmaması oldukça doğru bir tercih kabul edilmelidir. *Doğu Türkistan Gençlik Derneği*, Türk toplumunun adet ve geleneklerinin siyasal katılım düzeyi eksikliği üzerinde herhangi bir etkisi olmadığını düşünmektedir.

Erbakan Vakfı, siyasal katılım düzeyi noktasında sivil toplum kuruluşlarının yeterli güce sahip olmadığını düşünmektedir. Vakfa göre, siyaset ve yönetim üzerinde daha etkili olması gereken sivil toplum kuruluşlarının bunu sağlamak için toplumun tüm kesimlerinin yönetimde söz sahibi olabilmesini sağlaması gerekmektedir.

Hukukçular Derneği'ne göre ülkemizde toplum siyasal olaylara karşı tavır almaktadır ve siyasal olayların içerisine karışmaktadır. Derneğin bu düşüncesinin nedeni özellikle Ak Parti iktidarları dönemiyle birlikte toplumda artın siyasi iradeye karşı tavır takınma ve bu tavrı eyleme dökme davranışıdır. Derneğe göre Ak Partinin uzun yıllardır süregelen iç ve dış tehditlere rağmen ayakta kalmasının temelinde yatan neden halk tarafından benimsenmesi ve bu benimseme sonucunda halkın desteğini arkasına alarak sorunları çözüme kavuşturmasıdır.

Hukukçular Kulübü'ne göre ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım noktasında yetersiz oldukları görülmektedir. Her ne kadar sivil toplum kuruluşlarının sahip oldukları üye sayısı ve belirli amaçlar etrafında toplanmış olmaları güçlü olarak kabul edilen yanları olsa da siyasal katılım noktasında sivil toplum kuruluşlarının kat etmesi gereken önemli yol bulunmaktadır. Bu noktada *Hukukçular Kulübü* toplumumuzun sahip olduğu geleneksel değer yargılarının siyasal katılım düzeyinin eksikliği üzerinde etkisi olmadığının altını çizmektedir. Derneğe göre temel eksiklik nedenleri; yasal düzenlemelerin yetersiz olması, bürokratik engellerin fazlalığı, kaynakların zaman ve maddi olarak az olması ve toplumdaki eğitim düzeyinin yetersiz olmasıdır.

İlim Kültür Derneği, sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılımda maddi yetersizlikler ve bütçe kısıtları nedeni ile kısmen aktif olduklarının altını çizmektedir. Her

ne kadar dernek; siyasal katılım noktasında sivil toplum kuruluşlarının artan bir çabası olduğunun altını çizse de temel olarak toplumun eğitim düzeyinin arttırılmasının bu yolda yarar sağlayacağını belirtmektedir.

Genç Birlik Derneği, ülkemizde siyasi katılıma ilişkin olumlu görüş bildirmektedir ve ülkemiz vatandaşlarının kendi geleceklerine ilişkin katılımcı tavır takındıklarının altını çizmektedir. Bu noktada siyasal katılımın toplumsal olarak aktif bir şekilde gerçekleştiğini düşünen *Genç Birlik Derneği,* sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım süreçlerinde eksik olmadığını savunmaktadır.

İsmini Vermek İstemeyen Cemiyet ülke geneli ele alındığında siyasal katılımın özellikle dış tehditler nedeni ile toplum içerisinde yayılarak arttığını belirtmiştir. Toplumsal katılımın artmasına rağmen sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım noktasında yetersiz kaldığını düşünen *İsmini Vermek İstemeyen Cemiyet*, sahip oldukları üye sayıları ve belirli amaçları kapsamında sivil toplum kuruluşlarının daha aktif bir siyasal katılım sergileyebileceğini savunmaktadır. Daha aktif bir siyasal katılım için, sivil toplum kuruluşlarının önündeki bürokratik engellerin kaldırılması ve toplumun eğitim düzeyinin arttırılması dernek açısından önem arz etmektedir.

Bem-Bir-Sen Sendikası, ülkemizde siyasal katılımın toplumsal ayağının yeterli olduğunu düşünmektedir. Ancak sivil toplum kuruluşlarının tarihsel süreçte siyasal katılımda yeterince aktif rol oynamadığını savunan sendikaya göre son yıllarda değişen konjonktürler nedeni ile sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım düzeyleri artmıştır. *Bem-Bir-Sen Sendikası* da diğer sivil toplum kuruluşları gibi üye sayısının çokluğunu ve belirli bir amaç etrafında toplanmış olma durumunu sivil toplum kuruluşlarının avantajları olarak kabul ederken, sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım düzeylerinin artması noktasında bürokratik engellerin kaldırılmasının, maddi kaynakların arttırılmasının ve toplumun sivil toplum kuruluşlarına daha fazla destek vermesinin gerekli olduğunun altını çizmektedir.

İsmini Vermek İstemeyen Kadın Hakları Derneği I, Türkiye'de siyasal katılımın toplumun her kesimine yayıldığını düşünmektedir. Ülkemizin siyasi tarihi incelendiğinde

siyasi aktivitelere katılımın, sürekli olarak arttığını düşünen Dernek yetkilisi, özellikle son yıllarda yaşanan toplumsal ve siyasal gelişmeler ile dış politikada karşılaşılan sorunlar nedeni ile ülkemizde siyasi katılım süreçlerine giderek daha fazla önem verildiğini belirtmiştir. *İsmini Vermek İstemeyen Kadın Hakları Derneği I*, siyasal katılım süreçlerinin artması noktasında sivil toplum kuruluşlarının önemli bir değişken olduğunu düşünmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin desteklenmesi ile bu katılım düzeyinin daha fazla artacağını savunan dernek yetkilisi, siyasal katılım düzeyinin artması noktasında bürokratik engellerin de ortadan kaldırılmasının önemli bir faktör olduğu görüşündedir.

İsmini Vermek İstemeyen Kadın Hakları Derneği II, siyasi katılım düzeyinin kadın bireyler açısından giderek arttığını düşünmektedir ve bu artışı sevindirici ve olumlu olarak tanımlamaktadır. Derneğe göre, toplumların eğitim ve kültürel düzeylerinin artması ve gelecek refahının sürdürülebilir kılınması noktasında kadınların kilit önemi bulunmaktadır. Bu nedenle de derneğe göre, kadınların siyasi katılımlarının artması, daha sağduyulu siyasi süreçlerin hayata geçirilmesi ile direkt olarak ilişkilidir. *İsmini Vermek İstemeyen Kadın Hakları Derneği II*, tarafından altı çizilen bir diğer husus, özellikle kadın derneklerinin toplumun önemli bir kesimini oluşturan kadınların hür ve özgü iradeleri ile siyasi süreçlere katılmaları ve kendi öz fikirlerini beyan edebilmeleri noktasında önemli sivil toplum hareketleri olduğu görüşündedir. Bu noktada Dernek yetkilisi tarafından kadına yönelik sivil toplum kuruluşlarını destekleyici yönde politikalar geliştirilmesinin gerekliliğinin altı çizilmiştir. *İsmini Vermek İstemeyen Kadın Hakları Derneği II*, siyasal katılım süreçlerinin daha etkin ve verimli kılınması için toplumun eğitim düzeyinin arttırılmasının ve yasal düzenlemelerin sürdürülebilir ve adil olarak düzenlenmesinin gerekliliğinin altını çizmiştir.

İsmini Vermek İstemeyen İnsan Hakları Derneği'nin temsilcisi, sivil toplum kuruluşlarının sahip oldukları yüksek üye sayısı nedeni ile siyasal katılım süreçleri üzerinde önemli etkilerinin olduğunu savunmaktadır. Bunun yanı sıra, sivil toplum kuruluşları sahip oldukları mevzuat tabanlı güç ve ortak payda birleşmiş amaçları nedeni ile oldukça güçlü etkiler yaratabilecek kuruluşlardır. Bu nedenle dernek temsilcisine göre, sivil toplum

kuruluşlarının sahip olduğu bu olumlu güçlerin, siyasal katılım süreçleri ile etkin entegrasyonu sayesinde tabana yayılmış ve her bireyin ayrım gözetmeksizin temsil edildiği demokratik süreçlerin oluşturulması mümkündür. *İsmini Vermek İstemeyen İnsan Hakları Derneği'*nin temsilcisine göre sivil katılımın artması noktasında toplumsal desteğin arttırılması ve kaynakların yetersizliğinin önüne geçilmesi sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra kurumsallaşmanın sivil toplum kuruluşları özelinde gerçekleşmesi sayesinde de sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım düzeyi üzerinde etkilerinin artacağını savunan *İsmini Vermek İstemeyen İnsan Hakları Derneği*, bu kurumsallaşmanın yönetsel süreçlerle de desteklenmesi noktasında yararlı ve verimli sonuçlar doğacağını savunmaktadır.

3.5.4. STK'ların Siyasal Katılım Düzeyine Yönelik Değerlendirmeleri

Anket uygulamasının son bölümünde yer alan sorular kapsamında sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılıma ilişkin ülkemize yönelik algıları ve siyasal katılım süreçlerinin daha etkin ve aktif olması noktasındaki önerilerinin ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda hazırlanan sorulardan ilki, siyasal katılım düzeyi noktasında, Türkiye'de yaşanan gelişmelerin – sosyal medyan kullanımının, internet kullanımının artması, bilgi erişiminin kolaylaşması gibi- siyasal katılım düzeyi üzerinde etkisinin olup olmadığının araştırılmasına yöneliktir.

Aşağı Maden Köyü Derneği tarafından sosyal medyanın siyasal katılım düzeyinde önemli bir etkisi olduğu belirtilmiştir.

Doğu Türkistan Gençlik Derneği sosyal medyanın öneminden ziyade bilgiye erişimin her platformda kolaylaştığının altını çizmiştir. *Doğu Türkistan Gençlik Derneği*'ne göre, bilgiye kolay erişebilmenin doğal bir sonucu özellikle sivil toplum kuruluşlarında aktif olarak faaliyet gösteren üyelerin kolay ve etkin karar verebilmesidir.

Erbakan Vakfı, tarafından verilen cevapta, sosyal medyadaki ve bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin oldukça önemli olduğunun altı çizilmiştir. *Erbakan Vakfı* iletişim kanallarının açık olması ve aktif olarak ülke vatandaşları tarafından

kullanılmasının, bilginin daha etkin ve interaktif bir hale bürünmesine olanak sağladığının altını çizmiştir ve bu durumunda fikirlerin gelişmesinde ve dile getirilmesi noktasında oldukça önemli olduğunu belirtmiştir.

Yedi Hilal Derneği tarafından verilen cevapta, siyasal katılım düzeyi ve ülkemizde yaşanan gelişmeler arasında organik bir bağ olduğunun altı çizilmiştir.

Yıldız Teşkilatı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği özellikle son yıllarda siyasal katılım düzeyindeki artışın sosyal medya ve bilgiye erişim kolaylığı temelli olduğunu belirtmiş ve insan hayatında sosyal medya, internet, bilgi teknolojileri gibi figürlerin varlığının ve etkisinin artarak devam edeceğinin altını çizmiştir. Bu noktada savunulan bir anlamda siyasal katılım düzeyinin de gelişmelere paralel bir şekilde artacağıdır.

Hukukçular Derneği ve *İsmini Vermek İstemeyen Cemiyet* siyasal katılım düzeyinin ülkemizde yaşanan gelişmeler ile ilişkili olduğunu savunan diğer sivil toplum kuruluşlarıdır.

Hukukçular Kulübü'ne göre, yaşanan gelişmeler ile birlikte, ülkemiz vatandaşlarının siyasi konularda daha kolay fikir sahibi olabilmektedir ve yaşanan olayların bireysel olarak değerlendirilmesi noktasında sosyal medya mecraları bireysel fikirlerin açıklanması noktasında önemli bir rol oynamaktadır. Derneğe göre bu rol bir anlamda siyasal katılımın artması durumudur.

İlim Kültür Eğitim Vakfı'nın sosyal medya ve bilgi teknolojilerindeki gelişmeler ile siyasal katılım arasındaki ilişki durumuna yaklaşımı diğer derneklerden farklıdır. *İlim Kültür Eğitim* Vakfı'na göre bu iki olgu arasında kısmi bir ilişki vardır ve siyasal katılım düzeyinin direkt olarak bilgiye kolay erişebilir olmak ile bir ilgisi yoktur.

Genç Birlik Derneği, siyasal katılım ve sosyal medya-bilgi teknolojilerindeki gelişmeler konusuna zaman değişkeni kapsamında bir yaklaşım sergilemiştir. Bu derneğe göre, siyasal katılım olarak tanımlanan olgular ve konular zaman ile direkt olarak ilişkili

olan konulardır. Dolayısıyla, kısa süreli zaman dilimlerinde siyasal katılım olgusunun bir faktörden etkilenmesi çok mümkün değildir. Bu noktada derneğin altını çizdiği husus, olguların olaya dönüştüğü noktada, insan hayatında ortaya çıkarttığı radikal değişim noktasıdır ki bu radikal değişim sosyal medyanın hayatımıza girmesi ile belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Özgür Düşünce ve Eğitim Hakları Derneği, sosyal medyanın özellikle son yıllarda artan kullanımının insanlar için mesafe kavramının ortadan kakmasına yardımcı olduğunun altını çizmiştir. Mesafe kavramı ile birlikte ortadan kalkan zaman kavramı ile birlikte, doğruluğu teyit edilememiş bilgiye istediği zaman ulaşabilme olanağına sahip insanların bir anlamda nitelikli olarak tabir edilemeyecek bir topluluk olarak her konuda fikir alış verişi yapması durumu ortaya çıkmaktadır. Derneğin siyasal katılım ve sosyal medya ilişkisi ile ilgili olan temel savı kavramların somut anlamda birbirleri ile ilişkili olduğu ve fakat niteliksiz bir kitledeki siyasal katılım oranının arttığı yönündedir.

Ben-Bir-Sen Belediye ve Özel İdare Çalışanları Birliği Sendikası, sosyal medya ve bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin siyasal katılım düzeyi üzerinde mutlak bir etkisi olduğunu düşünmektedir. Gerek siyasal katılımcıların gerekse bu katılımcıların ortaya koyacakları icraatları özellikle bilgi teknolojilerindeki gelişmeler ile paralel olarak daha fazla bilgiye dayanarak ortaya konması noktasında siyasal katılım düzeyinin olumlu etkilendiği savunulmaktadır.

İsmini Vermek İstemeyen Kadın Hakları Derneği I, tarafından yapılan değerlendirmede ülkemizdeki siyasal katılım düzeyinin sosyal medya ve sosyal medya araçlarından etkilendiği düşünülmektedir. Bilgiye erişimin kolaylaştırılması noktasında kritik öneme sahip olan sosyal medya ve internetin, siyasal katılımın arttırılması noktasında olumlu şekilde kullanılmasının toplum yararına olacağını savunan dernek, sivil toplum kuruluşlarının da sosyal medya da aktif olarak yer alması gerektiğini savunmaktadır.

İsmini Vermek İstemeyen Kadın Hakları Derneği II, tarafından yapılan değerlendirmede Türkiye'de hemen hemen her kesimden bireyin artık en az bir sosyal

medya uygulamasında hesap sahibi olduğu ve ister istemez siyasi ve politik süreçlere dâhil olduğunu savunmaktadır. Sosyal medyada yayınlanan siyasi içerikli haberler toplum tarafından takip edilmektedir. Ancak bu noktada derneğin altını çizdiği husus, sosyal medyada yer alan haber içeriklerinin her zaman doğru olmadığının ve yanlı olduğunun sosyal medya kullanıcıları tarafından fark edilmesi noktasıdır. *İsmini Vermek İstemeyen Kadın Hakları Derneği II* yetkilisi tarafından yapılan değerlendirmede, sosyal medya kullanıcılarının doğru haber içeriğini tespit etmesi hususunda farkındalıklarının arttırılması, siyasi katılım süreçleri açısından da yarar sağlayacaktır.

İsmini Vermek İstemeyen İnsan Hakları Derneği, siyasal katılım ve sosyal medya arasında bir bağ olduğunu kabul ettiğini ancak, sosyal medya platformlarında yapılan siyasi tartışmaların ya da fikir paylaşımlarının gerçekçi olmadığına inandıklarını belirtmiştir. Derneğe göre, sosyal medya üzerinde siyasi fikirlerini paylaşan ve bunu çoğu zaman holigan bir tutum sergileyerek yapan bazı kesimlerin, reelde siyasi katılım süreçlerinin hiçbirinde aktif olarak yer almamaktadır. Dolayısıyla, derneğe göre sosyal medyada yer alan siyasi tartışmaların, siyasi içerikli yayınları ve siyasi içerikli paylaşımların realitede bir anlamı bulunmamaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılımın yayılma ve katılma düzeyinin artması noktasında belirli kesimlerin – kadınların, gençlerin vb. – etkisi olup olmadığına ilişkin görüşlerini aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür. Aşağıda yer alan özet tablo bir anlamda sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılımın yaygınlaşması noktasında hangi faktörleri önemli gördüklerine ilişkin cevapları olarak kabul edilebilir.

Tablo 8. Siyasal Katılımın Yayılması ve Katılma Düzeyinin Artması

STK	Cevap
Erbakan Vakfı	Siyasal katılımın yayılması her kesimin siyasi olarak temsil edilmesi noktasında önemlidir ve bu noktada kadınların ve gençlerin aktif rol oynaması

	önemlidir.
Aşağı Maden Köyü Vakfı	Siyasal katılımın yayılması önemlidir. Bu sayede her kesim kendi sorunlarını ve isteklerini dile getirme şansı yakalamaktadır.
Yıldız Teşkilatı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	Siyasal katılımın yayılması noktasında geçlerin özellikle sosyal medyanın yaygın hale gelmesi ile birlikte siyasete artan ilgisi etkilidir.
Hukukçular Derneği	Siyasal katılımın toplumun her düzeyine yayılması gereklidir ve ülkemizde bu yayılmanın artmasının temel nedeni gençlerin ve kadınların aktif siyasal katılım göstermesindeki artıştır ve bu artışta partilerin kadın ve gençlik kollarının çalışmalarındaki artışın katkısı önemli boyuttadır.
Genç Birlik Derneği	Siyasal katılımın toplumun her düzeyine yayılması önemlidir ve bu durum ancak değişim ve yenilikçilik anlayışının toplumun tüm kesimlerine yayılması ile mümkün olabilecektir.
İlim Kültür Eğitim Vakfı	Toplumun her kesiminin sesinin çıktığı bir siyasi ortam yaratılmasının yararlı olacağını düşünmektedir.
Hukukçular Kulübü	Hukukçular kulübü siyasal katılımın artması için toplumun daha fazla cesaretlendirilmesi ve siyasi katılım sergileyen bireylerin cezalandırılmaması gerektiğini düşünmektedir.
Özgür Düşünce ve Eğitim Hakları Derneği	Siyasal katılım özellikle son yıllarda toplumun tüm kesimlerine yayılmış bir olgudur. Toplumun önünde ya da toplumsal kesimlerden

	bazılarının önünde herhangi bir engel yoktur. Artık ülkemizde siyasal katılımın tam anlamı ile sağlandığı bir evredeyiz.
Yedi Hilal Derneği	Ülkemizde var olan dinamik ortamın siyasete yansıması siyasal katılımın daha etkin ve verimli sonuç vermesi noktasında etkili olacaktır.
Bem-Bir-Sen Sendikası	Siyasal katılımın toplumda her düzeye yayılması oldukça önemlidir. Her düzeye yayılmış olan siyasal katılım bir anlamda toplumun tüm kesimlerindeki aidiyet duygusunun artmasına hizmet edecektir.
Doğu Türkistan Gençlik Derneği	Demokratik yaşamda siyasal katılımın etkinliği noktasında gençlerin ve kadınların önemli bir yeri bulunmaktadır.
İsmini Vermek İstemeyen Cemiyet	Siyasal katılımın toplumun her kesimine yayılması çok önemlidir. Özellikle kadınların ve pek tabi gençlerin siyasal katılımdaki yerlerini almaları ve süreçler içerisinde rol oynamaları geleceğin daha iyi şekillenmesine ve siyasal katılım düzeyinin artmasına olanak sağlayacaktır.
İsmini Vermek İstemeyen Kadın Hakları Derneği I	Siyasal katılımın gerçekliğinden bahsedebilmek için toplumun tüm kesimlerine yayılmış bir siyasi katılımın gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu noktada yapılması gereken, siyasal katılım süreçlerine ilişkin olarak, katılım düzeyi düşük olarak belirlenen kesimlerin katılımını arttırıcı politikalar sürdürmektir.
İsmini Vermek İstemeyen Kadın Hakları Derneği II	Siyasal katılım demokrasinin ve demokratik süreçlerin en temel

	değişkenidir. Bu nedenle, tabana yayılmış bir demokrasiden bahsedebilmek için tam anlamı ile toplumun her kesiminin dâhil olduğu siyasal katılım süreçlerinden bahsetmek gerekmektedir. Bu noktada sivil toplum kuruluşlarına önemli görev düşmektedir. Özellikle kadınlar başta olmak üzere toplumdaki her bireyin siyasi süreçlere katılımları desteklenmelidir.
İsmini Vermek İstemeyen İnsan Hakları Derneği	Siyasal katılım ve demokrasi arasındaki bağın toplumdaki tüm paydaşlar tarafından fark edilmesinin son derece önemli olduğunu düşünen derneğe göre, tam anlamı ile demokrasiden bahsedilebilmesi noktasında toplumun her kesiminin kayıt şartsız siyasi katılım süreçlerine dâhil edilmesi gerekmektedir. Bu noktada da kanun koyuculara önemli görevler düştüğünü savunan dernek yetkilileri, siyasal katılım düzeylerinin arttırılması noktasında toplumsal bilinci arttırıcı yönde çalışmaların yapılmasını şart koşmaktadır.

Derneklerin siyasal katılımın yayılması ve siyasal katılım süreçlerinde özellikle kadınların ve çocukların yer alması noktasında ortak bir yaklaşıma sahip olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan dernekler, siyasal katılımın toplumun her kesimine yayılması noktasında hem fikirlerdir.

Araştırma kapsamında derneklere siyasal katılım düzeyinin yükseltilmesi, sürdürülebilir kılınması noktasındaki önerileri ve bu kapsamda toplumdan / devletten

beklentileri sorulmuştur. Araştırmaya katılan dernek temsilcilerinin dernekleri adına verdikleri cevaplar aşağıdaki gibidir;

- *Aşağı Maden Köyü Vakfı*, ülkemizde siyasal katılım düzeyinin yüksek olduğunu ve yüksek olarak kabul ettikleri siyasal katılım düzeyine yönelik bir önerileri olmadığını belirtmiştir.
- *Doğu Türkistan Gençlik Derneği*, siyasal katılım düzeyindeki artışın ve sürdürülebilirliğin sağlanmasının toplumun bilinç düzeyi ile ilgili olduğunu belirtmiştir. Dernek, televizyonlarda yayınlanan düzeysiz programların yerine, okuyan ve sorgulayan bir toplumun var olmasının, siyasal katılımın sürdürülebilirliği ve arttırılması noktasında önemli bir faktör olduğunu savunmaktadır. Bu noktada derneğin devletten temel beklentisi, toplum üzerinde adeta uyuşturucu etkisi yapan televizyon programlarının yayından kaldırılması ve toplumun bilinç ve eğitim düzeyinin arttırılmasına yönelik çalışmaların hızlandırılmasıdır.
- *Erbakan Vakfı*, Türkiye'de siyasal katılım düzeyinin oldukça yüksek olduğunu düşünmektedir. Ancak dernek, sürdürülebilir kılınması ve katılım düzeyinin daha da arttırılması noktasında, siyasi sistemimizde var olan seçim barajının kaldırılmasının faydalı olacağını düşünmektedir. Siyasal katılımın arttırılması ve sürdürülebilir kılınması noktasında derneğin toplumdan / devletten beklentisi temel olarak her kesimin fikirlerinin gündeme getirilmesidir. Bu durumun ancak her kesimden temsilcinin siyasal platformlarda var olması ile mümkün olabileceğini savunan derneğe göre, her durum, her dönem ve her şart altında farklı fikirlerin ve taleplerin dile getirilmesi gerekmektedir. *Erbakan Vakfı*, devletten, toplumun tüm kesimlerinin fikirlerinin ve isteklerinin özgürce ve engel olmadan ifade edilebilmesine olanak sağlamasını beklemektedir.
- *Yedi Hilal Derneği*, sivil toplum kuruluşlarının pozitif ve eleştirel yaklaşımları ile siyasal katılımın arttırılması noktasında yararlı

olabileceğini savunmaktadır. Derneğe göre, siyasal partilerin her kesimden temsilciyi bünyelerinde barındırmaları da siyasal katılımın arttırılması ve sürdürülebilir kılınması noktasında önem arz etmektedir. Bu noktada devletin var olan bürokratik engelleri kaldırması, her kesimden vatandaşını dinlemesi ve kararların ortak akıl ile alınması siyasal katılım düzeyinin sürdürülebilir kılınması üzerinde etkili olacaktır.

- *Yıldız Teşkilatı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği*, toplumun bilgi düzeyinin artmasının siyasal katılımın artması üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu düşünmektedir. Ön yargılardan arınmak ve Türkiye'nin daha iyiye gitmesi için tüm bireylerin eşit çaba göstermesi de siyasal katılımın sürdürülebilir kılınmasını sağlayacaktır. Bu noktada devlete düşen görev ise, mevzuatların olumlu yönde değiştirilmesini sağlamak ve siyasal katılıma ilişkin farkındalığın arttırılması noktasında çalışmalar yapmaktır.
- *Hukukçular Derneği ve Hukukçular Kulübü*, siyasal partilerin vatandaşlar arasında var olan kutuplaşmayı arttıran ve çatışma ortamı oluşturan söylemlerden uzaklaşması gerektiğini savunmaktadır. Derneğe göre çatışma ortamının ortadan kaldırılması siyasal katılım düzeyini arttıracaktır. Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarının üye sayısının artması da siyasal katılımın artmasına olumlu katkı sağlayacaktır. Bunun yanı sıra, dernek, siyasal partilerin ismen var olmak yerine, ülke problemleri üzerinde çalışmalar yapmasının ve ülke sorunlarına çözüm yolları aramasının önemli olduğunu belirtmiştir.

  Hukukçular Derneği, devletin siyasal katılımın arttırılması noktasındaki temel rolünün yasal düzenlemeleri yapmak, vatandaşlar ve kurumlar nezdinde var olan bürokratik engelleri kaldırmak olduğunu düşünmektedir. Devletin siyasal katılımı sürdürülebilir kılmak için eğitim reformu yapması ve vatandaşların eğitim seviyesini arttırıcı yönde adımlar atması gerekmektedir.

- *İlim Kültür ve Eğitim Vakfı*, ahlak ve maneviyatın artmasının ve karakter sahibi politika yapılmasının siyasal katılımın artması ve sürdürülebilir kılınması noktasında çok önemli olduğunu savunmaktadır.
- *Genç Birlik Derneği*, siyasal katılımın arttırılması noktasında en önemli noktanın gelir dağılımında adaletin sağlanması olduğunu düşünmektedir. Ayrıca yargının tam bağımsız olması ve adalete güven duygusunun arttırılması da siyasal katılımın artması üzerinde etki sağlayacaktır ve bu sayede 0siyasal katılım sürdürülebilir kılınacaktır.
- *İsmini Vermek İstemeyen Cemiyet*'e göre siyasal katılımın yükseltilmesi ve sürdürülebilir kılınması için;
    - Siyasete veya siyasetçiye güvenin artması
    - İktidar partisinin ve belediyelerin şeffaflaşması
    - Adaletin sağlanması
    - Siyasetin menfaat için kullanılmaması gerekmektedir
- *Özgür Düşünce ve Eğitim Hakları Derneği*, ülkemizdeki siyasal katılımın çok yüksek olduğunu düşünmektedir. Ancak derneğe göre; hedeflenen daha fazla siyasal katılım ise, anayasal değişikliklerin gerçekleştirilmesi şarttır. Bu noktada, devletin toplum istek ve ihtiyaçlarına daha yoğun olarak eğilmesi ve toplumdaki var olan tüm unsurları kapsayacak şekilde düzenlemeler yapması yararlı olacaktır.
- *Bem-Bir-Sen Sendikası*, toplumdaki her kesime daha fazla söz hakkı verilmesinin siyasal katılımı arttıracağını savunmaktadır. Bu noktada devletten beklenti sivil toplum kuruluşlarının siyasal platformlarda daha aktif rol oynamasına olanak sağlamaktır.
- *İsmini Vermek İstemeyen Kadın Hakları Derneği I*, siyasal katılım süreçlerinin sürdürülebilir kılınması noktasında güven ortamı yaratılmasının ve halkta korku yaratacak uygulamaların ortadan kaldırılmasının şart olduğunu savunmaktadır. Her kesimden her bireyin kendi siyasi düşüncesini, ahlaki ve etik kurallar çerçevesinde dile

getirmesinin önünün açılmasının, fikir ve ifade özgürlüğüne gerçek anlamda değer verilmesinin ve vatanın bütünlüğüne tehdit oluşturmadığı sürece her türlü siyasi düşünceye karşı saygılı olunması durumunda siyasal katılımın artacağına inanan derneğe göre, bireyler siyasi düşünceleri nedeni ile ceza almayacaklarına ilişkin güvenceye sahip olduklarında daha aktif siyasal katılım sergileyeceklerdir.

- *İsmini Vermek İstemeyen Kadın Hakları Derneği II*, sürdürülebilir siyasal katılım için, toplum bireylerinin eğitim hayatları süresince siyasal katılıma, fikir ve ifade özgürlüğüne ilişkin bilinçlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Siyasal katılıma ilişkin bilincin sonradan elde edilebilecek bir bilinç olmadığını savunan derneğe göre, sürdürülebilir siyasal katılım için küçük yaşlardan itibaren bilinç oluşturmak şarttır.
- *İsmini Vermek İstemeyen İnsan Hakları Derneği*, siyasal katılımın devamlılığının sağlanması noktasında siyasal ayrımcılığının önüne geçilmesinin şart olduğunun altını çizmiştir. Derneğe göre, siyasal katılımda sürdürülebilirliğin sağlanması için toplumun her kesiminin korkusuzca siyasi fikrini söyleyebilmesi önemli bir gerekliliktir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Küresel dünyada, devletlerin sürdürülebilirliklerini sağlaması, kamu yönetim süreçlerinde etkin ve verimli çıktılar alarak, toplumsal refah düzeyini yükseltmesi hususlarında, tabana yayılmış siyasal katılımın ve yönetişim süreçlerinin etkinliğinin, verimliliğinin önemi büyüktür. Siyasal katılım yönetişimin temel ögelerinden bir tanesidir ve bu noktada, siyasal katılım üzerindeki önemli faktörlerden biri olan sivil toplum kuruluşlarının önemi yadsınamamaktadır. Bu kapsamda, yürütülen bu çalışmada, yönetişim, sivil toplum ve siyasal katılım üçgenine ilişkin bir değerlendirme yapmak ve ülkemizdeki siyasal katılım süreçleri ve bu süreçlerde karşılaşılan zorlukları sivil toplum kuruluşları gözünden değerlendirmek hedeflenmiştir.

Yönetişim, siyasal katılım ve bu iki kavram ışığında sivil toplum kuruluşları çerçevesinde yürütülen çalışmada, yönetişim kavramının, özellikle günümüz modern dünyasında, kamu yönetimi alanında önemli bir kavram olduğu sonucuna varılmıştır. Değişen ve gelişen toplumsal beklenti ve isteklerin gerçek anlamda tatmin edilmesi ve kamu hizmetlerinin beklenen hedef ve amaçlarına ulaşabilmesi noktasında, yönetişim kavramı önemli bir değişken olarak kabul edilmektedir. Önemli bir değişken olarak kabul edilen yönetişim kavramının tam anlamı ile etkinliğinden ve verimliliğinden söz edilebilmesi noktasında diğer bazı kavramlarında toplumsal ve kamusal süreçlerde ele alınması ve tabana yayılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu kavramlardan en önemlilerinden bir tanesinin katılım kavramı olduğu görülmektedir.

Katılım yönetişim süreçlerinin temel aktörüdür demek doğru bir yaklaşım olacaktır. Toplumun yönetişim süreçlerine katılımının sağlanması hususunda siyasal katılım kavramı etkilidir ve siyasal katılım noktasında en önemli hususlardan bir tanesi, katılımın tabana yayılması yani halkın tüm kesimleri tarafından gerçekleştirilmesidir. Diğer bir ifade ile, toplumsal süreçlere ve kamusal alanlardaki karar mekanizmalarına ilişkin olarak toplumun sadece bir zümresi / kesimi tarafından katılım sağlanması, etkin, verimli ve "*iyi*" olarak kabul edilmemekte, toplumun tüm kesimlerinin ve zümrelerinin siyasal

süreçlere ilişkin fikir, düşünce ve beklentilerine yönelik katılım sağlayabilmesi gerekmektedir. Bu noktada da sivil toplum kuruluşlarının önemli aktörler olduğu sonucuna varılmıştır. Sivil toplum kuruluşları temsil ettikleri zümrelerin, toplulukların, siyasal süreçlere ilişkin katılımını sağlama noktasında ve bir anlamda, tüm kesimlerin topluma ilişkin süreçlere yönelik seslerini duyurması noktasında yararlı ve gerekli kuruluşlar olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, yönetişim, siyasal katılım ve sivil toplum kuruluşları arasında öneli bir organik bağdan söz etmek mümkündür.

Yürütülen araştırma kapsamında on beş sivil toplum kuruluşu ile görüşülmüştür. Görüşülen sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin verdikleri cevaplar kapsamında ve bu cevapların alan yazı taramasında yer alan bilgiler çerçevesinde yorumlanması ile elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir;

- Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşları, ülkemizde vatandaşların siyasal katılım düzeylerini yeterli bulmaktadırlar. Özellikle, yaşanan siyasal değişim süreçleri ile birlikte, genç kesimin siyasal katılımda daha etkin rol aldığını ve tarihsel süreç incelendiğinde, son yıllardaki seçime katılım oranlarının oldukça yüksek olmasının da siyasal katılım düzeyinin olumlu yönde seyrettiğinin bir göstergesi olduğu görülmektedir.
- Sivil toplum kuruluşlar, ülkemiz vatandaşlarının düzenlenen mitinglere, toplantılara, panellere katılım düzeylerinin de tarihsel süreç ile kıyaslandığında artan bir trend izlediğini belirtmiştir. Bu trendin gelişmesindeki nedenlere ilişkin sivil toplum kuruluşlarının ortak algısı, siyasi iktidarda yaşanan süreklilik ve siyasi ortamın bundan önceki dönemlere göre daha istikrarlı olmasıdır.
- Siyasal katılıma ilişkin olarak sivil toplum kuruluşları, siyasal katılım düzeyinin daha da fazla artması noktasında hem fikirlerdir. Siyasal katılım düzeylerinin artması ile birlikte, toplumun her kesiminin tam anlamı ile temsil edileceği bir ortamın yaratılmasının güçlü bir Türkiye için önemli olduğu fikrinde birleşen sivil toplum kuruluşları, verdikleri yanıtlar

kapsamında bu süreçte, sivil toplum kuruluşlarının öneminin farkında olduklarını belirtmişlerdir.

Ülkemizde siyasal katılım düzeyinin artmasının temel nedenlerini; sivil toplum kuruluşlarının yaklaşımları kapsamında yorumlamak gerekirse, ülkemizde özellikle genç kesimin eğitim düzeyinin artması, bireylerin kendi istek ve ihtiyaçlarını söylemeye yönelik algılarının gelişmesi, aile yapılarının değişmesi ile birlikte, bireylere "birey" olduklarının öneminin vurgulanması hususlarının siyasal katılımın artması noktasında önemli olduğu düşünülmektedir.

Aile yapılarında yaşanan değişimler, günümüz genç nüfusunu, geleneksel aile yapılarının hâkim olduğu dönemlerden oldukça farklı kılmaktadır. Eğitim olanaklarının artması ve eğitime ilişkin imkânlarda, önceki dönemlere göre görece daha eşit bir ortamın yaratılması ile eğitim düzeyi de artan bireylerin, siyasal katılım düzeylerinin artması da aslında beklenen bir sonuçtur.

Ülkemiz özelinde değerlendirildiğinde, toplumun her kesiminin tam anlamı ile temsil edildiği bir siyasal konjonktürden söz etmek belki mümkün olmayacaktır. Ancak, tarihsel süreç ile kıyaslandığında, günümüz modern Türkiye'sinde, siyasal katılım düzeyinin önceki dönemlere göre yüksek olması ve toplumun birçok kesiminin siyasi platformda temsil edildiğinin altını çizilmesi de gerekmektedir.

Ülkemiz açısından değerlendirildiğinde, siyasal katılımın tam anlamı ile tabana yayılması noktasında, sivil toplum kuruluşlarına çok önemli bir görev düştüğü görüşünde bulunmaktayız. Her ne kadar irili ufaklı birçok sivil toplum kuruluşu, hali hazırda ülkemizde faaliyet gösteriyor olsa da, sivil halkın, sivil toplum kuruluşlarına yeterli desteği vermediği düşünülmektedir. Sivil halkın, siyasal katılıma ilişkin sivil toplum kuruluşlarının önemini algılamasına yönelik yine sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülecek bilgilendirme süreçleri ile ülkemizde siyasal katılım düzeyinin toplumun her kesimine yayılacağına inanılmaktadır. Siyasal katılım düzeyi artmış, her kesimin fikir, düşünce ve taleplerinin siyasi otoriteye sunulduğu bir siyasi ortamın yaratılması ile birlikte, toplumu

ilgilendiren kararlar kapsamında, fikir alışverişinin etkileşmesi ile daha güçlü bir Türkiye profili çizileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akatay, A. ve N. Yelkikalan. (2007). *Sivil Toplum Kuruluşlarında İnsan Kaynakları Yönetimi*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Aşkın, M. D. (2003). *Eşitlik ve İyi Yönetişim*, *İyi Yönetişimin Temel Unsurları*. Ankara: Ayrıntı Basımevi.

Başaran, İ. (2008). *Kent ve Yerel Yönetim*, İstanbul: Okutan Yayıncılık.

Bayramoğlu, S. (2014). *Yönetişim Zihniyeti: Türkiye'de Üst Kurullar ve Siyasal İktidarın Dönüşümü*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Bozkurt, Ö., T. Ergun ve S. Sezen. (1998). *Kamu Yönetimi Sözlüğü*, Ankara: TODAİE Yayınları.

Bursalıoğlu, Z. (2000). *Eğitimde Yönetimi Anlamak Sistemi Çözümlemek,* Ankara: Pegem Yayınları.

Caniklioğlu, D. M. (2007). *Sivil Toplum ve Türkiye Demokrasisindeki İzdüşümleri*, Ankara: Seçkin Yayınları.

Çaha, Ö. (1999). *Sivil Toplum Aydınlar ve Demokrasi,* İstanbul: İz Yayıncılık.

Çukurçayır, M. A. (2006). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*, Konya: Çizgi Kitabevi.

Çukurçayır, M.A. (2012). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.

Demirkaya, Y. (2016). Performance Management Experiences of Municipalities in Turkey. Demirkaya, Y. (ED.), *New Public Management in Turkey: Local Government Reform içinde* .New York: Routledge, 207-208.

DPT. (2007), *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013*, Ankara: DPT Yayını.

Duman, F. (2003). Sivil Toplum, M. Türköne (Ed.), *Siyaset içinde*, Ankara: Lotus Yayınları.

Epstein, P. D. (2006). *Results That Matter: Improving Communities By Engaging Citizens, Measuring Performance, And Getting Things Done*, U.S.A.: John Wiley&Sons.

Eroğlu, C. (1991). *Devlet Yönetimine Katılma Hakkı*, Ankara: İmge Kitabevi.

Hitt, A. M, Ireland E. R., ve R. Duane Hoskisson.(2008). *Strategic Management: Competitiveness and Globalization (Concepts and Cases).* U.S.A.: South-Western Cengage Learning.

Gençoğlu, F. (2005). *Sivil Toplum*, İstanbul: Epokhe Yayınları.

Gündoğan, E. 2010. Yönetişim: Kavram, Kuram ve Boyutları. M. Akif Çukurçayır, H. Tuğba Eroğlu ve H. Ekşi Uğuz (Ed.), *Yönetişim: Kuram, Boyutlar ve Uygulama içinde.* Konya: Çizgi Kitabevi.

Kahraman Y., L. Vurgun ve S. Öztop (2012). Yönetişim Anlayışı ve Değerlerin Yönetim Kültürüne Etkisi. *Yönetişim ve Yönetim Ekseninde Kamu Yönetimi içinde*, Ed: Fatma Neval GENÇ, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Kışlalı, A. T. (2000). *Siyasal Sistemler, Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, Ankara: İmge Kitabevi.

Kuzey, P. (2003). *Şeffaflık ve İyi Yönetişim, İyi Yönetişimin Temel Unsurları*, Ankara: Ayrıntı Basımevi.

OECD. (1998). Center for Democracy and Governance, Hand book for Democracy and Governance Program Indicaators, Technical Publication Series.

Sobacı, M.Z., ve M. Nargeleçekenler. (2008). Avrupa'da Ulusal Düzeydeki Ombudsman Kurumlarının Formel Bağımsızlık Seviyelerinin Değerlendirilmesi: Karşılaştırmalı Perspektif. B. Parlak(Ed.) *Kamu Yönetiminde Yeni Vizyonlar* içinde. Ankara: Turhan Kitabevi, 371-396.

Şerif, M. (1992). *Türkiye'de Toplum ve Siyaset*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Tekeli, İ. (1999). *Modernite Aşılırken Siyaset*, Ankara: İmge Kitabevi.

Turan, İ. (1977). *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, İstanbul: İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını.

Uztuğ, F. (1999). *Siyasal Marka,* Ankara: Media-Cat Yayınları

Verba S. ve N. Nie. (1972). *Participation in America: Political Democracy and Social Equality*, New York: Harper and Row.

Yıldırım, İ. 2004, *Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Süreli Yayınlar, Tezler

Acar, M. (2003). 21.Yüz yılı Şekillendirecek İki Anahtar Kavram Olarak Küreselleşme ve Sivil Toplum. *Sivil Toplum Dergisi*. 1.4, 75-83.

Akçakaya, M. (2010). Örgütlerde Uygulanan Personel Güçlendirme Yöntemleri: Türk Kamu Yönetiminde Personel Güçlendirme. *Karadeniz Araştırmaları*. 25. 145-174.

Avcı, M. (2007). *Yönetişim Çerçevesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Değişen Rolü ve Sivil Toplum Kuruluşları Üzerine Bir İnceleme: Isparta İli Örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.

Akın, S. (2008). *Avrupa Birliği'nde Kırsal Kalkınmaya Yönelik Mali Yardımlar, Değişimler ve Türkiye'nin Uyum Çalışmaları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Alıcı, O.V. (2007). Türkiye'de Belediye Reformu ve Yaşanan Değişiklikler. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*. 4.16, 7-19.

Aliefendioğlu, Y. (2001). Hukuk-Hukukun Üstünlüğü-Hukuk Devleti. *Ankara Barosu Dergisi.* 2, 25-33.

Aslan, B. (2010). Bir Yönetim Fonksiyonu Olarak İç Denetim. *Sayıştay Dergisi*. 77.

Baykal, D. (1970). Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi. *Ankara A.Ü.S.B.F. Yayını. 302.*

Bovens, M. (2005). Public Accountability: A Framework for the Analysis and Assessment of Y Accountability Arrangements in the Public Domain. *Unpublished Paper*.

Bulut, Y. (2003). Sivil Toplum, Devlet ve Yerel Yönetimler. *Türk İdare Dergisi*. 75.441, 217-231.

Büyükavcı, M. (2008). Ombudsmanlık Kurumu. *Ankara Barosu Dergisi.* 4, 10-13.

Cope, S., F. Leishman ve P. Storie. (1997). Globalization, New Public Management and the Enabling State. *International Journal of Public Sector Management.* 10.6, 444-460.

Çukurçayır, M. A. ve E. B. Sipahi. (2003). YönetişimYaklaşımı ve KamuYönetiminde Kalite. *Sayıştay Dergisi*. 50-51, 35- 66.

Demirkaya, Y. (2006). Küreselleşmenin Kamu Yönetimi Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği. *Marmara Üniversitesi, Avrupa Birliği Enstitüsü, Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 14.2, 133-150.

Ergür, E.D. (2006). *Sivil Toplum Kuruluşları ve Kültürel Etkinlikleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.

HABITAT II. (2000). İstanbul 5 Ülke Raporu, Yönetişim Alt Bölümü, İstanbul.

Güler, B. A. (2003). Yönetişim: Tüm İktidar ve Sermaye. *Praksis*. 9 Kış-Bahar, 93-116.

Güçlü, N. (2003). Stratejik Yönetim. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2. 61-85.

Jessop, B. (1998). The Rise of Governance and the Risks of Failure: the Case of Economic Development. *International Social Science Journal.* 50.155, 29-45.

Kalfa, C. ve Faruk A. (2008). Yönetişim: Devlet Toplum İlişkilerinde Yeni Bir Aşama", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 17.3, 229-240.

Kettl, F. D. (2000). The Transformation of Governance: Globalization, Devolution and the Role of Government. *Public Administration Review.* 60.6, 488-498.

Kızılcık, R. (2003). 21. Yüzyılda Yönetişim ve Kamu Yönetimi, Yeni Eğilimler ve Yeni Teknikler. *Türk İdare Dergisi*. 438.

Koçak, S.Y. (2010). Kamu Yönetiminde Açıklık İçin Bilgi Edinme Hakkı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* 23,115-125.

Koçdemir, M. (2013). Kamusal Hesap Verebilirlik: Kavramsal Çerçeve", *Mali Kılavuz Dergisi*. 59, 7-17.

Kondo, S. (2002). Fostering Dialogue to Strengthen Good Governance. *Public Sector Transparency and Accountability: making it happen*. OECD, 9.

Köseoğlu, Ö., Yurttaş, F ve Selek, C. (2005). Yolsuzluğu Önlemede Kullanılan Araçlardan Biri Olarak Yönetimde Açıklık ve Bilgi Edinme Hakkı. *II. Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu*. Sakarya. 143-163.

Kuruçayır, A., Sipahi, E. (2004). Yönetişim Yaklaşımı ve Kamu Yönetiminde Kalite. *Sayıştay Dergisi*. 50-51, 47.

.Levent, A. (2016). Yönetişim ve Yeni Kurumsal İktisat. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*. 3.2, 17-32.

Ömürgönülşen, U. (1997). The New Public Management. *AÜ SBF Dergisi*. 52, 517-566.

Özalp, A. (2008). *Sivil Toplum Örgütlerinin Toplumsal ve Siyasal Bakımdan Önemi*. Dernekler Denetçiliği Yeterlilik Tezi, İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı. Ankara.

Özer, M. A. (2006). Yönetişim Üzerine Notlar. *Sayıştay Dergisi*. 63, 59-89.

Palabıyık, H. (2004). Yönetimden Yönetişime Geçiş ve Ötesi Üzerine Kavramsal Açıklamalar. *Amme İdaresi Dergisi*. 37.1, 63-85.

Peters, B. G.ve J. Pierre. (1998). Governance with out government? Rethinking Public Administration. *Journal of PA Reserach and Theory*. 8.2, 17-29.

Stoker, G. (1998). Governance As Theory: Five Positions. *International Sociel Science Journal*. 50.1, 17-29.

Şengül, R. (2005). Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Türk Kamu Yönetimi: Camdan Eve Dönüştürür mü? *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 60.3, 215-234.

Vigoda, E. (2002). From Responsiveness to Collaboration: Governance, Citizens, and The Next Generation of Public Administration. *Public Administration Review*. 62.5, 527-540.

Yavaşgel, E. (1997). Siyasal İletişim Kuramı. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*. 4, 219-233.

Yıldırım, M. Sivil toplum ve Devlet. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi***.** 27.2.

Yüksel, M. (2000). Yönetişim (Governance) Kavramı Üzerine. *Ankara Barosu Dergisi*. 3, 145-160.

Kanunlar

Resmi Gazete. 2003. Sayı: 25269, http://www.resmigazete.gov.tr

6328 Sayılı Kanun, http://www.mevzuat.gov.tr (3 Nisan 2017).

5253 Sayılı Kanun, http://www.mevzuat.gov.tr (11 Nisan 2017).

EKLER

EK-1 Anket

SORULAR

Sivil Toplum Kuruluşuna İlişkin Demografik Bilgiler

Sivil Toplum Kuruluşu kaç yılında kuruldu ?

……

2015 yılı itibariyle STK'nızın üye sayısı nedir?

……

STK'nızın 2015 yılı için planlanan bütçesi ne idi?

……

STK'nızın amacı nedir?

……

STK'nızın hedef kitlesini belirtir misiniz?

……

I. KISIM

1. Türkiye'de vatandaşların kamusal görevlere ya da siyasal partiler içerisinde görev sahibi olmalarına ilişkin görüşleriniz nelerdir?

…….

2. Türkiye'de siyasal bir parti tarafından düzenlenen mitinglere / toplantılara katılımı değerlendirir misiniz?

……..

3. Siyasal tartışmaların / açık oturumların / siyasal içerikli makalelerin toplumun her kesimi tarafından takip edildiğini düşünüyor musunuz? Yoksa bu durum toplumun sadece bir kesimi için geçerli olan bir durum mudur?

……..

4. Yerel / Genel seçimlere katılım konusundaki görüşleriniz nedir? Seçim süreçlerinde toplumun katılım düzeyini yeterli buluyor musunuz?

……

5. Türkiye'de toplumu genel olarak değerlendirdiğinizde toplumun genelini siyasal katılım düzeyi olarak aşağıdaki açıklamalardan hangisi ile tanımlarsınız? Nedenini açıklar mısınız?

Toplumun geneli;

a. Siyasal sürece katılmazlar (siyasette hemen hemen hiç ilgilenmemekte, seçimlerde oylarını dahi kullanmaktan kaçınmaktadırlar)

……
…….

b. Salt oy kullanırlar (siyasal katılma seçimden seçime oyunu kullanmaktan ibaret kalmaktadır)

……
…….

c. Kişisel sınırlı katılırlar (oylarını kullanmaya ek olarak, daha çok kişisel sorunlarını çözmek üzere özellikle devlet memurları bulunmaktadır)

……
…….

d. Topluluk düzeyinde katılmalar (çevresel ya da belirli toplumsal sorunların çözümü için kısmen bireysel olarak fakat genellikle gruplar aracılığıyla siyasal süreci etkilemeğe çalışmaktadırlar)

……
…….

6. Türk toplumunu genel olarak ele aldığınızda toplumun gerçekleşen siyasal olaylara karşı tavır takındığını ve siyasal olayların içerisine karıştığını söyleyebilir misini? Cevabınızı nedenleri ile birlikte açıklarmısını?

…….

7. Türkiye'de siyasal katılım noktasında sivil toplum kuruluşlarının yeterli derecede aktif olduklarını düşünüyor musunuz?

…….

8. Türkiye'de siyasal katılım noktasında sivil toplum kuruluşlarının güçlü olduğu noktalar nelerdir? (Birden çok şık işaretleyebilirsiniz)

a. Sivil toplum kuruluşlarının üye sayıları

b. Sivil toplum kuruluşlarının sahip oldukları bütçe (maddi güç yeterliliği)

c. Sivil toplum kuruluşlarının mevzuatsal gücü

d. Sivil toplum kuruluşlarının belirli amaçlar etrafından toplanması

II. KISIM

Ülkemizde birçok nedenden (politik, kültürel vb) demokrasi tam anlamı ile yerleşememekte ve gerek bireysel olarak gerekse sivil toplum kuruluşları olarak siyasal katılım yetersiz kalmaktadır. Bu kapsamdaki görüşleriniz için aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

9. Genel olarak değerlendirdiğinizde Türkiye'de siyasal katılım konusunda eksiklik olduğunu düşünüyor muşunu?

…….

10. Siyasal katılımın (kuruluş düzeyinde) yetersiz düzeyde olmasının nedenleri sizce nedir? (Birden çok şık işaretleyebilirsiniz)

a. yasal düzenlemelerdeki yetersizlikler

b. bürokratik engellerin fazla olması

c. kaynakların yetersiz olması (zaman, maddi kaynak vb.)

d. toplumsal desteğin az olması,

e. belirli kesimlerin (kadınların, eş cinsellerin, vb.) siyasette eksik temsil edilmesi

f. toplum eğitim düzeyinin yetersizliği

g. Diğer (lütfen açıklayınız)
…….

11. Sivil toplum kuruluşlarının tam anlamı ile kurumsallaşmamış olması / yönetsel anlamda sorunlu olması gibi nedenler Türkiye'deki siyasal katılımın yetersizliğinin nedenlerinden biri midir? Cevabınızı açıklar mısınız?

……
…….

12. Kuruluşunuzun kurumsal kapasitesini değerlendirir misiniz?

1 2 3 4 5

Kuruluş amacına

uygun olarak

sunulan hizmet

Liderlik (Kurumu

sahiplenen, aktif

yönetim kurulu)

İnsan kaynağı

kapasitesi

(kurumun

amacını

gerçekleştirmek

için ihtiyaç

duyulan insan

gücünü

yönetecek

sistemlere sahip

olunup

olunmadığı)

Finansal

sürdürülebilirlik

Çalıştığı alanda

karar alma

mekanizmalarına etkisi

Diğer STK’larla

işbirliği

Hedef grupları ile

ilişkisi

İletişim araçlarını

kullanma

kapasitesi

(basın,

televizyon,

radyo, sosyal

medya gibi

iletişim araçlarını

kullanma

kapasitesi)

13. Türk toplumunun sahip olduğu geleneksel değer yargıların, siyasal katılım düzeyinin eksikliği üzerinde etkisi olduğunu düşünüyor musunuz? Cevabınızı nedenleri ile birlikte açıklayabilir misiniz?

……
…….

14. Siyasal katılım düzeyi noktasında sivil toplum kuruluşlarının Türkiye'de mevcut gücünü / yerini yeterli görüyor musunuz?

……
…….

III. KISIM

15. Siyasal katılım düzeyi noktasında, ülkemizde yaşanan gelişmelerin (sosyal medyanın kullanımının artması, internet kullanımının yaygınlaşması, bilgiye erişimin kolaylaşması vb.) siyasal katılım düzeyi üzerinde etkisi olacağını düşünüyor musunuz?

……
…….

16. Siyasal katılımın toplumun her düzeyine yayılması ve katılım düzeyinin artması için belirli toplumsal kesimlerin (kadınlar, gençler vb.) önemli olduğunu düşünüyor musunuz? Cevabınızı açıklar mısınız?

……

17.Türkiye'deki siyasal katılım düzeyinin yükseltilmesi ve sürdürülebilir kılınması için önerileriniz nelerdir?

……

18.Türkiye'deki siyasal katılım düzeyinin yükseltilmesi ve sürdürülebilir kılınması için devletten / toplumdan beklentileriniz nelerdir? Açıklayabilir misiniz?